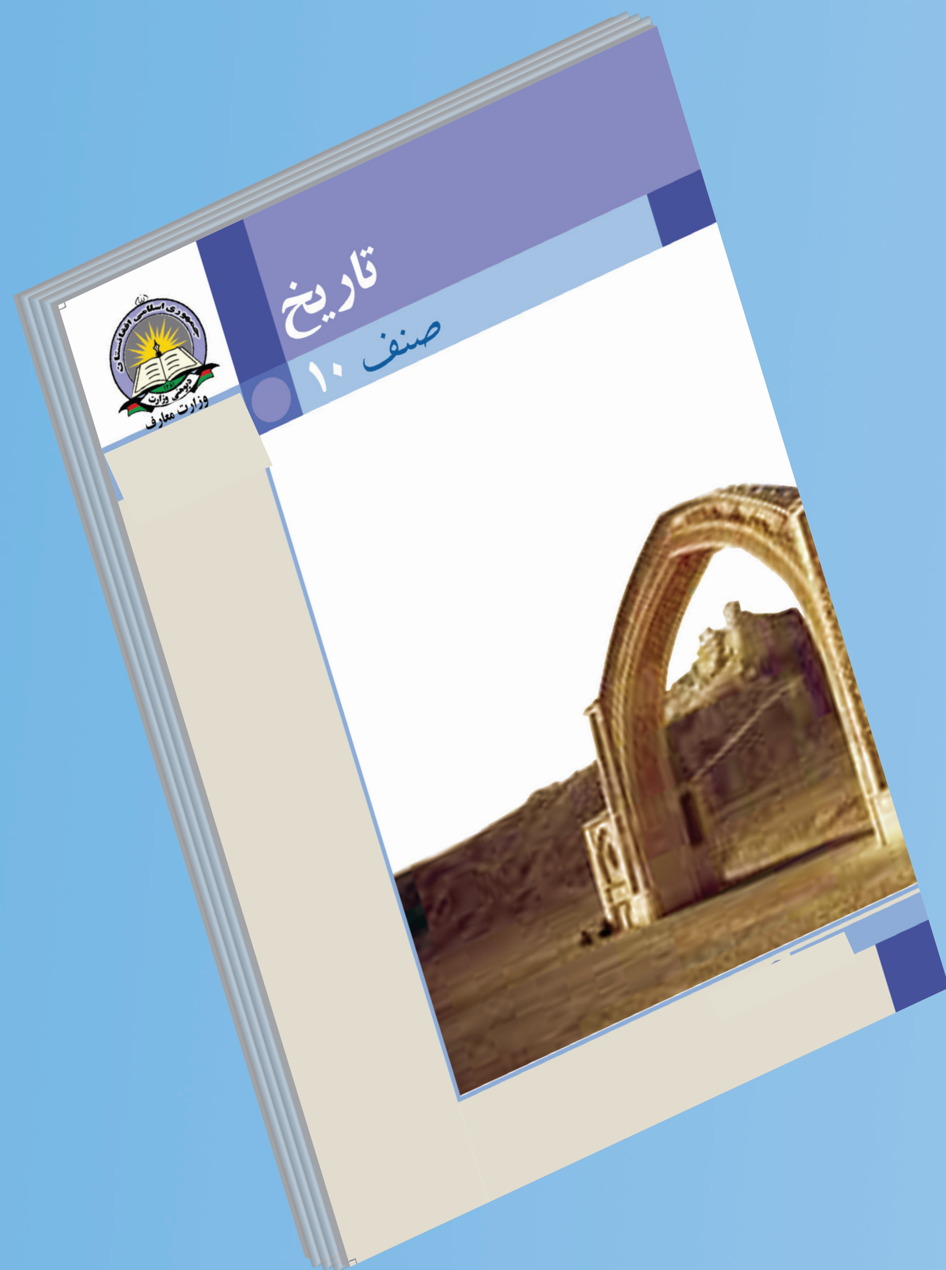

کتاب معلم
رهنمای تدریس تاریخ

صنف ۱۰

سال چاپ: ۱۳۹۹ هـ ش.

سرود ملی

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د تورې
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجر دي
براهوي دي، قزلباش دي
دا هېواد به تل ځلیږي
په سینه کې د آسیا به
نوم د حق مو دی رهبر

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی یې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ایماق، هم پشه یان
لکه لمر پر شنه آسمان
لکه زړه وي جاویدان
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

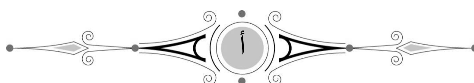
وزارت معارف

کتاب معلم

رهنمای تدریس تاریخ

صنف دهم

سال چاپ: ۱۳۹۹ هـ ش.

مشخصات کتاب

مضمون: رهنمای تدریس تاریخ

مؤلفان: گروه مؤلفان کتاب‌های درسی بخش دیپارتمنت تاریخ

ویراستاران: اعضای دیپارتمنت ویراستاری و ایدیت زبان دری

صنف : دهم

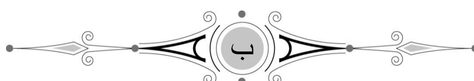
زبان: دری

انکشاف دهنده: ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی

ناشر: ریاست ارتباط و آگاهی عامۀ وزارت معارف

سال چاپ: ۱۳۹۹ هجری شمسی

ایمیل آدرس: curriculum@moe.gov.af

پیام وزیر معارف

اقرأ باسم ربک

سپاس و حمد بیکران آفریدگار یکتایی را که بر ما هستی بخشید و ما را از نعمت بزرگ خواندن و نوشتن برخوردار ساخت، و درود بی‌پایان بر رسول خاتم- حضرت محمد مصطفیﷺ که نخستین پیام الهی بر ایشان «خواندن» است.

چنانچه بر همه‌گان هویداست، سال ۱۳۹۷ خورشیدی، به نام سال معارف مسمی گردید. بدین ملحوظ نظام تعلیم و تربیت در کشور عزیز ما شاهد تحولات و تغییرات بنیادینی در عرصه‌های مختلف خواهد بود؛ معلم، متعلم، کتاب، مکتب، اداره و شوراهای والدین، از عناصر شش‌گانه و اساسی نظام معارف افغانستان به شمار می‌روند که در توسعه و انکشاف آموزش و پرورش کشور نقش مهمی را ایفا می‌نمایند. در چنین برهه سرنوشت‌ساز، رهبری و خانوادهٔ بزرگ معارف افغانستان، متعهد به ایجاد تحول بنیادی در روند رشد و توسعه نظام معاصر تعلیم و تربیت کشور می‌باشد.

از همین‌رو، اصلاح و انکشاف نصاب تعلیمی از اولویت‌های مهم وزارت معارف پنداشته می‌شود. در همین راستا، توجه به کیفیت، محتوا و فرایند توزیع کتاب‌های درسی و رهنمای تدریس در مکاتب، مدارس و سایر نهادهای تعلیمی دولتی و خصوصی در صدر برنامه‌های وزارت معارف قرار دارد. ما باور داریم، بدون داشتن کتاب درسی باکیفیت، به اهداف پایدار تعلیمی در کشور دست نخواهیم یافت.

برای دستیابی به اهداف ذکرشده و نیل به یک نظام آموزشی کارآمد، از آموزگاران و مدرسان دلسوز و مدیران فرهیخته به‌عنوان تربیت کننده‌گان نسل آینده، در سراسر کشور احترامانه تقاضا می‌گردد تا در روند آموزش این کتاب درسی و انتقال محتوای آن به فرزندان عزیز ما، با استفاده از این رهنما، از هیچ نوع تلاشی دریغ نورزیده و در تربیت و پرورش نسل فعال و آگاه با ارزش‌های دینی، ملی و تفکر انتقادی بکوشند. هر روز علاوه بر تجدید تعهد و حس مسؤولیت پذیری، با این نیت تدریس راآغاز کنند، که در آیندهٔ نزدیک شاگردان عزیز، شهروندان مؤثر، متمدن و معماران افغانستان توسعه یافته و شکوفا خواهند شد.

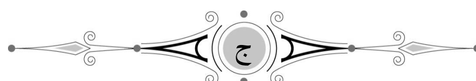
همچنین از دانش آموزان خوب و دوست داشتنی به مثابه ارزشمندترین سرمایه‌های فردای کشور می‌خواهم تا از فرصت‌ها غافل نبوده و در کمال ادب، احترام و البته کنجکاوی علمی از درس معلمان گرامی استفادهٔ بهتر کنند و خوشه چین دانش و علم استادان گرامی خود باشند.

در پایان، از تمام کارشناسان آموزشی، دانشمندان تعلیم و تربیت و همکاران فنی بخش نصاب تعلیمی کشور که در تهیه و تدوین این رهنمای تدریس مجدانه شبانه روز تلاش نمودند، ابراز قدردانی کرده و از بارگاه الهی برای آن‌ها در این راه مقدس و انسان‌ساز موفقیت استدعا دارم.

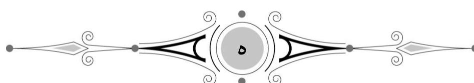
با آرزوی دستیابی به یک نظام معارف معیاری و توسعه یافته، و نیل به یک افغانستان آباد و مترقی دارای شهروندان آزاد، آگاه و مرفه.

دکتور محمد میرویس بلخی

وزیر معارف

فهرست عناوین

فصل اول

کلیات

رهنمودهای لازم برای معلم

نصاب تعلیمی چیست؟

دراین باره که نصاب تعلیمی چیست، نظریات مختلف وجود دارد؛ یکعده آنرا مفردات درسی می‌دانند و عدۀ دیگر کتاب درسی. برخی از علمای تعلیم و تربیه نصاب تعلیمی را چنین تعریف نموده اند مثلاً:

نصاب تعلیمی رهنمودیست که همه فعالیتهای تعلیمی و تربیتی درآن شامل بوده و به دست آوردن آنها هدف میباشد.

نصاب تعلیمی عبارت از تمام دانش ها، مهارت‌ها و ذهنیت‌های تعیین شده‌یی است که یک نهاد، تعلیمی آموزش آنهارا برای شاگردان در نظر می‌گیرد. یا به عبارت دیگر، نصاب تعلیمی تمام آموختنی‌های پروگرام تعلیمی و تربیتی یک نهاد تعلیمی است، که شامل کتب درسی، کتب ممد درسی، رهنمای معلم، تجارب وکارهای عملی(پلان شده) برای شاگردان می‌باشد.

آنچه امروز توجه متخصصان تعلیم و تربیه را به خود معطوف نموده، پاسخ به این سؤال است که دست اندرکاران تهیۀ مفردات و مؤلفان کتب درسی چه چیزهای را با استفاده از روش هایی مشخص باید به شاگردان بیاموزانند که در زنده‌گی حال و آیندۀ شان مفید باشد؟

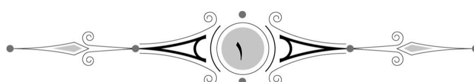
همگان اتفاق نظر دارند که شاگردان در شرایط متفاوت رشد می‌کنند و در آینده با مسایل جدیدی رو به رو خواهند شد، به همین دلیل در بسیاری از موارد، تشخیص این که آموختن چه چیزی به آنها ضروری است و آموختن چه چیز ضروری نمی‌باشد، و نیز مؤثر ترین روش آموختن کدام است، بسیار مهم است.

از طرف دیگر دورۀ جوانی با خصوصیاتی چون تصمیم گیری مستقل، مسؤلیت پذیری، آینده نگری و باز اندیشی در مسایل از سایر دوره‌های زنده‌گی متمایز می‌گردد، جوان برای تعامل درست با جامعه و ورود به دنیای بزرگان نیازمند کسب مهارت‌های مختلفی می‌باشد باید بداند که نیازهای جامعه یی که در آن زنده‌گی میکند ازچه قرار است و کسب علم ودانش و مهارتهای علمی چقدر برایش ضروری است؟ او نیاز دارد بداند که کیست، چگونه با حوادث می‌بیند، چگونه حقایق را درک می‌کند، چگونه انتخاب می‌کند و چگونه عمل می‌کند؟ وی نیازمند علمی است که او را تشویق به اندیشیدن، مطالعه و تحقیق در زنده‌گی اجتماعی کند.

با توجه به مطالب فوق، در تهیه مفردات درسی تاریخ در حالیکه با نیازهای علمی مرتبط است بر روش‌های جدید آموختن بیشتر تاکید گردیده است تا آموختن دانستنی‌ها به شیوه‌های قدیم، آموختن روش هایی که بر روحیه فعال و مشارکتی، ابتکار و نقادی تاکید می‌گردد.

در روش فعال و مشارکتی یا آموزش فعال (Active Learning Method) معلم نقش مهمی در پروسۀ تدریس به عهده دارد. در این نقش، وظیفۀ معلم به انتقال اطلاعات خلاصه نمی‌شود او تجارب یادگیری را منحصر به گوش کردن و حفظ کردن مطالب نمی‌پندارد.

در این نقش معلم، رهنما و تسهیل کنندۀ شرایط مطلوب یادگیری است و به جای انتقال یک جانبۀ مطالب، بر روش یادگیری، کسب تجربه و حل مسئله تأکید می‌نماید. یکی از اهداف اصلی تهیۀ کتاب رهنمای معلم نیز ارائه استراتیژی هایی برای آموختن است.

از اهداف و دلایل دیگر تألیف این کتاب (رهنمای معلم) توضیح اهداف، اصول انتخاب و سازماندهی محتوا(متن) و استراتیژی هایی ارزیابی کتاب تاریخ صنف دهم است.
از آنجایی که کتاب درسی حاضر با شیوه جدید برای آموختن تاریخ تهیه گردیده و در آن امکان بیشتری برای ایجاد تجارب یادگیری شاگردان فراهم گردیده است، تدوین کتاب رهنمای معلم امر ضروری پنداشته می‌شود.
البته اذعان داریم که تدریس و آموزش کار ابتکاری و تجربی است و معلمان مبتکر و نو آور در این عرصه دست به نوآوری میزنند، ولی نباید فراموش کرد که در انتخاب استراتیژی‌های آموزش، متناسب به اصول هماهنگی با اهداف، استراتیژی‌های ارزیابی، امکان مشارکت شاگردان و اصول دیگری که علوم روان شناسی (روان شناسی تربیتی و روان شناسی یادگیری) پیشروی ما قرار می‌دهند، باید توجه دقیق صورت بگیرد. هم اینکه بر اساس کدام اصول، محتوا انتخاب شود؟ اصول سازماندهی محتوا کدام‌ها اند؟ استراتیژی‌های تدریس و ارزیابی چیست و چه اهمیت دارند؟ و بالاخره استخراج مفاهیم کلیدی چگونه صورت می‌گیرد، دراین کتاب رهنمای معلم توضیح می‌گردد.

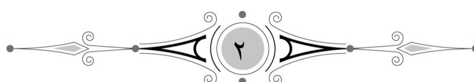
رهنمای معلم چیست؟

رهنمای معلم کتابیست که به معلم کمک مینماید تا در جریان یک ساعت درسی و یایک دورۀ تعلیمی پلان تدریس خود را آماده سازد. در رهنمای معلم اهداف عمومی و خصوصی هر درس، وسایل تدریس، استراتیژی تدریس، برانگیختن انگیزه شاگردان، فعالیتهای معلم و شاگردان، بخش تحکیم آموزش شاگردان و ارزیابی، کارخانه گی، تشریح بخشهای مشکل درس، طرق حل بعضی فعالیتهای کتاب درسی، معلومات اضافی و ماخذ بیشتر برای معلم گنجانیده شده است. رهنمای معلم برای این منظور تهیه میگردد تا معلم را با آماده ساختن پلان درسی و با اهداف عمومی تعلیم و تربیه در یک مرحلۀ آموزش، آشنا سازد به معلم کمک نماید تا مفاهیم و موضوعات هر درس را دریافته، معلومات اضافی را مهیا نماید. رهنمای معلم راه را برای تدریس همگون و یکسان کتاب درسی در تمام مکاتب، اعم از مرکز و ولایات و قرای دور دست کشور هموارمی سازد. به این گونه تدریس مضامین در طول مدت مورد نظر (سال تعلیمی) در تمام مکاتب افغانستان یکسان صورت گرفته و کتاب درسی باید تا آخرین درس تدریس گردد. رهنمای معلم این امر را تضمین مینماید که تدریس به گونه ایکه در مکاتب مرکز کابل و یا در سایر ولایات بزرگ صورت میگیرد در مکاتب ولسوالیها و قریه‌های دور دست هم صورت گرفته و راه را برای رشد معارف متوازن و همسان در تمام کشور باز شود.

پالیسی تعلیمی و تربیتی معارف افغانستان

بر مبنای احکام مندرج در مواد شانزدهم، چهل و سوم، چهل و چهارم، چهل و پنجم، چهل و ششم و چهل و هفتم قانون اساسی جمهوری اسلامی افغانستان، و بر اساس ماده‌های ششم و هفتم و سایر احکام قانون معارف افغانستان، و با در نظرداشت ضرورتها، واقعیتها و نیازمندیهای معنوی و مادی کشور و به منظور ترسیم خطوط اساسی نظام تعلیم و تربیه افغانستان پالیسی تعلیمی و تربیتی معارف جمهوری اسلامی افغانستان در نقاط آتی مشخص میشود:

۱. آماده ساختن زمینه‌های تعلیم و تربیۀ معیاری برای اطفال، نوجوانان و جوانان کشور اعم از ذکور و اناث با عقیدۀ راسخ و روحیۀ خدا پرستی، پابندی به تطبیق احکام و ارزشهای اسلامی، وطندوستی، تحکیم وحدت ملی، زیست باهمی و بشردوستی.
۲. تقویت روحیۀ دفاع از استقلال، حاکمیت ملی، تمامیت ارضی، اخوت اسلامی، همبستگی ملی، صلح دوستی، غنای فرهنگی، و نفی کلیه اشکال و انواع تبعیض و خشونت.
۳. احیاء، بازسازی، انکشاف و تجهیز مؤسسات تعلیمی و تربیتی.

۴. انکشاف سیستم تعلیمی و تربیتی کشور همگام با تحولات مثبت علمی در جهان.
۵. استفاده و بهره‌گیری از تجارب مطلوب و موفق تعلیمی و تربیتی سایر کشورها.
۶. فراهم ساختن تعلیمات ابتدایی و متوسطه (۱-۹) اجباری و رایگان برای همه؛ بدون در نظرداشت جنس، قوم، زبان، مذهب، نژاد و موقف اجتماعی.
۷. تدریس در مکاتب (رسمی و خصوصی) به زبان هایی صورت میگیرد که در قانون اساسی کشور تسجیل شده است.
۸. مطابق با تعلیمات دین مقدس اسلام، ارزشهای قانون اساسی جمهوری اسلامی افغانستان، عرف و عنعنات پسندیدهٔ جامعهٔ افغانی و با در نظرداشت اصول پیداگوژیک و تجارب عملی و به منظور بهبود کیفی تعلیم و تربیه، سیستم معارف افغانستان بر اصل جدایی پسران و دختران استوار است. بنابرین، تعلیم مختلط بعد از صنف سوم مرحلهٔ ابتدایی در هیچ مؤسسهٔ آموزشی اعم از مکاتب دولتی و خصوصی، کورسها، کلپهای ورزشی و غیره مجاز نمی باشد.
۹. تدریس زبان‌های سوم (در مطابقت با مادهٔ ۱۶ قانون اساسی) به حیث یک مضمون در مناطق مربوطه.
۱۰. فراهم نمودن زمینه‌های تعلیم و تربیه برای شاگردان دارای نیازمندیهای خاص، بیجاشده گان داخلی و مهاجرین.
۱۱. توسعهٔ مدارس دینی، مکاتب تعلیمات عمومی، حرفوی و مسلکی، و مؤسسات تربیهٔ معلم و عصری ساختن آنها.
۱۲. ارتقای سویهٔ علمی و مسلکی معلمان.
۱۳. بهبود بخشیدن وضع معیشتی معلمان.
۱۴. مبارزه برای محو بیسوادی و توسعهٔ مکاتب سواد حیاتی و متمم کارگری (ذکور و اناث).
۱۵. حمایت از سهم گیری بیغرضانه و بشردوستانهٔ کشورها، مؤسسات بین المللی، مؤسسات غیر دولتی، و اشخاص در احیاء و بازسازی، تجهیز و ارتقای ظرفیت‌های مسلکی، تخصصی و اداری معارف در چوکات قوانین نافذهٔ کشور.
۱۶. تقویت سیستم معارف متوازن و توزیع عادلانهٔ امکانات تعلیمی و تربیتی در مرکز و ولایات کشور.
۱۷. آشنا ساختن شاگردان با اضرار پدیده‌های شوم چون خشونت، تبعیض، جنگهای نامشروع، مواد مخدر، مسکرات، و مفاسد اخلاقی.
۱۸. رهنمایی شاگردان به ارزشهای پسندیده چون آزادی، صلح، همزیستی مسالمت آمیز، شورا و دیموکراسی، رعایت حقوق بشر و حفاظت از محیط زیست.
۱۹. توجه همه جانبه به تعلیم و تربیهٔ نسوان مطابق به احکام و ارزشهای اسلامی و رعایت توازن میان مکاتب دختران و پسران.
۲۰. توجه به تعلیمات خاص (تیزهوشان، نابینایان، ناشنوایان و دارنده گان عقب مانده‌گی‌های ذهنی) و آغاز تدابیر مؤثر برای تعلیم و تربیهٔ آنها.
۲۱. مراقبت و نظارت از تطبیق نصاب تعلیمی معارف جمهوری اسلامی افغانستان، تدریس و استفاده از مواد آموزشی در مکاتب (رسمی و خصوصی) در چوکات قوانین نافذهٔ کشور.
۲۲. زمینه سازی برای رشد ورزش(سپورت و تربیت بدنی).
۲۳. تحکیم روابط و ایجاد هماهنگی بیشتر میان ریاست انکشاف نصاب تعلیمی و ریاست‌های تربیهٔ معلم، مرکز ساینس و پوهنتون‌های ذیربط درکشور جهت تبادل اندوخته‌های علمی و تجارب مسلکی.

با تطبیق این پالیسی در معارف کشور به یاری خداوند متعال به نتایج عمدهٔ ذیل دست خواهیم یافت:

- تربیهٔ اولاد کشور با روحیهٔ اسلامی کسب رضای الله(جل جلاله) وایجاد یک جامعهٔ سعادتمند و مرفه
- حفظ هویت ملی
- تربیهٔ سالم اولاد وطن به حیث انسان‌های مسلمان، وطندوست، مفید، متعهد و متمدن.
- فراگیری علم، کسب مهارتها و طرز تفکر سالم شاگردان به منظور تطابق موفقانه با معیارهای علمی جامعه و جهان.
- ارتقای سطح دانش شاگردان به منظور کسب قابلیت و ورود مؤفقانه به بازار کار.

اهداف عمومی تعلیم و تربیه در افغانستان

بر مبنای احکام قانون اساسی جمهوری اسلامی افغانستان، قانون و پالیسی معارف، و با درنظرداشت ضرورتها و واقعیتهای جامعهٔ افغانی، نظام تعلیم و تربیهٔ کشور به منظور تعلیم و تربیهٔ سالم شاگردان اهداف ذیل را دنبال مینماید:

الف: اهداف عقیدتی و اخلاقی

۱. تقویهٔ ایمان و اعتقاد به ارکان، اساسات و ارزشهای دین مقدس اسلام، توسعهٔ بینش اسلامی عاری از افراط و تفریط مبتنی بر تعالیم قرآنی و سنن حضرت پیامبر (صلی الله علیه و سلم).
۲. تقویهٔ روحیهٔ خودشناسی به منظور خداشناسی.
۳. تقویهٔ روحیهٔ اعتماد به نفس و التزام به سجایای اخلاقی.
۴. تقویه و پرورش روحیهٔ نظم و دسپلین پذیری و رعایت احکام و ارزشهای قانونی.
۵. تقویهٔ روحیهٔ مسئوولیت پذیری در برابر ارزشهای دینی، اجتماعی، تعلیمی و تربیتی.

ب: اهداف آموزشی و تربیتی

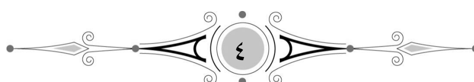
۱. کسب و تقویهٔ مهارتهای آموزشی از قبیل شنیدن، سخن گفتن، خواندن، نوشتن، به کار بردن اعداد و حسن خط در زبانهای رسمی و خارجی.
۲. آموزش علوم، فنون، تکنالوژی معاصر و کسب مهارتهای فردی و اجتماعی مورد نیاز.
۳. انکشاف استعدادها برای خود آموزی و خود ارزیابی در پروسه‌های آموزش.
۴. رشد و تقویهٔ قابلیت‌های تفکر، تعمق، مطالعه، تحقیق، تشخیص و ابتکار در زمینه‌های علمی، ادبی، فرهنگی و فنی.
۵. کسب مهارت جهت حل معضلات و پرابلم‌های فردی و اجتماعی.

ج: اهداف فرهنگی، ادبی و هنری

۱. رشد استعدادهای فطری شاگردان در عرصه‌های فرهنگ، ادب و هنر سالم و تقویهٔ روحیهٔ شناخت و ارجگذاری به میراث‌ها و گنجینه‌های تاریخی، فرهنگی و ادبی.
۲. معرفت با تاریخ، ادب و فرهنگ افغانستان، تمدن اسلامی و فرهنگ کشورهای دیگر.
۳. حفظ اصالت و انکشاف فرهنگ، هنرهای ملی، آداب و سنن پسندیدهٔ سالم جامعهٔ افغانی.
۴. انکشاف مهارتهای ادبی و هنری از طریق تمرین و فعالیت‌های انفرادی و جمعی.

د: اهداف مدنی و اجتماعی

۱. تقویهٔ روحیهٔ استقلال و آزادیخواهی حفاظت از ارزشهای اسلامی، نوامیس ملی، و تحکیم بنیاد روابط خانواده بر پایهٔ عدالت و رعایت حقوق افراد.

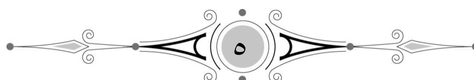
۲. تقویهٔ روحیهٔ اخوت اسلامی، تعاون، صلح، عدالت اجتماعی، همبستگی ملی و بین المللی.
۳. انکشاف حس خیرخواهی و ارتقای فضایل اخلاقی، ضدیت با خشونت، جنگ‌های نامشروع و مبارزه با مواد مخدر، مسکرات و مفاسد اخلاقی و اجتماعی.
۴. تقویهٔ روحیهٔ احترام به قانون و رعایت آن و حمایت از حقوق قانونی همه اتباع کشور بدون در نظرداشت جنس، سن، موقف اقتصادی، اجتماعی و وابستگی سیاسی.
۵. انکشاف روحیهٔ گذشت، فداکاری و ایثار در روابط جمعی و مقدم شمردن منافع اجتماعی بر منافع فردی.
۶. تقویهٔ روحیهٔ انتقاد و انتقاد پذیری، حوصله مندی و احترام به آرای دیگران.
۷. رشد و انکشاف روحیهٔ احترام به کرامت انسانی، حفظ حرمت اشخاص، و رعایت آداب معاشرت و حقوق بشر در روابط اجتماعی.
۸. تقویهٔ روحیهٔ حل اختلافات و برخوردها به طور مسالمت آمیز و سازنده.
۹. تقویهٔ فرهنگ تحمل پذیری.
۱۰. تقویهٔ روحیهٔ استفاده از تجارب و دستآوردهای مثبت علمی و تخنیکی جامعهٔ بشری.
۱۱. تقویه و انکشاف روحیهٔ نفی هر نوع تبعیض.
۱۲. رشد روحیهٔ احترام به مقام انسانی زن و حمایت از زنان.
۱۳. تقویت روحیهٔ رعایت حقوق والدین، بزرگان، همسایگان، شهروندان و سایر انسانها.
۱۴. رشد روحیهٔ حفاظت از محیط زیست و سرسبزی، ترحم بر حیوانات و حمایت از حیات طبیعی و نباتات.
۱۵. تقویهٔ روحیهٔ حفاظت از منابع آبی، عدم اسراف در استفاده از آب و جلوگیری از ملوث ساختن دریا، جوی، کاریز و چاه ها.

هـ: اهداف اقتصادی

۱. درک نقش مهم اقتصاد در زنده‌گی انسانی، توجه به انکشاف و رشد اقتصادی جامعه و ارتباط فعالیت‌های اقتصادی با اقتصاد خانواده و سلوک فردی.
۲. درک ارزش و اهمیت کار و تقویهٔ روحیهٔ اشتغال در مشاغل مفید به منظور فقر زدایی.
۳. ایجاد و تقویت روحیهٔ صرفه جویی، قناعت، و پرهیز از اسراف و تجملگرایی.
۴. شناخت منابع اقتصادی کشور و شیوه‌های مناسب استخراج و استفاده از آنها و پرورش روحیهٔ حراست از اموال، ثروت و سرمایه‌های ملی.
۵. شناسایی حرفه‌های مختلف و مشاغل تولیدی، توأم با پیشرفت تکنالوژی، احیا و ترویج صنایع دستی و محلی جهت افزایش درآمد ملی و رفع بیکاری و وابستگی اقتصادی.
۶. تقویهٔ روحیهٔ رعایت اصول اخلاقی در معاملات و فعالیت‌های اقتصادی و مبارزه علیه فعالیت‌های اقتصادی نامشروع.
۷. تشویق در فراگیری فعالیت‌های حرفه یی.
۸. بلند بردن سطح آگاهی شاگردان در رابطه با عرضه و تقاضا.
۹. ترویج اصل انصاف، اخلاق کار و رعایت قانون کار میان استخدام کننده و استخدام شونده.

و: اهداف صحی

۱. درک اهمیت حفظ الصحه و ترویج شیوه‌های سالم زنده‌گی جهت سلامت روانی و جسمی افراد.
۲. انکشاف روحیهٔ رعایت حفظ الصحهٔ عمومی و محیط زیست.

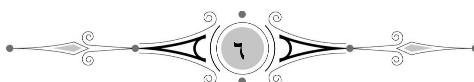
۳. آشنایی با دانش اساسی صحی و انکشاف مهارتهای لازم به خاطر وقایه در مقابل امراض.
۴. تأمین سلامت جسمی و روانی از طریق فراهم ساختن فرصت‌ها و وسایل لازم و زمینه سازی برای مهیا ساختن ساحات مناسب جهت تربیت بدنی و ورزش و سرسبزی محیط زیست.
۵. توجه به صحت طفل و مادر و حمایت از آنها

اهداف دورهٔ ثانوی(صنف ۱۰ الی۱۲)

- تقویت دستاوردهای تعلیمی و تربیتی دوره‌های گذشته و آماده‌گی برای تحصیلات عالی.
- رشد و توسعهٔ بیشتر قوهٔ تفکر، تعمق و معلومات در مسایل دینی، مبانی اعتقادی و آشنایی مزید شاگردان با تعلیمات دین اسلام منحیث نظام زنده‌گی.
- تزکیهٔ نفس و رشد فضایل اخلاقی بر اساس ایمان به خداوند (جل جلا له) و ارشادات اسلامی.
- تقویت روحیهٔ فراگیری تعلیم و تربیه در شاگردان و فراهم ساختن زمینه‌های مناسب برای آنان.
- سعی و تلاش جهت شناخت اسرار جهان و قوانین موجود در طبیعت با استفاده از علوم و تجارب بشری و تکنالوژی پیشرفته.
- فراگیری مزید زبانهای رسمی و مادری، توسعهٔ دانش ادبی شاگردان و آموزش زبانهای خارجی.
- آموزش علوم و فنون مورد نیاز و کسب مهارتهای فردی و اجتماعی.
- معرفت مزید شاگردان با هنر و استفادهٔ معقول از آن مطابق به ارزشهای اسلامی و مقتضیات مثبت فرهنگ ملی.
- رشد روحیهٔ حفظ میراثهای ادبی، فرهنگی، هنری و تاریخی کشور.
- انکشاف روحیهٔ تعاون و علاقهٔ شاگردان به رقابت‌های سالم.
- تقویت روحیهٔ حفاظت از نوامیس ملی و تحکیم بنیاد روابط خانواده بر پایهٔ حقوق و اخلاق اسلامی.
- انکشاف حس خیرخواهی و ارتقای فضایل اخلاقی، صلح خواهی، ضدیت با خشونت و جنگهای نامشروع، مبارزه با مواد مخدر، مشروبات الکلی و مفاسد اخلاقی.
- تقویت روحیهٔ مسؤولیت پذیری و اهتمام به امور خانواده‌گی و اجتماعی و مشارکت در فعالیت‌های اسلامی، فرهنگی و اجتماعی.
- تقویت روحیهٔ گذشت، فداکاری و ایثار در روابط جمعی و مقدم شمردن منافع اجتماعی بر منافع فردی.
- آماده ساختن شاگردان برای زنده‌گی آینده، و آگاهی آنان از اهمیت تشکیل خانواده و احکام شرعی مربوط به آن.
- توجه به اهمیت اقتصاد و رشد سالم آن به عنوان وسیله، جهت رسیدن به رفاه و تکامل معنوی شاگردان.
- انکشاف مهارتهای سنجش خودی در پروسه‌های آموزشی و پرورشی.
- رشد علاقهٔ شاگردان به ورزش و مواظبت از صحت جسمی و روانی آنها.
- حمایت از شاگردان در برابر تهاجم فرهنگی و رهنمایی آنها در اجتناب از تقلیدهای بیجا و تقویهٔ روحیهٔ استفاده از تکنالوجی و پیشرفت‌های مثبت عصر با حفظ اصالت و هویت اسلامی و افغانی در آنان.
- توسعهٔ فرهنگ مطالعه و کتابخوانی.

اصول انتخاب محتوا

در انتخاب محتوا اصول ذیل مد نظر گرفته شده است:

هماهنگی با نیازها، علاقه مندی، اعتبار(اعتبار محتوا به معنای منطقی، تسلسل و مستدل بودن، استفاده از پژوهش‌ها و کتاب‌های تایید شده، مستند و دست اول بودن منابع مورد استفاده می‌باشد)، توانایی‌های سنی و ذهنی شاگردان و فراهم کردن فرصت لازم برای فعالیت‌های داخل و خارج صنف.

اصول تنظیم و ترتیب محتوا

در ترتیب و تنظیم محتوا اصول زیر مبنا قرار گرفته است:
تسلسل، هماهنگی، تعادل بین نیازهای فردی و اجتماعی شاگردان، تعادل میان محتوا و استراتیژی‌های تدریس.

استراتیژی‌های تدریس

کتاب حاضر بر مبنای اصول تدریس فعال و مشارکتی تدوین شده است. از این رو، در تدریس کتاب باید از روش‌های فعال و مشارکتی از جمله روش مناظره (Argument) روش سؤال و جواب، روش لکچر یا توضیحی (Lecture) مباحثه تیمی و گروهی(Group discussion) روش ایفای نقش (Role playing) روش سیر علمی، روش بارش مغزی یا فکری(Brain storming) استفاده شود، استفاده از روش پروژه یی (The project Method) را نیز باید به این مجموعه افزود.
باید توجه داشت که تدریس، کار ابتکاری و تجربی است و نمی‌توان به صورت کلی روش معینی را برای تدریس یک درس یا کتاب پیشنهاد کرد زیرا با وجود شرایط و امکانات در مناطق مختلف کشور، هر مکتب و صنف شرایط خاص خود را دارد، اما این به معنای آن نیست که نتوان یک جهت کلی (که همان استفاده از استراتیژی‌های فعال تدریس است) را پیشنهاد یا دنبال نمود.

اجزای اصلی درس

هر درس از اجزای ذیل تشکیل شده است:
عنوان، مقدمه، متن، تصویر، نقشه، شکل، عنوان فرعی و فعالیت‌های ورودی، میانی و پایانی که به بعضی از آنها اشاره می‌شود.

عنوان درس

عنوان موجب آماده‌گی ذهنی در شاگردان برای ورود به درس می‌شود. از عنوان درس می‌توان به عنوان یک فعالیت نیز استفاده کرد.

تصویر، نقشه و شکل

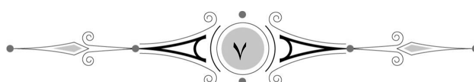
در هر درس، تصاویر و نقشه‌ها ارائه شده است که با متن مطابقت داشته و نه تنها بر جاذبه کتاب میافزاید بلکه کار کرد انگیزه یی هم دارد.

فعالیت ورودی

هر درس با یک فعالیت آغاز می‌شود که در جریان انجام دادن آ ن، تدریس با سهمگیری و فعالیت شاگردان آغاز می‌شود، فعالیت امری نیست که مجزا از متن در نظر گرفته شود و یا متن محتوا به صورت جداگانه تدریس شود.

فعالیت میانی

فعالیت دومی که در هر درس تهیه شده است، گاه نقشی مشابه فعالیت اول (ورودی) درس را دارد، یعنی برای تدریس متن بعد از آن باید مورد استفاده قرار گیرد و گاه نقش تحکیم و تعمیق مطالب قبلی را دارد.

فعالیت پایانی

در پایان هر درس، فعالیتی طراحی شده است که به تعمیق محتوای درس کمک می‌کند و از طریق آن میتوان درس را هم ارزیابی کرد.

استخراج مفاهیم کلیدی (Key concepts)

ابتدا باید در باره معنی و مفهوم «مفهوم کلیدی» مطالبی ارائه کنیم: هر درس دارای هدف یا اهداف دانشی است، این هدف یا اهداف برای آموختن یک یا چند مفهوم تهیه شده است که این مفاهیم همان، مفاهیم کلیدی متن اند.
با توجه به این مقدمه، مفاهیم کلیدی(ایده‌های اصلی) را می‌توان ابزاری برای ارزیابی محسوب نمود، زیرا انجام دادن این عمل توسط فراگیرنده، به معنای آن است که وی به مرحله اول فهم رسیده است.
با توجه به اهمیت مهارت در مطالعه و آموختن متون مختلف می‌توان ((استخراج مفاهیم کلیدی)) را در مراحل آموزش و ارزیابی به عنوان یک مهارت عمده در نظر گرفت که ایجاد و تقویت آن در شاگردان یک هدف به شمار میرود.

خلاصه کردن درس

فعالیت ((خلاصه کردن)) هم برای ارزیابی مورد استفاده قرار می‌گیرد و هم خود یک مهارت اساسی است که باید شاگردان آن را فراگیرند.
توانایی«خلاصه کردن» یکی از مهمترین مهارت‌های تفکر است. با خلاصه کردن میتوان اطلاعات وسیع را در قالب نسخهٔ کوتاه تر بیان کرد تا هدف متن به راحتی فهمیده شود. خلاصهٔ درس عبارت است از جملات کوتاه که مفاهیم اصلی یک قسمت را به ما میدهد.خلاصه شامل تمام جزییات در یک بازگویی نیست. جوهر خلاصه، مختصر بودن آن است.
تفاوت «خلاصه کردن» با «استخراج مفاهیم کلیدی» در این است که به جای فهرست کردن مفاهیم اصلی، تلاش می‌شود تا مفاهیم دوباره با هم ترکیب شوند تا متن جدیدی تولید گردد.

توصیه‌های برای خلاصه کردن

۱- مطلبی را که میخواهید خلاصه کنید، تلاش کنید بدون نوشتن و یادداشت کردن بفهمید.
۲- زیر کلمات و عباراتی که فکر می‌کنید مهم اند خط بکشید. با این کار، اطلاعات کم فایده تر حذف می‌شود.
۳- خلاصه را با کلمات خود تان بنوسید. از ساختار متن اصلی پیروی کنید، تا مطمین شوید که عقاید شخصی خود را در خلاصه وارد نکرده اید، زیرا عقاید شخصی را نباید در عبارات خلاصه وارد کرد. هر کلمه و عبارتی که در خلاصه به کار میرود باید مستند به متن باشد. خلاصه شما باید ۱۵- ۲۰ فیصد باشد.
۴- بعد از اتمام خلاصه برای اطمینان به مقایسه آن با متن اصلی بپردازید.

ارزیابی (Evolution)

ارزیابی عبارت از پروسهٔ منظم برای تعیین و تشخیص میزان پیشرفت یادگیرنده در رسیدن به هدف‌های آموزشی است.
منظور از پروسه منظم این است که ارزیابی باید طبق برنامه و منظم انجام شود، از این رو مشاهدات بی نظم و ترتیب از رفتار شاگردان را نمی‌توان ارزیابی گفت. در ضمن کار برد((هدف‌های آموزشی)) برای این است که در ارزیابی باید هدف‌های آموزشی از پیش مشخص شده باشد.
بر این اساس، ارزیابی آموزشی به منظور تشخیص و کمک به اعتلای وضع تدریس، کمک به تصمیم گیری مسئولان در مورد معلمان، کمک به شاگردان و تدارک ضوابطی در مورد تحقیق در زمینهٔ تدریس، صورت می‌گیرد.

روش‌های اساسی در ارزیابی باید به گونه یی باشد که متوجه هدف‌های دورهٔ تحصیلی بوده و نتایج آن به رهنمایی و انگیزه دادن به شاگردان و معلمان منجر شود، همچنین ارزیابی باید با توجه به هدف ها، روش‌های تدریس و عناصر مختلف مضمون درسی صورت گیرد.
ارزیابی برای اصلاح پروسهٔ آموزش بوده و داوری ارزیابی در مورد شاگردان باید بر اساس اطلاعات همه جانبه شامل عملکرد، رفتار و شخصیت آنها باشد نه فقط بر اساس نمرات امتحانات.
از جانب دیگر شاگردان باید در امر ارزیابی دخالت داده شوند تا بتوانند خود را ارزیابی کنند. بالاخره این که شرایط امید بخش برای ارزیابی باید مورد توجه قرار گیرد.

اهمیت و ضرورت ارزیابی در امر آموزش

ارزیابی در آموزش دو فایدهٔ اساسی دارد:

۱- آگاه شدن شاگرد از میزان مؤفقیت و پیشرفت علمی خود.
۲- آگاه شدن معلم از میزان موفقیت تدریس مضمون درسی.

آگاهی شاگرد از میزان مؤفقیت خود سبب می‌شود تا شاگرد با آگاهی و به طور مشخص در بارهٔ پیشرفت خود قضاوت کند و برای یادگیری و کسب موفقیت بیشتر احساس مسئولیت نماید. شاگرد نقاط ضعف خود را بپذیرد و برای جبران آن تلاش کند، اگر ارزیابی با حسن نیت و به درستی انجام شود اعتماد به نفس شاگردان تقویت می‌گردد.
آگاه شدن معلم از میزان مؤفقیت تدریس مضمون، موجب می‌شود تا معلم با بررسی و تحلیل اطلاعات به دست آمده، از نقاط ضعف و قوت مضمون درسی و شیوهٔ تدریس خویش آگاه شود. برای اصلاح آن اقدام کند و توانایی فن معلمی در زمینه‌های مختلف آموزشی و طراحی شیوه‌های تدریس به تدریج در آن افزایش یابد.

انواع ارزیابی

با توجه به زمان ارزیابی و هدف آن، ارزیابی را می‌توان به سه دستهٔ تشخیصی، مستمری، وپایانی تقسیم کرد:
الف- ارزیابی تشخیصی، به منظور تشخیص آموخته‌ها و مهارت‌های ورودی شاگردان در شروع هر مرحلهٔ جدید آموزش انجام می‌شود.
ب- ارزیابی مستمر، عبارت از ارزیابی منظم و مستمر است که برای تشخیص آموخته‌های شاگرد در پایان هر فصل یا درس در طول سال تعلیمی، انجام می‌شود.
ج- ارزیابی پایانی در پایان هر صنف برای تشخیص آموخته‌های شاگرد از کل مفاهیم و مطالب کلی و مهارتی‌های آموخته شده توسط شاگرد در یک سال تعلیمی انجام می‌شود.

طبقه بندی استراتیژی‌های تدریس

روش‌های تدریس(استراتیژی‌های تدریس) از زوایای گوناگون قابل طبقه بندی است و تا کنون تقسیم بندی‌های متفاوتی ارائه شده که طبقه بندی ذیل یکی از آنها است:

۱- روش تدریس عنعنوی یا غیر رسمی، که در مساجد و مدارس غیر رسمی صورت می‌گیرد.
۲- روش‌های جدید تدریس.

- روش لکچر (توضیحی یا سخنرانی)
- روش بارش مغزی یا فکری
- روش اکتشافی
- روش حل مسئله
- روش سؤال و جواب

- روش انفرادی
- روش مباحثه یی
- روش پروژه یی
- روش گروهی (گروپی)
- روش نمایشی
- روش ایفای نقش
- روش استقرایی
- روش آزمایشی
- روش قصه گویی
- و مهمتر از همه روش تلفیقی(از چند، روش استفاده کردن در یک درس).

برای آشنایی بیشتر خواننده گان تقسیم بندی دیگری به شرح ذیل ارائه می‌شود.

۱- روش‌های فعال و دو جانبه

تعدادی از روش‌های تدریس، معلم و شاگردان را به نحو مطلوب فعال می‌سازد و یاد دادن و یاد گرفتن با ارتباطات دو جانبه صورت می‌گیرد. در این روش‌ها مطالب و مفاهیم با فعالیت‌های معلم و شاگردان کشف می‌شود و هر یک از روش‌های انتخابی، محور تدریس قرار می‌گیرد. به علاوه ممکن است در درون آنها نیز از یک یا چند روش جزئی استفاده شود. این روش‌ها مراحلی دارند و در آنها، تدریس به صورت منظم شروع می‌شود و تا دریافت مفهوم ادامه می‌یابد، از میان این روش‌ها می‌توان به روش استقراریی، حل مسئله، ایفای نقش، روش آزمایشی و... اشاره نمود.

۲- روش‌های مشارکتی

روش مشارکتی، از نظر فعال بودن جریان آموزش، از نوع روش‌های فعال به حساب می‌آید. ولی چیزی که روش‌های مشارکتی را از روش‌های فعال متمایز می‌سازد، مسئله همکاری و هم فکری چند شاگرد در راه رسیدن به هدف است.

امکان دارد روش فعال آموزش بین معلم و شاگرد صورت گیرد ولی روش مشارکتی به صورت گروپی است و در آن منافع تیم یا گروه اهمیت زیادی دارد. یادگیری تعاونی حاصل فعالیت‌های مشارکتی می‌باشد.

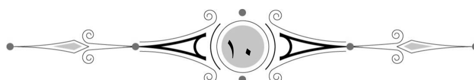
۳- روش‌های غیر فعال و یک جانبه

تعداد دیگری از روش‌های تدریس مثلا روش لکچر شاگردان را منفعل و معلمان را فعال می‌کند، زیرا اطلاعات به صورت یک جانبه داده می‌شود. از اینکه این روش‌ها اکتشافی نیستند نمی‌توان از آنها به تنهایی در عملیه تدریس استفاده کرد.

وسیله‌ها و عناصر اساسی تدریس مضمون

۱- مواد و وسایل ممد درسی مور نیاز:

تختهٔ سیاه، تباشیر، مارکر، کتاب درسی، کتاب رهنمای معلم، روز نامه‌ها مجلات، چارتهای آموزشی، فلش کارتها، انواع نقشه‌های جغرافیایی، کامپیوتر، انترنت، انواع سلایدها، تصاویر، فلم ها، اطلس‌های تاریخی، مدل کرهٔ زمین، گراف ها، جدول مندلیف، شجره‌های سلسله‌های تاریخی، فلم‌های مستند تاریخی و داستانی در رابطه به موضوع،

عکس ها، نقاشی ها، اشکال و تصاویر از شخصیت‌های علمی و تاریخی، منابع و کتب معتبر، البوم مسکوکات، پول کاغذی و فلزی و... از جملهٔ موارد و وسایل ممد درسی بشمار می‌روند.

۲- انتظارات از معلم

الف- صلاحیت‌های عمومی

داشتن شهادتنامه لیسا نس یا اقلاً فوق بکلوریا با تجربهٔ معلمی، آشنایی با آخرین اطلاعات و دست آوردهای علمی مضمون، آشنایی با خصوصیات سنی و ذهنی شاگردان، آشنایی با روش‌های تدریس فعال و مشارکتی و شیوه‌های ارزیابی از دانستنی‌های شاگردان، علاقه مندی به شغل معلمی، و داشتن صلاحیت‌های اخلاقی.

ب- صلاحیت‌های اختصاصی ومسلکی

- توانایی در طراحی پلان درسی برای دروس مختلف.
- توانایی ادارهٔ صنف.
- توانایی استفاده از مواد و وسایل ممد درسی.

۳- انتظارات از مکتب

- فراهم کردن شرایط برای اجرای تدریس مضمون (تهیه کتب درسی، رهنمای معلم و لوازم ممد درسی).
- بر قراری ار تباط منظم با والدین شاگردان.
- توجه به مصوبات وزارت معارف در اجرای برنامهٔ زمانی.
- نظارت بر عملکرد معلمان در صنف و رهنمایی معلمان.
- ایجاد کتابخانه در مکتب.
- تهیه کتاب‌های مورد نیاز معلمان و شاگردان با همکاری خانواده ها.

۴- انتظارات از والدین شاگردان.

- برقراری ارتباط با معلمین اطفال خود در مورد وضعیت تعلیمی شاگردان.
- با خبر بودن از پیشرفت درسی شاگردان.
- همکاری متداوم با مکتب.

فصل دوم

رهنمای تدریس مضمون

در فصل اول این رهنما، شما معلمان محترم با مقدمات و کلیات مضمون درسی، روش‌های تدریس و روش‌های ارزیابی آشنا شدید. در این فصل با پلان سالانهٔ تدریس و روش تدریس هر درس آشنا خواهید شد.

پلان سالانهٔ تدریس

پلان سالانهٔ تدریس، نشان میدهد که محتوای یک کتاب درسی در طول یک سال چگونه تقسیم بندی شود. در کشور ما شروع سال تعلیمی برای ولایات سرد سیر و گرم سیر فرق می کند. در ولایات گرمسیر سال تعلیمی از ۱۵ سنبله شروع می شود. دو هفتهٔ اول ماه جدی به امتحانات اختصاص داده شده و در دو هفتهٔ آخر شاگردان به رخصتی می‌روند. در پایان ماه فصل بهار یعنی جوزا دو هفتهٔ اول به امتحانات اختصاص داده شده و شاگردان در دو هفته آخر به رخصتی اخیر سال میروند.

در ولایات سردسیر، سال تعلیمی از ۱۵ ماه حوت آغاز می شود. امتحانات چهار نیم ماهه در دو هفته آخر ماه سرطان آغاز می شود. شاگردان در دو هفتهٔ اول ماه اسد پس از امتحانات به رخصتی میروند. امتحانات پایان سال تعلیمی در دو هفتهٔ ماه قوس شروع می شود و پس از آن شاگردان به رخصتی زمستانی میروند. طول سال تعلیمی در مجموع ۲۸ هفته است، برای تنظیم پلان سالانه تعداد صفحات کتاب درسی را بر عدد۲۸ تقسیم می کنیم. عدد بدست آمده نشان میدهد که در هفته چه تعداد صفحه از کتاب درسی را باید تدریس کنید.

پلان روزانهٔ هر درس شامل اهداف آموزشی هر درس، روش‌های تدریس روش‌های ارزیابی، لوازم تدریس، فعالیت‌های تدریس(انجام فعالیت‌های مقدماتی مانند؛ ادای السلام علیکم، احوال پرسی، حاضری گرفتن، سؤال نمودن از درس قبلی ایجاد انگیزه، ارائه درس جدید و ارزیابی از دانسته‌های شاگردان)، پاسخ به سؤال‌های متن درس و پایان درس و معلومات اضافی برای شاگردان معلمان عزیز است که آن را به دقت مطالعه و با جدیت و دلسوزی، آگانه و مدبرانه هنگام تدریس شاگردان خویش تا حد ممکن تطبیق و عملی نمایند.

پلان راهنمای تدریس درس: (۱)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

<table>
<tr><td>عناوین مطالب</td><td colspan="2">شرح مطالب</td></tr>
<tr><td>موضوع درس</td><td colspan="2">تمدن آریانا</td></tr>
<tr><td>هدف کلی</td><td colspan="2">شاگردان راجع به تمدن آریانا معلومات حاصل نمایند.</td></tr>
<tr><td>اهـــداف، دانـــشی، مهارتی و ذهنیتی</td><td colspan="2">از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند:
- با تمدن آریایی‌ها آشنایی حاصل نمایند.
- قدامت تاریخی آریایی‌ها را بدانند.
- با مطالعهٔ سوابق تاریخی آریانا علاقه مندی پیدا نمایند.
- حدود آریانای کهن را روی نقشه نشان داده بتوانند.</td></tr>
<tr><td>روش‌های تدریس</td><td colspan="2">سوال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.</td></tr>
<tr><td>لوازم ضروری و ممد تدریس</td><td colspan="2">نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر</td></tr>
<tr><td>شیوهٔ ارزیابی</td><td colspan="2">تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه</td><td rowspan="2">فعالیت های مقدماتی
- سلام و احوال پرسی.
- گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف.

ایجادانگیزه باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس.
- گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.</td><td>زمان به دقیقه</td></tr>
<tr><td>۱۰ دقیقه</td></tr>
</table>

فعالیت‌های میانی و پایانی درس	فعالیت‌های تدریس معلم	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - و تقسیم شاگردان به گروپها. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۳۵ دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- آریایی‌ها ۲۵۰۰ سال قبل از میلاد در افغانستان مسکن گزین شدند و از طرف شمال افغانستان(آمو دریا و سیر دریا) وارد افغانستان شدند.

۲- آریایی‌ها به صورت دسته جمعی به جانب جنوب، جنوب شرق و غرب مهاجرت کردند.

معلومات اضافی

در حدود ۲۵۰۰ سال قبل از میلاد یک جمعیت بزرگ انسان‌های سفید پوست آریایی در سر زمین که آریانا ویجه نام داشت و به طرف شمال آمو واقع بود، زندگی میکردند که نسبت کثرت نفوس، به صفحات جنوب آمو سرازیر شده و در دامنه‌های شمال و جنوب هندوکش ساکن شدند.

کلمه آریانا ویجه که در پشتو به معنی سرزمین و آرامگاه استعمال شده است، به قول دانشمندان تاریخ، سرزمین آریانا از پامیر الی حوالی خوارزم و کنار بحیره خزر بوده است. و زبان کهن آریایی که در آریانا ویجه به آن تکلم می‌کردند آریک بوده است.

مدنیت‌های ویدی و اوستایی را میتوان از دست آوردهای مهم و بزرگ آریایان محسوب کرد.

جهت معلومات بیشتر به منابع زیر مراجعه شود

- افغانستان در مسیر تاریخ- میر غلام محمد غبار.
- تاریخ مختصر افغانستان- عبدالحی حبیبی.

پلان راهنمای تدریس درس: (۲)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

<table dir="rtl">
<tr><td>عناوین مطالب</td><td colspan="2">شرح مطالب</td></tr>
<tr><td>موضوع درس</td><td colspan="2">مدنیت ویدی</td></tr>
<tr><td>هدف کلی</td><td colspan="2">شاگردان راجع به مدنیت ویدی معلومات بدست بیاورند.</td></tr>
<tr><td>اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی</td><td colspan="2">از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند:
- با مدنیت ویدی آشنایی پیدا نمایند.
- مفهوم کلمهٔ ویدی را بیان کرده بتوانند.
- مشخصات مدنیت ویدی را تحلیل کرده بتوانند.
- با مطالعهٔ مدنیت‌ها علاقه مندی پیدا نمایند.</td></tr>
<tr><td>روش‌های تدریس</td><td colspan="2">سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.</td></tr>
<tr><td>لوازم ضروری تدریس</td><td colspan="2">نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر</td></tr>
<tr><td>شیوهٔ ارزیابی</td><td colspan="2">تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه</td><td rowspan="2">فعالیت های مقدماتی
- سلام و احوال پرسی.
- گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف.

ایجادانگیزه باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس.
- گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.</td><td>زمان به دقیقه</td></tr>
<tr><td>۱۰ دقیقه</td></tr>
</table>

فعالیت‌های میانی و پایانی درس	فعالیت‌های تدریس معلم	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - و تقسیم شاگردان به گروپهای متعدد. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس. - ارزیابی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۳۵ دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- کلمهٔ ویدی از وید گرفته شده که مفهوم علم و دانش را افاده می‌کند.

۲- در مدنیت ویدی شهر بُخدی (بلخ) قدیم به عنوان پایتخت و نخستین مرکز اداری آریایی‌ها انتخاب گردید.

۳- مدنیت ویدی از نظر زمانی به سال های ۱۸۰۰ قبل از میلاد می‌رسد.

معلومات اضافی

زنده‌گی و تاریخ آریایی‌های قدیم را می‌توان از روی سروده‌های ویدی درک نمود؛ چرا که منبع مهم برای شناخت آریایی‌ها محسوب می‌گردد.

همین منبع تاریخی افکار، عقاید، روش زنده‌گی آریایی‌ها و مهاجرت آنان را از سرزمین آریانا(افغانستان امروزه) به دیگر نقاط جهان و بسا مسایل مهم تاریخی دیگر را برملا ی سازد. از نظر زبان شناسی روشن شده که یک سلسله مشترکات لسانی بین زبانهای افغانی و زبان ویدی و سنسگریت نیز موجود است.

سرودهای ویدی در زمان‌های مختلف صورت گرفته و به صورت شفاهی از یک نسل به نسل دیگر انتقال یافته است.

قابل ذکر است که بین زبان و کتب ویدی و سرودهای اوستایی شباهت و نزدیکی وجود دارد. رابطهٔ محکم مدنیت ویدی با سرزمین افغانستان و سنسگریت در زبانهای پشتو و دری ریشه دارد، و این میراث لسانی از اسلاف آریایی های قدیم به زبان های فعلی افغانی باقی مانده است.

معلمان جهت معلومات بیشتر این درس به منابع زیر مراجعه نمایند

- افغانستان در مسیر تاریخ- میر غلام محمد غبار.
- تاریخ مختصر افغانستان- عبدالحی حبیبی.
- لرغونی افغانستان- پوهنوال رسول باوری.

پلان راهنمای تدریس درس: (۳)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	مدنیت اوستایی	
هدف کلي	شاگردان راجع به مدنیت اوستایی معلومات بدست بیاورند.	
اهــــداف، دانــــشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند: - با مدنیت اوستایی آشنایی پیدا نمایند. - مدنیت اوستایی را تحلیل و تجزیه کرده بتوانند. - مراحل تکاملی این مدنیت را بیان کرده بتوانند. - مدنیت اوستایی را منحیث قدامت تاریخی افغانستان شناخته و با آن علاقه مند شوند.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

فعالیت‌های	فعالیت‌های تدریس معلم	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
میـــانی و پایـــانی درس	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - توزیع و تقسیم شاگردان به گروپها. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط چند تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۳۵ دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- کتاب اوستا نصایحی است که توسط زردشت یا سپین تمان نوشته شده و هم چنان یگانه منبع مهم معلوماتی است که مدنیت‌های اولی آریایی (افغانستان قدیم) را روشن می‌سازد.

۲- زردشت در ۶۶۰ قبل از میلاد در بلخ بدنیا آمد و به سن ۲۰ ساله‌گی منزوی شد تا آنکه در ۴۲ ساله‌گی رهبر آیین خود گردید، بعداً نصایح خود را آغاز کرد که از جمله گفتار مشهور وی، پندار نیک، گفتار نیک و کردار نیک می‌باشد.

معلومات اضافی

مدنیت دوم مردم آریایی افغانستان که بنام مدنیت اوستایی یاد می‌گردد در بخدی (بلخ) و صفحات شمال هندوکش بوجود آمد و در حدود ۱۲۰۰ قبل از میلاد آغاز شده که کتابی به نام اوستا در پنج باب (جلد) می باشد.

چون تمام این فرهنگ مولود سرزمین افغانستان است از اینرو در تاریخ کشور ما اهمیت به سزایی دارد.

در کتاب اوستا که توسط زردشت تحریر شده است، اوضاع مدنی و فکری مردم قدیم افغانستان به خوبی توضیح شده است؛ از این کتاب معلوم میشود که مردم آریایی از حیات کوچی و خانه بدوشی به مدنیت رسیده و در روستاها و شهرها ساکن شده اند و یک دورهٔ جدید را در مراحل حیات اقتصادی و اجتماعی آغاز نموده اند. در این دوره نخستین بار نظام شاهی در بلخ بوجود آمده و هم آیین معین که دارای قوانین و هدایات مدنی و روحی بود توسط زردشت به میان آمد.

زردشت به وحدت و عظمت خداوند یگانه قایل بود و از خدایانی که آریایان به آن عقیده داشتند صرف نظر کرد.

زردشت در آیین خود قربانی حیوانات و خوردن شراب را که در بین آریایان قدیم مروج بود، ممنوع قرار داد. این تمدن بسیط، تمدن مستقل بوده که از جامعهٔ افغانستان نشئت کرده و از هیچ تمدن دیگر رنگ نگرفته، از نظر ترویج زراعت، تشکیل دولت و تکامل به دیانت و یکتا پرستی، در آسیای وسطی پیش قدم بوده است.

معلمان جهت معلومات بیشتر این درس به منابع زیر مراجعه نمایند

- افغانستان در مسیر تاریخ- میر غلام محمد غبار.
- تاریخ مختصر افغانستان- عبدالحی حبیبی.

پلان راهنمای تدریس درس: (٤)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

<table>
<tr><td>عناوین مطالب</td><td colspan="2">شرح مطالب</td></tr>
<tr><td>موضوع درس</td><td colspan="2">تاریخ اساطیری افغانستان (حکمرانی پیشدادیان)</td></tr>
<tr><td>هدف کلی</td><td colspan="2">شاگردان راجع به تاریخ اساطیری افغانستان معلومات حاصل نمایند.</td></tr>
<tr><td>اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی</td><td colspan="2">از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند:
- در مورد حکمرانی پیشدادیان معلومات پیدا کنند.
- حکمرانان مهم سلسله پیشدادیان را فهرست کرده بتوانند.
- کار نامه‌های شاهان پیشدادیان را تحلیل کرده بتوانند.
- با مطالعهٔ تاریخ اساطیری افغانستان علاقه مند شوند.</td></tr>
<tr><td>روش‌های تدریس</td><td colspan="2">سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.</td></tr>
<tr><td>لوازم ضروری تدریس</td><td colspan="2">نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر</td></tr>
<tr><td>شیوهٔ ارزیابی</td><td colspan="2">تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه</td><td rowspan="2">فعالیت های مقدماتی
- سلام و احوال پرسی.
- گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف.

ایجادانگیزه باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس.
- گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.</td><td>زمان به دقیقه</td></tr>
<tr><td>۱۰ دقیقه</td></tr>
</table>

فعالیت‌های میانی و پایانی درس	فعالیت‌های تدریس معلم	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - و تقسیم شاگردان به گروپها. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط چند تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۳۵ دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- مؤسس سلسلۀ پیشدادیان کیومرث (هوشنگ) بود.

۲- شهر بلخ توسط یما بنا یافت و آن شهر را به اندازۀ یک میدان اسپ دوانی اعمار کرد که در آن حوض‌های آب، میدان اسپ دوانی و مناطق مناسب برای خانه‌ها و در کنار آن یک باغ وحش نیز ساخت.

۳- ضحاک بعد از یما قدرت را به دست گرفت، او یک شخص ظالم بود و به زور و جبر پادشاهی میکرد که از اثر ظلم و تعدی آن مردم مشکلات زیادی را متقبل شدند.

معلومات اضافی

تاریخ اساطیری افغانستان با سلسلۀ پیشدادیان آغاز می‌گردد. زراعت و ترویج آن در همین دوره بوجود آمده است که به قول البیرونی اصل حکومت شاهی را، هوشنگ ایجاد کرده است و از این روایت معلوم می‌شود که مدنیت دورۀ اوستایی از مدنیت ویدی و کوچی گری تفاوتی داشت. بدین معنی که مردم بخدی (بلخ) در این موقع به کشاورزی، آبادی و قریه جات و شهرها پرداخته و از مرحلۀ اقتصادی، کوچی گری و بدویت به مرحله زنده‌گی اساکن یافته و اشتغال به زراعت پرداخته و بنیاد حکومت‌ها و سلطنت‌ها را گذاشته و هوشنگ بر سرزمین وسیع حکمروایی می‌کرد، با دشمنان مدنیت در جنگ و ستیزه بود.

معلمان جهت معلومات بیشتر این درس به منابع زیر مراجعه نمایند

- افغانستان در مسیر تاریخ- میر غلام محمد غبار.
- لرغونی افغانستان- پوهنوال رسول باوری.

پلان راهنمای تدریس درس: (۵)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	**شرح مطالب**	
موضوع درس	تاریخ اساطیری افغانستان- سلسلهٔ کیانیان	
هدف کلی	شاگردان راجع به سلسلهٔ کیانیان معلومات بدست بیاورند.	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند: - در مورد سلسله کیانیان معلومات پیدا نمایند. - حکمرانان این سلسله را نام گرفته بتوانند. - وقایع تاریخی سلسله کیانیان را تحلیل کرده بتوانند. - با تاریخ اساطیری افغانستان علاقه مندی پیدا نمایند.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

فعالیت‌های میانی و پایانی درس	فعالیت‌های تدریس معلم	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - و تقسیم شاگردان به گروپهای متعدد. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۳۵ دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- نخستین زمامدار خاندان کیانی کیقباد نام داشت که بنا بر خواست پدر (رستم پهلوان) بر تخت کوه البرز در حوالی بلخ نشست.

۲- سیاوش یکی از حکمرانان دلیر و شجاع بلخ بود، بعد از کیکاوس صاحب تاج و تخت شد موصوف در ناحیۀ آریانا ویجه قلعۀ بزرگی بنا نهاد که در متون اوستایی بنام دژکنک یاد شده است و با فرنگیس دختر افراسیاب (پادشاه تورانی ها) ازدواج کرد.

۳- آخرین حکمران کیانیان کیخسرو بود، او مناطق مختلف کیانیان را با هم پیوند داد و از اختیار و قدرت زیاد برخوردار شد.

معلومات اضافی

سلسله کیانیان که بعد از پیشدادیان به میان آمد، دومین سلسلۀ تاریخ اساطیری افغانستان می‌باشد. در رابطه به نام گذاری این سلسله تذکر داده شده که کوی یا کاوی در لسان ویدی و هم در اوستا به معنای دانا، شاه و امیر آمده است که به اساس اوستا، کوی مساوی به کی در لقب شاهان قدیم بلخ و چهار اطراف آن بوده و در غرب افغانستان کنونی مورد استعمال نداشته است.

کلمۀ کوی مساوی، کی را در اوایل نامهای شاهان بلخی می‌بینیم که بعد از خاندان پیشدادیان به شاهی رسیده اند.
در زبان دری ، کی را به کیان جمع کرده اند و این خاندان را در دیگر کتب کیان، کیانیان یا کیانی گفته اند.
به اساس کتاب اوستا نخستین پادشاه این خاندان کواته، (کیقباد) بوده و آخرین پادشاه این سلسله کیخسرو می‌باشد، کیخسرو یکی از مشهورترین و نیرومندترین پادشاه سلسله کیانی بود که تمام کشورهای شاهنشاهی کیانی را با هم اتصال داد و بعد از او سلسلۀ کیانی به پایان می‌رسد.

معلمان جهت معلومات بیشتر این درس به منابع زیر مراجعه نمایند

- تاریخ مختصر افغانستان- عبدالحی حبیبی.

پلان راهنمای تدریس درس: (۶)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	تاریخ اساطیری افغانستان - سلسله اسپه	
هدف کلی	شاگردان راجع به خاندان اسپه معلومات بدست بیاورند.	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند: - در مورد خاندان اسپه معلومات پیدا نمایند. - وضع اجتماعی و سیاسی خاندان اسپه ار تحلیل کرده بتوانند. - مفهوم کلمه اسپه را بیان کرده بتوانند. - با سلسله تاریخی این خاندان علاقه مند شده و آنرا منحیث بخشی از تاریخ اساطیری افغانستان بشناسند.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

فعالیت‌های میانی و پایانی درس	فعالیت‌های تدریس معلم	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - و تقسیم شاگردان به گروپها. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۳۵ دقیقه
	جواب به سؤالات متن درس ۱- از اینکه در اخیر نام هر یک از حکمرانان خاندان اسپه پیوند«اسپه» آمده بناءً در متون تاریخی بنام خانوادۀ اسپه مشهور شده است اند. ۲- نخستین حکمران خاندان اسپه لهراسپ نام داشت، موصوف بر تمام قلمرو کیانی حاکم بود و یک شخص عادل و دارای شخصیت عالی بود، کارهای عمرانی زیاد را انجام داد. ۳- آخرین زمامدار خانوادۀ اسپه سپینتوداتا یا اسفندیار بود. او یک پادشاه دلیر و هوشیار بود که کارهای عمرانی زیادی را انجام داده و برای آئین زردشتی خدمات چشمگیری را انجام داد.		

معلومات اضافی

بعد از خاندان کیانی سلسلۀ سوم در تاریخ قدیم افغانستان به نام اسپه یاد شده است و این سلسله با پسوند اسپه که در نام‌های هر یکی از شاهان این سلسله بوده بنام خاندان اسپه یاد شده است. لهراسپ، گشتاسپ، پوراسپ و غیره را میتوان به گونۀ مثال یاد کرد.

کسیکه بعد از کیخسرو بر تخت شاهی بلخ نشست بهراسپ ذکر شده که معنای آن اسپ تندرو است و نسبش به کیقباد و منو چهر می‌پیوندد، لهراسپ نخستین پادشاه این سلسله بوده که با حکمرانی وی سلسلۀ اسپه آغاز می‌گردد. موصوف آتشکده یی بنام اذربرزین ساخت و با یک تن از سپاه سالاران خود بر اورشیلم تاخت و آنرا ویران کرد و در آخر عمر سلطنت را به پسر خویش گیشتاسپ گذاشت، خودش در نوبهار بلخ رفته و آیین زردشت را پذیرفت.

گشتاسپ مرد نیک کردار و پاک نفس بود و بالای دشمنان خود پیروز شد. بعد از گیشتاسپ پسرش اسفندیار به قدرت رسید، اسفندیار شخص هوشیار و دانا بود، خدمات زیادی را انجام داد و آخرین زمامدار این سلسله خوانده شده؛ ولی نظر به بعضی روایاتی، شاهان دیگر نیز بعد از او حکمروایی نموده است که از انجمله بهمن اسفندیار و دخترش همای و داراب فرزند همای بوده که حکمرانی اینها در وادی هلمند و سیستان تذکر داده شده است.

پلان راهنمای تدریس درس: (۷)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	افغانستان قدیم و هخامنشی ها	
هدف کلی	شاگردان راجع به سلسلهٔ هخا منشی‌ها معلومات حاصل نمایند.	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند: - در مورد سلسلهٔ هخامنشی‌ها معلومات پیدا نمایند. - روابط افغانستان را با حکمرانی هخامنشی تحلیل کرده بتوانند. - شاهان هخامنشی را نام گرفته بتوانند. - با تاریخ قدیم افغانستان علاقه مند شوند. - حدود قلمرو هخامنشی‌ها را روی نقشه نشان داده بتوانند.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لـــوازم ضـــروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط بـه درس و یـا هـم نـشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

فعالیت ها ی میانی و پایانی درس	فعالیت‌های تدریس معلم	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - و تقسیم شاگردان به گروپها. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۳۵ دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- کوروش امپراطور هخامنشی برای تسخیر افغانستان سعی نمود و در سال ۵۴۹ قبل از میلاد بعضی از قسمت‌های افغانستان را تحت تصرف خویش در آورد.

۲- در سال ۳۳۳ قبل از میلاد امپراطوری هخامنشی‌ها توسط یونانیان از بین رفت و متصرفات آن با امپراطوری یونانی ملحق گردید.

معلومات اضافی

از قرن ششم تا قرن چهارم قبل از میلاد افغانستان از نظر سیاسی ضعیف شده بود؛ زیرا در قرن های۸ و ۷ قبل از میلاد دولت توانگری که قبلاً وجود داشت آنرا از دست داد، مرکزیت سیاسی از بین رفته و امرای محلی کشور با حفظ منافع شخصی خود تابع سیاست هخامنشی‌ها بودند، ولی در بخش اجتماعی تکامل تدریجی ادامه داشت.

دولت هخامنشی گر چه به علوم جهانی خدمت مهم نکرده است؛ ولی در هنر، معماری، و نظم و اداره کشور پیش گام بود. این دولت در افغانستان رسم الخط آرامی را بجا گذاشت. چنان فن دفتر داری، معماری، حجاری و طرز آبیاری را به و جود آورد.

دولت هخامنشی در افغانستان تشکیلات سیاسی و تقسیمات ملکی را نیز به میان آورد و در هر ولایت بزرگ قلمرو خویش، ساتراپی(والی) داشت که با یک نفر سردار نظامی و یک نفر دبیر (منشی)، امور ولایت را مستقلانه اداره می‌نمودند.

روی همرفته تمدن و فرهنگ افغانستان در این دوره رو به انکشاف بود.

معلمان جهت معلومات بیشتر این درس به منابع زیر مراجعه نمایند

- تاریخ مختصر افغانستان- عبدالحی حبیبی.
- افغانستان در مسیر تاریخ – میر غلام محمد غبار

پلان راهنمای تدریس درس: (۸)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>موضوع درس</td><td colspan="2">افغانستان قدیم ویونانی ها</td></tr>
<tr><td>هدف کلی</td><td colspan="2">آشنای شاگردان باچگونگی هجوم اسکندر مقدونی برافغانستان.</td></tr>
<tr><td>اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی</td><td colspan="2">از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان این درس به اهداف زیر دست یابند:
- با چگونگی هجوم اسکندرمقدونی برافغانستان آشنا شوند.
- شاگردان عوامل هجوم اسکندر را بیان کرده بتوانند.
- تقویه روحیه دفاع از کشوردرمقابل مهاجمان.
- اوضاع سیاسی افغانستان را مقارن حمله اسکندرتحلیل کرده بتوانند.</td></tr>
<tr><td>روش‌های تدریس</td><td colspan="2">سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.</td></tr>
<tr><td>لوازم ضروری تدریس</td><td colspan="2">نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر</td></tr>
<tr><td>شیوه ارزیابی</td><td colspan="2">تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">فعالیت های مقدماتی و ایجاد انگیزه</td><td rowspan="2">فعالیت های مقدماتی
- سلام و احوال پرسی.
- گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف.

ایجادانگیزه باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس.
- گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.</td><td>زمان به دقیقه</td></tr>
<tr><td>۱۰ دقیقه</td></tr>
</table>

زمان به دقیقه	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	فعالیت‌های تدریس معلم(آموزشی، مفاهیم و ارزیابی	فعالیت های میانی و پایانی درس
۳۵ دقیقه	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - و تقسیم شاگردان به گروپها. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	
	جواب به سؤالات متن درس ۱- اسکندرمقدونی درسال ۳۳۰ قبل از میلاد امپراتوری هخامنشی‌ها را ازبین برد. ۲- اسکندرمقدونی در باختر با دختری بنام رخشانه ازدواج نمود. ۳- بعداز مرگ اسکندرمقدونی بین قوماندانان وی برسرقدرت اختلاف پیدا شد وجنگ‌های خونین بوقوع پیوست که درنتیجه شخصی بنام کاسندر یکی از قوماندانان اودرشهرمقدونیه به قدرت رسید وامپراتوری یونانی به سه مرکز بزرگ تقسسیم شد.		

معلومات اضافی

اسکندرمقدونی درشهرمقدونیهٔ یونان تولد شد. نامبرده درسال ۳۳۱قبل از میلاد بعداز مـرگ پـدرش فیلیـپ دوم که حاکم یونان بود زمام امور را بدست گرفت. موصوف جـوان مبـارز و یکـی ازشـاگردان ارسطوفیلـسوف بـزرگ یونان بود و خیال قهرمانی را به سرمیپرورانید. نامبرده با سـی هزارسـربازپیاده، چهـار هـزار سـواره وچهـل روزه آذوقه به عزم جنگ با دولت هخامنشی حرکت نمود. وی در طی سه جنـگ سـپاه ایـران را درهـم شکـست وآن کشوررا اشغال نمود. اسکندرکه یکی از جهانگیران مشهوردنیا بـشمارمیرود, درمـدت چهارسـال توانـست باسـپاه قوی خود کشورهای بزرگ آسیای صغیر، مصر و ایران را تصرف نماید.

اسکندرمقدونی بعد از فروپاشی امپراتوری هخامنـشی‌هـا بـه فکرتـسخیرهندوستان افتـاد، بخـاطر رسـیدن بـه هندوستان مجبور بود تا از طریق افغانستان به عنوان پل ارتباط استفاده نماید؛ بنـا بـران نـامبرده درسـال ۳۳۰ قبل از میلاد به قصد تعقیب داریوش سوم که به افغانستان فرار نموده بود، ابتدا به هرات وبعد بـه طـرف بـاختر سوقیات را آغاز کرد؛ اما داریوش سوم از طرف هواداران بسوس والی باختر درحوالی دامغان به قتل رسید.

زمانیکه اسکندرمقدونی برافغانستان حمله کرد افغانستان فاقـد یـک دولـت مرکـزی بـود، نـامبرده درافغانـستان برخلاف امید و انتظارش بامقاومت مسلحانهٔ مردم مواجـه شـد ومـدت چهارسـال درتسخیرافغانـستان وسـغدیانا باقبول زحمات وجنگهای بسیاری مشغول ماند تا بالاخره توانست ازطریق توس وهرات، به قندهار و کابـل وبعـداً به بلخ و ماورالنهر برسد. اسکندرمقدونی بالاخره درسال ۳۲۷قبل از میلاد ازطریق کـوه هـای هنـدوکش بطـرف هندوستان حمله نمود نامبرده درجریان جنگهای که در شرق افغانـستان انجـام داده بـود همـراه بـا بطلیمـوس زخمی شـد. سـپاه اسـکندر درطـول چهارسـال طـی جنگهـای دفـاعی وقیامهـای متعـدد مـردم افغانـستان در تـوس،هـرات، غزنـی، بلـخ وماورالنهرخـسته شـده؛ ولـی بـا آنهـم توانـستند از رود سـند عبـور نمـوده ودرکنارجیلم«پوروس» پادشاه پنجاب را مغلوب نمایند. از آن بعد اسکندر تا دریای بیـاس پیـشرفت ولـی دیگـر توان تحمل سفرهای جنگی از اردوی او سلب شده بود؛ بنا بران از راه بلوچیستان و ایـران بطـرف بابـل حرکـت نموده و درآنجا به عمر۳۲ساله گی چشم ازجهان بست.

بعداز مرگ اسکندرمقدونی بین قوماندانان او برسرقدرت یک سلسله اختلافات پیدا شد وجنگ‌های خونین بوقـوع پیوست تا بالاخره یکـی از قومانـدانان اوبنـام کاسـندر درشـهرمقدونیه قـدرت را بدسـت گرفـت نـامبرده مـادر اسکندرمقدونی را هم بقتل رساند.

معلمان محترم جهت معلومات بیشتر به منابع زیر مراجعه نمایند

۱. افغانستان درمسیرتاریخ، مؤلف میرغلام محمدغبار.
۲. باستان شناسی مدنیت های اولیه افغانستان، مؤلف پوهندوی رسول باوری.

پلان راهنمای تدریس درس: (۹)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	افغانستان قدیم وموریای ها	
هدف کلی	آشنای شا گردان باحکومت موریاها واوضاع سیاسی آن زمان	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان این درس به اهداف زیر دست یابند: - باچگونگی به وجود آمدن حکومت موریاها آشنا شوند. - مهارت نشان دادن مناطق تحت تصرف موریای‌ها را درنقشه پیداکرده بتوانند. - تقویه روحیه وطن دوستی درشاگردان.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوه ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

فعالیتهای میانی و پایانی درس	فعالیت های تدریس معلم(آموزشی، مفاهیم و ارزیابی	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - و تقسیم شاگردان به گروپها. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۳۵ دقیقه
	جواب به سؤالات متن درس ۱- اولین حاکم موریاها چندراگوپتا نام داشت که درسال ۳۲۴قبل از میلاد درهند بقدرت رسید، موصوف برخی نقاط شرقی افغانستان راکه تحت حاکمیت یونانی‌ها قرارداشت به تصرف خویش درآورد. ۲- بندوسارا به انتیاکوس نوشت که، برایم یک نفر طبیب، شراب شیرین ویک مقداری انجیرخشک بفرست، انتیاکوس درجواب نوشت که شراب وانجیرخشک برایت خواهیم فرستاد؛ ولی درقانون یونانی‌ها فروش عالم وطبیب ممنوع میباشد. ۳- آشوکا پیرو کیش بودایی بود، نامبرده بخاطرانتشارآیین بودایی زحمات زیادی را متقبل شد ومبلغان زیادی را به افغانستان ونقاط مختلف جهان فرستاد.		

معلومات اضافی

موریایی‌ها یکی از سلسله‌های حکمرانان هند بشمارمیروند که با به قدرت رسیدن چندراگوپتا درسال ۳۲۴ قبل از میلاد دورۀ حکمروایی این سلسله آغاز می شود. موریایی های هند زمانی برقسمتی ازافغانستان قدیم دست یافتند که درامپراتوری یونانی آن زمان تزلزل وتفرقه وپراگنده گی راه پیدا کرده بود. بعداز مرگ اسکندر مقدونی ساحات امپراتوری یونانی‌ها توسط قوماندانان مستقل یونانی اداره میشد. سلوکیدیها از شام ساحات از امپراتوری شرقی یونانی‌ها را اداره می نمودند به مرور زمان از ادارۀ همه امور عاجز آمدند و بین قوماندانان یونانی اختلاف به وجود آمد این خود باعث شد تا قدرت نو ظهور موریاییان هند از این فرصت استفاده، وبه پیشروی شان ادامه دادند و به این ترتیب بعضی از ساحات افغانستان قدیم را تحت ادارۀ خویش در آوردند.

مشهورترین حکمران سلسله موریاهای هند چندرا گوپتا میباشد.که مدت ۲۴سال برقلمروی وسیع حکومت نمود. موصوف به کمک و راهنمایی وزیرمدبرخویش نندرا ادارۀ امپراتوری را به پیش میبرد.

درسال ۳۰۵قبل از میلاد سربازان سلوکیدی برای تصرف ساحات گندهارا(ننگرهار) درمقابل موریای های هندی لشکرکشید؛ ولی موریاییان از مواضع خویش دفاع نموده و درنتیجه صلح بین موریاییان وسلوکیدها به میان آمد وساحات گندهارا درحدود قلمروی موریاییان باقی ماند.

بعداز مرگ چندراگوپتا درسال ۳۰۰قبل از میلاد پسرش بندوسارا بقدرت رسید که گندهارا را نیز در اختیارداشت نامبرده باسلوکیدیان روابط خوبی برقرارنموده وروابط تجارتی میان آنها گسترش یافت این روابط باعث اختلاط فرهنگ هندی و یونانی گردید.

معلمان محترم جهت معلومات بیشتر به منابع زیر مراجعه نمایند.

۱- باستان شناسی مدنیت های اولیه افغانستان، مؤلف پوهندوی رسول باوری.

پلان راهنمای تدریس درس: (۱۰)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	دولت‌های مستقل یونان- باختری	
هدف کلی	آشنای شاگردان باچگونگی ایجاد دولت‌های یونان- باختری	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان این درس به اهداف زیر دست یابند: - راجع به دولت های مستقل یونان- باختری معلومات حاصل نمایند. - به اهمیت آثارتاریخی این دوره پی ببرند. - بامناطق باستانی وتوریستی کشورعلاقمندشوند. - خصوصیت ومميزات یونانی‌ها را بدانند. - قلمروحاکمیت یونان- باختری را روی نقشه نشان داده بتوانند.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

فعالیت های میانی و پایانی درس	فعالیت‌های تدریس معلم(آموزشی، مفاهیم و ارزیابی	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
پایانی درس	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - تقسیم شاگردان به گروپهای متعدد. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۳۵ دقیقه
	جواب به سؤالات متن درس ۱- دیودتس اول مؤسس دولت یونان- باختری برای اولین بار درباختراستقلال خویش را از سلوکیدها اعلام نمود. ۲- آی تیدیوم درسال ۲۲۰قبل از میلاد حاکم مستقل جدید باخترشد. موصوف اولین شخصی بود که هنریونانی را تانیم قارهٔ هند رسانید. ۳- آخرین امپراتوردورهٔ یونان- باختری که برتمام قلمرو باخترحاکمیت داشت دیمیتروس نام داشت.		

معلومات اضافی

یونان باستان در جنوب جزیرهٔ بالکان واقع شده وسرزمین کوهستانی باخاک نه چندان حاصل خیز.فقط دربعضی از مناطق دور افتاده یعنی درشمال می توان دشت های حاصل خیز و مناسب را برای کشاورزی دید. بحث ما درقسمت دولت های یونان- باختری است. اساسگذار این سلسله دیودتس اول است که درسال ۲۵۵قبل از میلاد درباختر استقلال خویش را اعلام نمود. دیودتس اول درسال ۲۵۰قبل از میلاد وفات می‌کند بعداز مرگ وی پسرش دیودتس د وم بقدرت رسید وی تاسال ۲۳۰قبل از میلاد برسرزمین باختر حکمرانی کرد با دولت پارت روابط حسنه برقرارنمود به این ترتیب دو دولت تازه استقلال یافته در برابرسلوکیدیان باهم متحد، زمامداری سلسلهٔ دیودتس مدت زیادی دوام نیافت. درسال ۲۲۰ قبل از میلاد یکی از قومندانان بنام آی تیدیوم برضدوی قیام نمود وبه حاکمیت سلسلهٔ دیودتس نقطهٔ پایان گذاشت.

آی تیدیوم اولین حکمران باختر بود که هنریونانی را تا نیم قارهٔ هند رسانید.بعد از آی تیدیوم پسروی دیمیتروس درسال ۱۹۰قبل از میلاد جانشین اوشد، موصوف قلمرو تحت سلطهٔ خویش را گسترش داد ونواحی تاکسیلا، کاتیاوارومورياپته را از قید سلطهٔ پادشاهان هندی خارج ساخت، دیمیتروس در نواحی مختلف قلمرو خویش کار ساخت و ساز شهرهای جدید را آغاز کرد که شهر کلات در اراکوزیا، سیالکوت وپتیاله درسند و هند از نمونه های بارز آن بشمارمیرود. آخرین حکمران سلسلهٔ آی تیدیوم دیمیتروس بودکه از جانب یک تن از قومندانان خود بنام ایواکراتید شکست خورد. ایواکراتید سلسلهٔ حکمرانی جدید را اساس گذاشت.

معلمان محترم جهت معلومات بیشتر به منابع زیر مراجعه نمایند

- افغانستان درمسیرتاریخ، مؤلف میرغلام محمدغبار.
- باستان شناسی مدنیت های اولیه افغانستان، مؤلف پوهندوی رسول باوری.
- تاریخ مختصرافغانستان، مؤلف مرحوم عبدالحی حبیبی

پلان راهنمای تدریس درس: (۱۱)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	خصوصیات مدنیت یونان- باختری	
هدف کلی	آشنای شاگردان باخصوصیات مدنیت یونان- باختری	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان این درس به اهداف زیر دست یابند: - باخصوصیات فرهنگی این دوره آشنا شوند. - اهمیت تاریخی این دوره را درک کرده بتوانند. - عوامل که دررشدوانکشاف مدنیت یونان- باختری نقش داشت تحلیل کرده بتوانند. - مراکزفرهنگی یونان- باختری را در روی نقشه نشان داده بتوانند.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوه ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

فعالیت های میانی و پایانی درس	فعالیت‌های تدریس معلم(آموزشی، مفاهیم و ارزیابی	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - و تقسیم شاگردان به گروپها. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۳۵ دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- مؤرخین، افغانستان باستان را به عنوان کانون مدنیت‌های قدیم ومحل تلاقی آنها، چهارراه تجارتی ومهد تمدن‌ها درمنطقه یاد کرده اند.

۲- نمونهٔ از تأثیر متقابل هنر معماری یونان- باختری، محل باستانی بگرام است که درمحل تقاطع دریای شتل و پنجشیر بنا یافته است.

۳- هنرمجسمه سازی یونانی درافغانستان تأثیر خود را داشت که این هنر به اثرمساعی هنرمندان افغانی زیاد انکشاف کرد.

معلومات اضافی

افغانستان قدیم از نظربسیاری مؤرخین ومحققین یک ماحول بسیارارزشمند ومناسب محسوب می شود. مؤرخ مشهور انگلیسی(تاینبی) ازافغانستان به عنوان کانون مدنیت های قدیم ومحل تلاقی آنها یاد کرده است؛ اما باستان شناسان جاپانی(ماوریزویوتوزی) افغانستان باستان را چهار راه تجارتی لقب داده اند، و علامه حبیبی افغانستان را مهد تمدن‌ها در منطقه معرفی کرده است.

یکی از جمله مدنیت های مشهور تاریخی که درافغانستان و منطقه قابل شناخت بوده مدنیت یونان- باختری میباشد. مدنیت یونان- باختری اساساً نتیجهٔ آمیزش دوتمدن میباشد. یکی از این دومدنیت بوسیله یونانی‌ها به افغانستان و منطقه رسیده است ودومی آن مدنیت ساکنین باختربود که بربنیاد مدنیت های قدیم آریایی انکشاف کرده بود، آمیزش این دوتمدن درافغانستان و منطقه اساس یک مدنیت جدید را گذاشت. که در تاریخ بنام مدنیت یونان- باختری شناخته شده است.

با ورود اسکندرمقدونی ویونانیان درافغانستان یکتعداد از علما وهنرمندان یونانی همراه با ایشان درافغانستان مستقرشدند که تاثیرعمیقی در فرهنگ مردم وساکنان افغانستان به جاگذاشت این حادثهٔ بزرگی بود که درنظام اجتماعی، تمدن وفرهنگ قدیم کشور واردگردید. یونانیان یکجا با فتوحات خود دست آوردهای مدنی خویش را به مناطق تحت تسلط شان انتقال می‌دادند که نمونه های آن درتمام مناطقی تحت نفوذ ایشان خصوصاً درافغانستان قدیم آشکاراست.

معماران یونانی برای ساختن پایگاه های نظامی مناطق را انتخاب می کردند که از دو یاسه طرف به اثرموانع طبیعی محافظت ویا امکان آنرا میداشت، نمونهٔ اینگونه معماری درمناطق مختلف افغانستان دیده می شود؛ بطورمثال: محل باستانی آی خانم که در تقاطع رود کوکچه و آمو اعمارشده است همین قسم محل باستانی بگرام یکی دیگری از نمونه این معماری میباشد که درمحل تقاطع دریای شتل و پنجشیر بنایافته است؛ علاوه براین موجودیت سرستون های کورنتین شکل در آی خانم خودگویای تاثیرگذاری صنعت معماری یونانی میباشد.

مجسمه سازی و هیکل تراشی از نمونه های هنریونانی است که درافغانستان قدیم به اثرسعی تلاش هنرمندان افغانی زیاد رشد وانکشاف کرد. این هنر با موجودیت مجسمه های بامیان به حیث میراث فرهنگی جهانی شناخته شده است.

معلمان جهت معلومات بیشتر به منابع زیر مراجعه نمایند

۱- افغانستان درمسیرتاریخ، مؤلف میرغلام محمدغبار.
۲- تاریخ مختصرافغانستان، مؤلف مرحوم عبدالحی حبیبی.

پلان راهنمای تدریس درس: (۱۲)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	آی خانم	
هدف کلی	آشنایی شاگردان با محل باستانی آی خانم	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان این درس به اهداف زیر دست یابند: - بامحل باستانی آیخانم آشنا شوند. - به اهمیت تاریخی این محل پی ببرند. - بامحلات تاریخی کشورعلاقه مندی پیداکنند.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوه ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

فعالیت های میانی وپایانی درس	فعالیت‌های تدریس معلم(آموزشی، مفاهیم و ارزیابی	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - و تقسیم شاگردان به گروپها. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۳۵ دقیقه
	جواب به سؤالات متن درس ۱- آی خانم اسم ترکی است که آی به معنای ماه وخانم به معنای زن استعمال می‌شود که در ولایت تخار در تقاطع دریاهای کوکچه و آمو موقعیت دارد. ۲- از آی خانم مسکوکات دورهٔ مدنیت یونان- باختری دریافت گردیده است.		

معلومات اضافی

ترکیب اسم آی خانم ریشهٔ ترکی دارد که آی به معنای مهتاب و خانم به معنای زن است، آی خانم محلی است که در ولایت تخار در تقاطع دریاهای آمو و کوکچه موقیعت دارد و یکی از شهرهای دفاعی دولت یونان- باختری معرفی شده که بوسیله دیوار بزرگی احاطه گردیده بود، طول آن ۱۵۰۰متر و ارتفاع آن به ۱۰متر میرسد. به گمان اغلب این محل به منظور دفاع از خطرات مردم مناطق شمال دریای آموساخته شده بود؛ علاوه براین آی خانم منطقهٔ حاصل خیزو زراعتی نیز بوده که نیازهای باشنده گان آن منطقه را مرفوع مینمود.

در مورد بنیان گذارشهر آی خانم معلومات دقیق دردست نیست؛ ولی چنان پنداشته می‌شود که اساس شهرمذکور از جانب اسکندر مقدونی گذاشته شده است. دانشمند مشهور یونان قدیم بطلیموس در آثار خود از اسکندریه آمو یاد آوری نموده که نشان دهندهٔ محل کنونی آی خانم میباشد. همچنان در بعضی منابع تذکر رفته است که این شهر توسط سلیکوس و پسرش انتیوکیوس اعمار شده است معمار مشهور آن زمان بنام کنیاس که درآبادانی وعمران این شهرسهم گرفته بود,قبرموصوف ازداخل محوطه شهرکشف گردیده است ازکناراین مقبره یک کتیبه نیزبدست آمده که معلومات زیاد را در اختیار دانشمندان تاریخ و باستان شناسان قرارمیدهد.

در ساحه باستانی آی خانم برای اولین بار در سال ۱۹۶۴م. باستان شناس فرانسوی بنام شلمبرژه حفریات را انجام داد، حفریات مذکور ثابت ساخت که شهر مذکورنماینده‌گی از تمدن بزرگ یونان- باختری مینماید. این شهرازخشت خام ساخته شده وازخشت پخته به حیث استحکامات دربعضی بناها زیرخشت خام به کارگرفته شده است و هم چنان در بناهای مذکور ازسنگ آهکی نوع تباشیر در تیزئین ونیز برای ساختن پایه‌های بزرگ و کوچک به کار برده شده است، از سنگ در ستون‌های ساختمان و در فرش و صحن تالار و اتاق‌های عمده استفاده شده است.

با کاوش نمودن دو قبر در آی خانم در مورد چگونه‌گی قبر و ساختمان آن معلومات کافی بدست آمده است، یکی از این قبرها مربوط مؤسس این شهر بنام کینیاس میباشد که از داخل شهرکشف گردید. جسد کشف شده از قبر مذکور در داخل یک تابوت سنگی بدون تزئین گذاشته شده است، اشیایی که از این قبر بدست آمده غالباً ظروف سنگی شبیه ظروف یونانی میباشد.

از جملهٔ چند مجسمه که از آی خانم کشف گردیده یکی هم مجسمه هرمائیک(هرمز) است که ازجمله ارباب النواع یونانی‌ها به حساب میرفت، مجسمه دیگری که از این محل بدست آمد مرد برهنهٔ را که بر سرش یک تاج برگ مانند دارد، خط نامکمل چهرهٔ آن ثابت میسازد که این مجسمه در خود محل توسط هنرمندان محلی ساخته شده است، سهم گرفتن یونانی‌های باختری در صنعت هیکل سازی باعث آن شد که روش و طرز ساختن مجسمه‌های گلی حوزهٔ مرکزی و گندهارا به صورت قابل توجه انتشار پیدا کند. از آی خانم چند پارچه از این نوع مجسمه‌ها بدست آمده است. همین قسم یک مجسمهٔ مفرغی هیراکلس نیز از آی خانم کشف گردیده که تصویر آن را روی مسکوکات ضرب میزدند.

معلمان محترم جهت معلومات بیشتربه به اثرزیر مراجعه نمایند

1. باستان شناسی مدنیت‌های اولیه افغانستان، مؤلف پوهندوی رسول باوری.

پلان راهنمای تدریس درس: (۱۳)

زمان تدریس یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

مضمون: تاریخ

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	ساکها	
هدف کلی	آشنای شاگردان با حاکمیت ساکها درساحات جنوبی افغانستان.	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان این درس به اهداف زیر دست یابند: - با ساحات تحت تصرف ساکها آشنای حاصل نمایند. - مناطق تحت تصرف ساکها را درنقشه نشان داده بتوانند. - تقویه روحیه دفاع از کشوردرمقابل بیگانگان.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوه ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

فعالیت های میانی و پایانی درس	فعالیت های تدریس معلم(آموزشی، مفاهیم و ارزیابی	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - تقسیم شاگردان به گروپهای متعدد. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۳۵ دقیقه
	جواب به سؤالات متن درس ۱.اولین مرکزساکها در جنوب افغانستان اراکوزیا (کندهار) سکستان (سیستان) بود. ۲.نخستین حکمران ساکها هرایوس نام داشت.		

معلومات اضافی

آخرین حکمران دورۀ یونان- باختری امپراتورهیلوکلس بود. وی برتمام امپراتوری یونان- باختری حاکمیت داشت. بعد از او حاکمان محلی بوجود آمدند که هریکی از ایشان بر منطقه کوچکی حکم میراند. این جریان تا صد سال قبل از میلاد ادامه یافت. در طول این مدت در مناطق جنوب و جنوب شرقی افغانستان قدیم حاکمیت سلسله جدیدی به نام ساکه یا ساکها آغاز شد.

ساکها از دریای آمو به سرزمین در نگیانه گذشته در سکستان یا سیستان مسکن گزین شدند، و یک تعداد شان در قسمت‌های شمال هندوکش و باختر میزیستند که از اینجا به طرف شرق و غرب مهاجرت نمودند. ساکها در ساحات جنوب افغانستان باستان چون: اراکوزیا(کندهار) سکستان(سیستان) حاکمیت خویش را اساس گذاشتند. نخستین حاکم این سسلسلۀ جدید به نام هرایوس شناخته شده است وی مانند امپراتوران یونان- باختری بنام خودسکه ضرب میزد.

این سلسله به مدت کوتاهی دامنۀ متصرفات خود را تا تاکسیلا، سند و حوالی بولان گسترش دادند و نواحی جنوب و جنوب شرقی امپراتوری یونان- باختری را نیز تحت کنترول خویش در آوردند.

بعد از هرایوس مایوس در۷۲قبل از میلاد قدرت را در دست گرفت، موصوف به روی مسکوکات خویش عنوان شهنشاه را نوشت، یک نامه که از زمان حاکمیت وی بدست باستان شناسان رسیده و بر روی پارچه مسی تحریر شده، استنباط می‌شود که در این ناحیه ۷۸سال قبل از میلاد استفاده از رسم الخط یونانی و خروشتی معمول بوده است. هفت نوع مسکوکات زمان مایوس به دسترس باستان شناسان قراردارد.

بعداز مایوس دوتن از وارثین وی شناسایی شده که حکمرانی هردوی ایشان ۵۰سال قبل از میلاد در اثر فشار اقوام سیتی پایان یافت و امپراتوران کوشانی ایشان را از قدرت خلع نموده و متصرفات ایشان را نیز تحت سیطره خود درآوردند.

معلمان محترم جهت معلومات بیشتر به منابع زیر مراجعه نمایند

- تاریخ مختصرافغانستان، مؤلف مرحوم عبدالحی حبیبی.
- افغانستان درمسیرتاریخ، مِؤلف میرغلام محمدغبار.

پلان راهنمای تدریس درس: (۱٤)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	امپراتوری کوشانی ها	
هدف کلی	آشنای شاگردان با امپراتوری کوشانی ها	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان این درس به اهداف زیر دست یابند: - با امپراتوری کوشانی‌ها آشنا شوند. - نقش شاهان بزرگ کوشانی را در رشد،انکشاف ونشرفرهنگ کوشانی بدانند. - به اهمیت اقتصادی راه ابریشم پی ببرند.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

فعالیت های میانی د پایانی درس	فعالیت‌های تدریس معلم (آموزشی، مفاهیم و ارزیابی	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - تقسیم شاگردان به گروپهای متعدد. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۳۵ دقیقه
	جواب به سؤالات متن درس ۱- مؤسس امپراتوری کوشانی‌ها کجولا کدفیسیس بود. ۲- کتیبه رباطک سنگ نوشته یی است که توسط ویماتکتوپسرکجولا کدفیسیس وپدرویما کدفیسیس نوشته شده است که نماینده‌گی از دوران ویما تکتومینماید. ۳- شاهان مشهورحکمرانان امپراتوری کوشانی‌ها عبارت از کجولاکدفیسیس، ویماتکتو، ویماکدفیسیس، کنشکا، هوویشکا و واسودیوامیباشد.		

معلومات اضافی

نام کوشانی‌ها از کلمهٔ کوشان گرفته شده است، کوشان یکی از جملهٔ اقوام یوچی بود که از رود آموعبورنموده حاکمیت یونان- باختری را دربلخ ازبین بردند ودرآنجا سکونت اختیارنمودند.

مؤسس امپراتوری کوشانی‌ها کجولا کدفیسیس میباشد نامبرده قبل از آنکه اعلان پادشاهی کند ریاست(رهبری) قوم خو د را به عهده داشت که کوی شوانگ یاد میگردید. موصوف درسال ۴۰ میلادی بقدرت رسید وتا سال ۸۰ میلادی برنواحی زیادی از آریانای کهن حکومت نمود، او در اواخر دورهٔ حکمرانی خویش لقب شهنشاه را بخود اختیارکرد.

بعداز کجولا کدفیسیس پسرش ویما تکتو بقدرت رسید که سنگ نوشتهٔ رباطک نماینده گی از دوران این شخص میکندکه توسط خودش نوشته شده است.

بعداز ویما تکتو پسروی ویما کدفیسیس تاسال۱۲۷میلادی حاکمیت داشت، نامبرده اولین امپراتور کوشانی‌ها بود که حدود کشور را درجنوب تا دریای گنگا وسعت داد و با کشور چین روابط دوستانه برقرارنموده به دربار امپراتورروم تراخان یک سفیرفرستاد و با آنها روابط تجارتی و اقتصادی برقرار نمود.

کنشکای کبیر پسر یما کدفیسیس بعد از مرگ پدرش بقدرت رسید. کنشکا درتاریخ قدیم افغانستان یک امپراتور مقتدر و از شهرت خاصی برخورداراست. درشرق باچین ودرغرب باکشورروم روابط تجارتی برقرارنمود. درزمانی کوشانی‌ها راه مشهور ابریشم از افغانستان می‌گذشت؛ خصوصاً در زمان حاکمیت کنشکا، شهرت خاص جهانی یافت.

معلمان محترم جهت معلومات بیشتر به منابع زیر مراجعه نمایند

۱- افغانستان درمسیرتاریخ، مؤلف میرغلام محمدغبار.

تاریخ مختصرافغانستان، مؤلف مرحوم عبدالحی حبیبی

پلان راهنمای تدریس درس: (۱۵)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	بگرام پایتخت امپراتوری کوشانی	
هدف کلی	شاگردان راجع به بگرام پایتخت امپراتوری بزرگ کوشانی معلومات کسب نمایند.	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند: - راجع به بگرام پایتخت امپراتوری بزرگ کوشانی آشنایی پیدا نمایند. - راجع به بگرام پایتخت امپراتوری بزرگ کوشانی بتوانند معلومات ارایه نمایند. - قبول نمایند که آثاربدست آمده از بگرام نمایانگرعظمت امپراتوری بزرگ کوشانی میباشد.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوۀ ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

<table>
<tr><th>فعالیت‌های</th><th>فعالیت‌های تدریس معلم</th><th>فعالیت‌های یادگیری شاگردان</th><th>زمان به دقیقه</th></tr>
<tr><td rowspan="2">میـــانی و پایـــانی درس</td><td>- نوشتن عنوان درس روی تخته.
- نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته.
- توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس.
- پاسخ به سؤالات شاگردان.
- تقسیم شاگردان به گروپهای متعدد.
- سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان.
- فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی.
- خلاصه و جمع بندی درس.</td><td>- گوش دادن و دقت کامل به درس.
- یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس.
- اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی.
- خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان.
- طرح سؤالات پیرامون درس.
- اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی.
- رعایت نظم و دسپلین درسی.</td><td>۳۵ دقیقه</td></tr>
<tr><td colspan="2">جواب به سؤالات متن درس
۱- درسال ۱۹۳۷م سروی وکاوش دربگرام صورت گرفت ونتیجه که از تحقیقات بدست آمد مدنیت بگرام بعداز اسکندر بوده ومتعلق به زمان یونان- باختری می‌باشد.
۲- ساختمان‌ها روی پلان منظم انجام یافته وازنظرممیزات معماری باشهرهای یونان مشابهت دارد.
۳- از بگرام به پیمانه زیاد مسکوکات طلایی، آثارعاجی وبرونزی بدست آمده است.</td><td></td></tr>
</table>

معلومات اضافی

در حدود ۱۲۵ تا ۱۴۴ م کنشکا بزرگترین امپراتور کوشانی‌ها توانست حدود سلطه خود را توسعه بدهد وسرحدات امپراتوری او چنین وسعت داشت که سرحد شرقی آن به بنارس، هند میرسید، درغرب به پارت اتصال داشت، درشمال کاشغرویارکند جز امپراتوری کوشانی‌ها بوده چین و ختن را نیزتصرف نمود. کنشکا بگرام را پایتخت تابستانی وشاپور(پشاور) را پایتخت زمستانی خودتعیین نموده بود.

بگرام یکی از شهرهای تابستانی افغانستان بوده که بنام‌های کاپیس یا کاپیسا نیزیاد گردیده درسال ۱۹۳۷م گریشمن باستان شناس فرانسوی بعداز سروی وکاوش های که دربگرام انجام داد ونظربه تحقیقات که به عمل آمد راجع به شهر مذکورچنین معلومات ارایه نمود. موقعیکه اسکندر به بگرام رسید یک تعدا عساکر اومریض گردید اسکندر دربگرام توقف نموده شهری را بنام اسکندریه ققفاز اعمارنمود وبعداً رهسپار بلخ گردید اما آثاری چون ادوات، افزار ومسکوکات که از بگرام بدست آمده از آن چنین استنباط می‌گردد که تمدن این شهر مربوط دوره یونان- باختر میباشد. به هر صورت بگرام از موقعیت خوبی برخوردار بوده. راه مشهور ابریشم از آن گذشته که از طریق کابل به تاکسیلا منتهی میشد.

ساختمان‌های شهر مذکوربصورت منظم بوده وبه ساختمان‌های امروزی شباهت دارد.

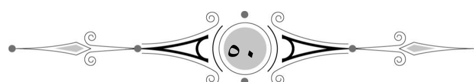
صنایع متظرفه: نقاشی وکندنکاری روی عاج، دیوارها وساختن ارباب الا نواع ومجسمه‌ها نمایانگرهنرعالی عصرکوشانی‌ها بوده ودرسالهای ۱۹۳۹الی ۱۹۴۰ازبگرام قالب‌های بدست آمده که توسط آن زیورات طلایی ونقره ای ساخته میشد.

نساجی: انواع پارچه‌ها برای البسه توسط کارگاه‌ها بافته میشد که کارگاه‌های مذکور ازچوب وگل ساخته شده وصنایع قالین بافی دربگرام نیزمروج بود.

تجارت: شهر بگرام ازشهرهای مشهور یونان – باختر بوده که روابط تجارتی با تاکسیلا داشت، کالاهای هندی به بگرام وارد میشد.

عقاید: قبل از اینکه مردم به آئین بودایی گرایند یعنی قبل از تشکیل امپراتوری کوشانی‌های بزرگ مردم درآنجا ارباب الانواع چون «اناهیتا ومیترا» را پرستش می‌کردند.

برای کسب معلومات بیشتر به اثر اکتم بابایف (باستان شناسی افغانستان) مراجعه نمایید.

پلان راهنمای تدریس درس: (۱۶)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	هده مرکز فرهنگی امپراتوری کوشانی	
هدف کلی	شاگردان راجع به هده مرکز فرهنگی امپراتوری کوشانی معلومات کسب نمایند.	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند: - راجع به هده مرکز فرهنگی امپراتوری کوشانی آشنایی پیدا نمایند. - راجع به هده مرکز فرهنگی امپراتوری کوشانی بتوانند معلومات ارایه نمایند. - آثاربدست آمده هده را فهرست کرده بتوانند.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

فعالیت‌های میانی و پایانی درس	فعالیت‌های تدریس معلم	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - تقسیم شاگردان به گروپها. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط چند تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۳۵ دقیقه
	جواب به سؤالات متن درس ۱- مناطق شرقی افغانستان تابه شمال هند بنام گندهارا یادگردیده که شمال جلال آباد، کنر، پشاور وسوات میباشد وشهرهای فرهنگی هده در۱۲کیلومتری جلال آباد موقعیت دارد، آثارفرهنگی زیاد از آنجا بدست آمده که بامطالعه آن تاریخ باستان افغانستان روشن می‌گردد. ۲- هده نظربه دلایل ذیل نخست عامل موثرموجودیت شرایط وامکانات مورد ضرورت بوده که در زمان کنشکا فراهم شد.ثانیاً تغیرات ونوآوری‌ها در کیش بودیزم.سوم ذکاوت وظرافت فکری مردم درگندهار.		

معلومات اضافی:

سرزمین‌های شرقی افغانستان باستان تابه گوشه‌های هندشمالی که مناطق ننگرهار، کنر، پشاور وسوات شامل آن میباشد بنام گندهارا یاد می‌گردید وشهر فرهنگی هده در ۱۲کیلومتری جلال آباد موقعیت دارد.

هوان تسانگ زایرچینایی ازهده دیدن نموده ودرسفرنامه خودهده را بنام هیلو یاد نموده وچنین نوشته است که شهر هده بسیار وسیع وسرسبزمیباشد ودرآنجا معابد بنام تپه سرخ، سمچ داروتپه‌های باستانی موجود بود وبنام معابد کافریها معروف است که بنام تپه شتر، شاخیل غندی، تپه خزانه وده غوندی یاد می‌گردد وهمچنان راجع به استوپه ننگرهارکه بنام شایسته معروف وهم از مغاره نام برده که در آن سایهٔ بودا قرار داشت که امروز ازآن اثری نیست.

شهرهده دارای برج‌ها وساختمان‌های باعظمت بوده که زمانی حکمروایان باختری وهخامنشی در آن اقامت داشتند، اسپین غردرجنوب هده موقعیت دارد که بادهای سردتابستانی هده را برای زیستن مساعد ساخته ودارای آب فراوان میباشد واراضی آن برای زرع حبوبات مساعد است. معبد بزرگ تپه شتر که قبلاً از آن تذکر یافت دراطراف آن برای رهایش راهیبان صومعه‌های متعدد وجود داشت هده از نقطه نظرساختمان به پنج دوره تقسیم می‌گردد. دوره چهارم وپنجم مربوط اوج گسترش آئین بودایی میباشد ودراخیر دوره پنجم استلای دودومان یفتلی‌ها درین جا بنظر میرسد، زیرا اجساد مربوط ایشان درمغاره‌ها مدفون بوده که در دوره سوم وچهارم ساختمان‌های باعظمت اعمارگردید که سنگ کاری آن توسط مواد چونه دار انگاف گردیده. در دوره چهارم وپنجم به اساس ستراتیگرافی (گچ کاری) روی مواد گل درمجسمه‌ها بکاررفته که در آن ملمع کاری صورت گرفته بود.

از آغاز دوره دوم وسوم هنر قالب گیری وقالب ریزی مجسمه‌ها مفرغی نیزساخته میشد درمعماری وساختن مجسمه‌های گندهارا خصوصاً درشهرقدیم هده سبک از هنریونانی ویا ترکیب هنریونانی یا هنربودایی بوضاحت دیده می‌شود یک مقدارآثار گرانبهای منقول قبلاً به موزیم کابل جهت نمایش گذاشته شده بود اما متأسفانه دراثرجنگ‌های سی ساله حیف ومیل گردیده است.

برای کسب معلومات بیشتر به اثراکتم بابایف(باستان شناسی افغانستان)مر اجعه نمایید.

پلان راهنمای تدریس درس: (۱۷)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	بامیان یکی از مراکز عقیدتی امپراتوری کوشانی	
هدف کلی	شاگردان راجع به بامیان یکی از مراکز عقیدتی امپراتوری کوشانی معلومات کسب نمایند.	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند: - راجع به بامیان مرکز عقیدتی کوشانی آشنایی پیدا نمایند. - راجع به بامیان مرکز عقیدتی کوشانی بتوانند معلومات ارایه نمایند. - نقش بامیان را در ترویج و انتشار آیین بودیزم بدانند.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

فعالیت‌های میانی و پایانی درس	فعالیت‌های تدریس معلم	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - تقسیم شاگردان به گروپها. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۳۵ دقیقه
	جواب به سؤالات متن درس ۱- الفورد فوشه باستان شناس فرانسوی درتحقیقات خود ثابت کردکه مجسمه‌های بزرگ بودا صلصال وشمامه درقرن چهارم وپنجم میلادی ساخته شده است. ۲- قبل از اینکه کنشکا به آئین بودایی بگراید آئین مذکور در محدوده هند یک کیش بی تحرک بود که بعداً ترویج آن ازبامیان به مناطق دیگر صورت گرفت.		

معلومات اضافی

بامیان بطرف غرب در وسط دامنه‌های فرعی هندوکش وتیغه کوه بابا، میان ولایات کابل، پروان، ارزگان، غور وغزنی موقعیت دارد در منابع پهلوی به نام بامیکان ودرمنابع چینایی به نام« فان-بان» یاد گردیده آثار «گوریکو بودیک» دربامیان عبارت از پیکرها وتصاویرمیباشد که در جدارکوه‌ها ساخته شده و بنام« جدارکبیر» یادگردیده است که این جدارها همان رسوبات است که در دوره دوم وسوم جیولوجیکی بوجودآمده، از ۷۰الی ۹۰مترارتفاع دارد دو مجسمه بزرگ که ۳۸و۵۵ مترارتفاع دارد باعث شهرت بامیان گردیده مجسمه‌های دیگر نیز در اطراف ونواحی بامیان ساخته شده که هرکدام آن‌ها دارای سموچ‌ها و معابد جداگانه میباشند درمعابد مذکورطاقچه‌های وجود دارد که در آنها نقش ونگار وتصاویر بنظرمیرسد آثار باستانی در مناطق دیگر بامیان نیز کشف گردیده که عبارت اند از شهر غلغله، شهرضحاک، دره اژدهای سرخ، درهٔ ککرک، دره فولادی، دره آهنگران وبند امیر.

برای کسب معلومات بیشتر به اثراکتم بابایف (باستان شناسی افغانستان) مراجعه نمایید.

پلان راهنمای تدریس درس: (۱۸)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	کیداریان یا کوشانیان کوچک	
هدف کلی	شاگردان راجع به حکومت کیداریان یا کوشانیان کوچک معلومات کسب نمایند.	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند: - با دولت کیداریان یا کوشانیان کوچک آشنایی پیدا نمایند. - راجع به دولت کیداریان یا کوشانیان کوچک بتوانند معلومات ارایه بدارند. - تفاوت سیاسی، فرهنگی کوشانیان بزرگ وکوچک را مقایسه کرده بتوانند. - به مطالعه تاریخ قدیم افغانستان علاقه مند شوند.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لـــــوازم ضـــــروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

<table>
<tr><th>فعالیت هـای میـــــانی و پایانی درس</th><th>فعالیت های تدریس معلم</th><th>فعالیت های یادگیری شاگردان</th><th>زمان به دقیقه</th></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td>- نوشتن عنوان درس روی تخته.
- نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته.
- توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس.
- پاسخ به سؤالات شاگردان.
- تقسیم شاگردان به گروپها.
- سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان.
- فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی.
- خلاصه و جمع بندی درس.</td><td>- گوش دادن و دقت کامل به درس.
- یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس.
- اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی.
- خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان.
- طرح سؤالات پیرامون درس.
- اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی.
- رعایت نظم و دسپلین درسی.</td><td>۳۵ دقیقه</td></tr>
<tr><td colspan="2">جواب به سؤالات متن درس
۱. اولین پادشاه سلسلهٔ کیداریان، کیدار یکی از شهزاده‌های کوشانی بود.
۲. روابط کیداریان با ساسانیان خوب نبوده، جنگ‌ها و مخالفت بین ایشان هشت سال دوام نمود و در یکی از جنگ ها، ساسانیان توسط کیداریها شکست خوردند.
۳. کنگاس، پیرو و بهرام.</td><td></td></tr>
</table>

معلومات اضافی

در حوالی قرن سوم سال ۲۲۰ میلادی امپراتوری بزرگ کوشانیان رو به سقوط نهاد. بعد از فروپاشی امپراتوری کوشانیان دولت مرکزی از بین رفته در مناطق شرقی آریانا و ماورای دریای سند یک تعداد والیان کوشانی در هر ولایت زمام امور رابدست گرفتند؛ اما در غرب سرزمین آریانا، ولایات پارتیا و سیستان تحت تسلط ساسانی‌های فارس قرار گرفت، صرف در مرکز آریانا یعنی در شمال و جنوب هندوکش هنوز دو حکومت کوچک یکی در باختر و دیگری در کابل باقی مانده بود که بنام کوشانی‌های کوچک یاد می‌گردیدند.

معروف ترین پادشاه کوشانیان کوچک بنام کیدار یاد گردیده و موصوف بنیان گذار این سلسله بود. کیداریان برای مدت یک قرن در سرزمین باختر حکومت کردند و از اوایل قرن سوم تا شروع قرن چهارم میلادی در مقابل قدرت روز افزون یفتلیان و ساسانیان با کمال شجاعت برای مدت تقریباً یک قرن موجودیت خود را حفظ کردند.

فیروزشاه پادشاه ساسانی از دولت کیداری مطالبه باج نموده اما آنها نپذیرفته و با ساسانیان به مقابله بر خواستند بعد از کیدار پسرش گنگهاس به سلطنت رسید که در حفظ حکومت کیداری در دوران اضمحلال امپراتوری کوشانی‌های بزرگ رول مهم بازی کرد. موقعیکه یفتلی‌ها در اوایل قرن پنجم میلادی وارد سرزمین باختر شدند کیداری‌های دوم با دولت ساسانی جنگ نموده هندوکش را عبور نموده و با کوشانی‌های که در کابل حکمروایی می‌کردند یکجاه شدند. بدین ترتیب آخرین بقایای امپراتوری عظیم کوشانی در شمال آریانا مضمحل گردیدند.

ساحۀ حکمروایی کوشانی‌های کوچک تا بامیان محدود بود.

به هر حال تاریخ قرن سوم میلادی آریانا و کوشانی‌ها تاریک است این قدر می‌توان گفت که کوشانی‌های کوچک تا قرن پنجم میلادی دوام کرده و بالاخره بدست یفتلی‌ها سقوط نمودند.

برای کسب معلومات بیشتر به اثر میرغلام محمدغبار(افغانستان درمسیرتاریخ) مراجعه نمایید.

پلان راهنمای تدریس درس: (۱۹)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	امپراتوری یفتلی ها	
هدف کلی	شاگردان راجع به امپراتوری یفتلی‌ها معلومات کسب نمایند.	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند: - با چگونگی تشکیل و سقوط امپراتوری یفتلی‌ها آشنایی پیدا نمایند. - راجع به تشکیل و سقوط امپراتوری یفتلی‌ها بتوانند معلومات ارایه نمایند. - به مطالعه تاریخ قدیم افغانستان علاقه مند شوند.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

<table>
<tr><th>فعالیت‌های</th><th>فعالیت‌های تدریس معلم</th><th>فعالیت‌های یادگیری شاگردان</th><th>زمان به دقیقه</th></tr>
<tr><td rowspan="2">میـــانی و پایـــانی درس</td><td>- نوشتن عنوان درس روی تخته.
- نوشتن مطالب و مفاهیم مهم درسـها روی تخته.
- توضیح و تـشریح مطالـب و مفـاهیم مهم درس.
- پاسخ به سؤالات شاگردان.
- تقسیم شاگردان به گروپها.
- سـپردن کـار و وظـایف صـنفی و خانه‌گی به شاگردان.
- فعال سـاختن شـاگردان در کارهـای گروپی.
- خلاصه و جمع بندی درس.</td><td>- گوش دادن و دقت کامل به درس.
- یادداشـت مطالـب و مفـاهیم مهـم درس.
- اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی.
- خواندن و قرائت درس از روی کتاب بـه آواز بلنـد توسـط یـک تـن از شاگردان.
- طرح سؤالات پیرامون درس.
- اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی.
- رعایت نظم و دسپلین درسی.</td><td>۳۵ دقیقه</td></tr>
<tr><td colspan="2">جواب به سؤالات متن درس
۱. یفتلی‌ها از آسـیای مرکـزی بـه طـرف جنـوب آمـده در ۴۲۵ مـیلادی نخستین ادارهٔ خود را در تخار تشکیل دادند.
۲. اخشنور از حکمروایان مشهور یفتلی‌ها بود. فیروز شاه پادشـاه ساسـانی در جنگ توسط اخشنور شکست سخت خورد و قباد پسر خود را نـزد او گروگان گذاشت و پرداخت باج را قبول نمود.
۳. تورمنه پسر اخشنور بود، در مسکوکات خود را امپراتور زابل یـاد نمـوده وقلمرو سلطنت او تا نواحی مرکزی هند رسید.</td><td></td></tr>
</table>

معلومات اضافی

در آستانهٔ تشکیل امپراتوری یفتلی‌ها در سرزمین آریانا و شرق آن بعضی تحولات بوجود آمد. چنانچه در اواخر قرن چهارم و اوایل قرن پنجم میلادی، امپراتوری کوشانی ضعیف شده و اخلاف شان در ولایات شمالی و جنوبی هندوکش بطور امرای محلی به زنده‌گی ادامه دادند. در شرق گوپتاهای هندوستان قوی شده و امرای کوشانی در هند یکی پی دیگری سقوط می‌کردند و کیداری‌های شمالی در مقابل تجاوز ساسانی‌ها به طرف جنوب عقب نشینی نمودند و صرف در کابل کیداری‌ها موجودیت خود را در منطقهٔ کوچک حفظ نمودند که همین تغییرات تا اندازهٔ زمینه تشکل امپراتوری را برای یفتلی‌ها مهیا گردانیده بود.

یفتلی‌ها شاخهٔ از کوچی‌ها یا کوشانی‌ها بوده که بنام‌های چون یپتات yiptat در چین، یپتل در کوریا، افتهالی در روم و هیطل در فارس یاد گردیده. در حدود ۴۲۰میلادی از راست به سواحل چپ جیحون مهاجرت نمودند در ۴۲۵ میلادی اولین پادشاه ایشان افتاکینوس تاج شاهی بسر نهاد ساحهٔ قلمرو آنها در دو طرف جیحون از تخارستان تا مرو بود افتالینو در مقابل بهرام گور در ساحهٔ مرغاب شکست خورد؛ اما بعداً مهر پور پادشاه دیگر یفتلی توانست قسمتی از اراضی غربی را دوباره بدست آورد.

در سال ۴۶۰میلادی اخشنور پادشاه مشهور دیگر یفتلی‌ها حکمروایی داشت ساحهٔ قلمرو او تا به هرات میرسید با اردوی فیروز شاه جنگید و فیروز شاه اسیر گردید، پسر خود قباد را نزد اخشنور گروگان گذاشت باج دولت یفتلی را پذیرفت. دو سال بعد فیروزشاه دوباره به قلمرو یفتلی‌ها حمله نمود؛ اما در جنگ کشته شد. نفوذ ساسانیان در غرب و حوزهٔ هیرمند و اقتدار کیدارهای محلی را از کابل و ولایات شرقی از بین برد و دولت بزرگ سرتاسری در افغانستان تشکیل گردید.

بعد از اخشنور تورامانا به سلطنت رسید و مناطق زیادی را در هندوستان اشغال نمود؛ چنانچه کتیبه‌های تورامانا از (سکر-کورا وگوالیار) هندوستان بدست آمده و بعد از او پسرش مهرا کولا به سلطنت رسید وی کشمیر را تصرف نمود و سیالکوت را مرکز نظامی خود قرار داد. مهرا کولا توانست قدرت دولت گوپتا را در هم بشکند دولت کوپتا به حکومات کوچک تجزیه گردید؛ اما ادارات محلی در صدد اتحاد بر آمدند و جنگ‌های متعدد بین دولت کوپتا و یفتلی‌ها رخ داد در ۵۲۸ میلادی مهرا کولا در یکی از جنگ‌ها مغلوب گردید و بعد از فوت مهرا کولا در ۵۴۰ میلادی در افغانستان سیستم ملوک الطوایفی روی کار آمد و در نتیجه امپراتوری یفتلی‌ها سقوط نمود.

برای کسب معلومات بیشتربه اثر میرغلام محمدغبار (افغانستان درمسیرتاریخ) مراجعه نمایید.

پلان راهنمای تدریس درس: (۲۰)

زمان تدریس: دو ساعت درسی (۹۰ دقیقه)

<table>
<tr><td colspan="2">شرح مطالب</td><td>عناوین مطالب</td></tr>
<tr><td colspan="2">اوضاع عمومی افغانستان مقارن ظهور دین مقدس اسلام</td><td>موضوع درس</td></tr>
<tr><td colspan="2">شاگردان راجع به اوضاع عمومی افغانستان مقارن ظهور دین مقدس اسلام معلومات کسب نمایند.</td><td>هدف کلی</td></tr>
<tr><td colspan="2">از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند:
- با چگونگی اوضاع عمومی افغانستان مقارن ظهور دین مقدس اسلام آشنایی پیدا نمایند.
- با چگونگی اوضاع عمومی افغانستان مقارن ظهور دین مقدس اسلام بتوانند معلومات ارایه نمایند.
- به مطالعه تاریخ اسلام علاقه مند شوند.</td><td>اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی</td></tr>
<tr><td colspan="2">سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.</td><td>روش‌های تدریس</td></tr>
<tr><td colspan="2">نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر</td><td>لوازم ضروری تدریس</td></tr>
<tr><td colspan="2">تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.</td><td>شیوهٔ ارزیابی</td></tr>
<tr><td>زمان به دقیقه

۱۰ دقیقه</td><td>فعالیت های مقدماتی
- سلام و احوال پرسی.
- گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف.

ایجادانگیزه باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس.
- گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.</td><td>فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه</td></tr>
</table>

فعالیت‌های	فعالیت‌های تدریس معلم	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
میانی و پایانی درس	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - تقسیم شاگردان به گروپهای متعدد. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۸۰ دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- اوضاع افغانستان از لحاظ سیاسی متشنج بود. موجودیت دو دولت مقتدر (گوپتای هند) در شرق و (ساسانیان ایران) در غرب در امور داخلی افغانستان مداخله نمودند که باعث از بین رفتن دولت مرکزی گردید و اقتصاد ملی صدمهٔ زیاد دید.

۲- مردم افغانستان از لحاظ دینی به کیشهای متعدد اعتقاد داشتند و فرهنگ مردم بنیاد تهذیب‌های ویدی و اوستایی داشت.

۳- آخرین شاه ساسانی یزدگرد سوم نام داشت.

معلومات اضافی

در آستانهٔ ظهور دین مقدس اسلام اوضاع سیاسی، اقتصادی و اجتماعی افغانستان بعد از اضمحلال امپراتوری یفتلی‌ها بی ثبات گردید و زمینه برای مداخلات دول اجنبی مساعد گردیده بود؛ چنانچه در غرب ساسانیان ایران، در شمال ترکان ماوراءالنهر و در شرق گوپتاهای هند افغانستان را مورد استیلاء و اشغال قرار دادند و در بقیه مناطق سیستم ملوک الطوایفی مستقر گردید و چندین حکومت محلی رویکار آمد مانند(شاران) در غور، (شیران) در بامیان، (رتبیلان) در کابل و (لاویک ها) در غزنی و گردیز.

اقتصاد: اقتصاد افغانستان نسبت نبودن حکومت مرکزی، هرج و مرج و فروپاشی نظام در هر سکتور صدمه دید بطور مثال: کاروان‌های تجارتی از چین به هند، ایران، عراق، ترکیه، روم شرقی و غربی در رفت وآمد و انتقال کالاها از طریق افغانستان عبور می‌نمودند. که بنام راه ابریشم مسمی بود عواید ترانسپورتی وتجارتی آن در اقتصاد افغانستان از اهمیت زیاد برخوردار بود.

سکتور دیگر اقتصاد را زراعت و مالداری تشکیل میداد در گذشته محصولات آن احتیاجات مردم را مرفوع میساخت؛ اما در دوران استیلای افغانستان محصولات تقلیل یافته که باعث رکود مالی و اقتصادی در جامعه گردید.

دین و عقاید: دین و عقاید که عامل قوی وحدت در یک جامعه به شمار میرود نیز مقارن ظهور دین مقدس اسلام به دلیل از دست دادن حمایت مردم، مقام و اهمیت خود را در جامعه از دست داده که خود موجب از بین رفتن وحدت و ایجاد تفرقه گردید؛ چنانچه سمت غرب کشور که تحت نفوذ سیاسی و فرهنگی ساسانیان قرار داشت پیرو آئین زردشتی بودند؛ اما در قسمت‌های مرکزی چون زابلستان، وادی کابل (گندهارا، وادی ارغنداب تا سلسله هندوکش، شمال کشور و کرانه‌های رود سند) آئین‌های بودایی و برهمنی مروج بود و پیروان آفتاب پرستی و بت پرستی نیز در بعضی مناطق وجود داشت.

السنه: افغانستان نظر به وضعیت جغرافیایی به واسطهٔ سلسله جبال‌های بلند، دره‌ها و وادی‌های متعدد تشکیل شده هر وادی و دره دارای زبان و لهجهٔ خاص بودند؛ چنانچه مقارن ظهور دین مقدس اسلام مردم کشور به زبان‌های دری، پشتو، تخاری، سانسگرت و غیره تکلم می‌کردند.

در بخش علوم مردم افغانستان به ریاضی، نجوم و طبابت دسترسی داشتند و با علوم مروجهٔ یونانی، ساسانی و فلسفه در هند نیز آشنا بودند.در چنین شرایط آوازه اسلام به کشور ما رسید و جامعه آماده پذیرش یک تحول بود. دینی که همه را بسوی یکتا پرستی، وحدت، آزادی، عدالت، برابری و برادری فرا می‌خواند. نخستین دعوت کننده گان و مجاهدین دین مقدس اسلام در زمان خلافت حضرت عمر فاروق(رض) ۲۲ هـ / ۶۴۳ م به سرحدات کشور ما رسیدند و انتشار دین مقدس اسلام صورت گرفت.

برای کسب معلومات بیشتر به اثر میرغلام محمدغبار (افغانستان درمسیرتاریخ) مراجعه نمایید.

پلان راهنمای تدریس درس: (۲۱)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	چگونگی به میان آمدن تمدن وخصوصیات آن	
هدف کلی	شاگردان راجع به چگونگی به میان آمدن تمدن وخصوصیات آن معلومات کسب نمایند.	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند: - باچگونگی به میان آمدن تمدن وخصوصیات آن آشنایی پیدا نمایند. - راجع به میان آمدن تمدن وخصوصیات آن بتوانند معلومات ارایه نمایند. - به جدوجهد انسانها ارج گذارند تا اینکه تمدن کنونی را به وجود آورند.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

فعالیت‌های میانی و پایانی درس	فعالیت‌های تدریس معلم	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - و تقسیم شاگردان به گروپها. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۳۵ دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- مشکلات پی درپی انسانها را وادار به تلاش نمود تا تمدن امروزی بوجود آید.

۲- دانشمندان را عقیده برآن است که منشأ تمدن‌ها یکی نبوده بلکه شرایط محیطی هرمنطقه باعث انکشاف وبه میان آمدن تمدن گردیده است.

معلومات اضافی

تمدن کنونی بشرمراحل مختلفی تکاملی خویش را طی نموده وبصورت تدریجی عرض اندام نموده است انسانهای اولی بعداز یک زنده‌گی مغاره نشینی، شکارحیوانات وحشی جهت تغذیه خویش با افزار بسیارساده وابتدایی به وادی‌ها روی آوردند. برای نخستین بار به زرع غله جات پرداختند وجهت حفاظت از سرما وگرما وخطر حیوانات وحشی برای خود سرپناه ومنازل ساده وابتدایی ساختند که این مرحله آغاز شهرنشینی بوده آهسته آهسته در نفوس شهرها افزایش بعمل آمد ومردم درفکرآن شدند تابرای نظم اجتماعی وتامین امنیت نهادهای اداری ودولت را تشکیل نمایند وباگذشت هزاران سال به اثرجدوجهد، جهت رفع مشکلات ونیازمندی‌ها محیطی خویش به مهارت ها، هنروفنون دسترسی پیدا نمودند.

تمدن عبارت از مجموعۀ دست آوردهای مادی ومعنوی بشربوده که رشد فکری وفرهنگی درجامعه نشانه پیشرفت درساحه علم وهنر میباشد.

برای کسب معلومات بیشتر به اثر میرغلام محمدغبار(افغانستان درمسیرتاریخ) مراجعه نمایید.

پلان راهنمای تدریس درس: (۲۲)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	تمدن بین النهرین	
هدف کلی	شاگردان راجع به تمدن بین النهرین معلومات بدست بیاورند	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند: - باتمدن مشرق زمین بین النهرین آشنا شوند. - چگونگی وعلل ظهورتمدن بین النهرین را فهرست کرده بتوانند. - ارزش واهمیت تمدن بین النهرین را درمشرق زمین احساس نمایند.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

فعالیت‌های میـــــانی و پایـــــانی درس	فعالیت‌های تدریس معلم	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تـشریح مطالـب و مفـاهیم مهـم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - و تقسیم شاگردان به گروپها. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی بـه شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشـت مطالـب و مفـاهیم مهـم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۳۵ دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- قدیمی ترین تمدن بین النهرین بنام سومر یاد می‌شود مؤرخین علـت بوجـود آمـدن آن را سواحل دو دریا(دجله وفرات) که دارای آب وافر و شرین بود، میدانند.

۲- شهرهای سومری‌ها درمحل بنام سومر ایجاد شده بود که شهرهای؛ چون: اور، اورک، کیش لاگاش، لارسا ووینپور می‌توان نام برد. این شهرها به صورت مستقل اداره می‌شدند.

۳- بعداز ختم حاکمیت گوتی ها، سـومری‌هـا و اکـدی‌هـا بـا هـم متحدشـدند و حکـومتی را بنـــــام (اور) تشکیل دادند.

۴- حمورابی ازحکمرانان مشهور امپراتـوری بابلیـان بـود، او توانـست وحـدت بـین النهـرین را تـامین کند، قلمرو خویش را توسعه داده و یک امپراتـوری باسـتانی را اسـاس گذاشـت کـه پایتخـت آن شهر بابل بود زراعت وتجارت را انکشاف داد وهم یک قانون را بنام قانون حمورابی ساخت.

معلومات اضافی

دو دریای(دجله وفرات) درجنوب غرب قارهٔ آسیا (عـراق کنـونی) موقعیـت دارد، ایـن دو دریـا ازکـوه‌هـای قفقـاز سرچشمه گرفته وبه خلیج فارس می‌ریزد.

بین النهرین یک منطقهٔ حاصل خیز بوده که آب دریاهای دجله وفرات به حاصل خیزی این منطقه مـی‌افزایـد. در بین النهرین تمدن‌های مختلف؛ مانند: سومریان، کلدانی ها، بابلیان وتمدن آشـوریان یکـی پـی دیگـری بـه میـان آمدند.

در هزاره چهارم قبل از میلاد در بین النهرین جنوبی مردمانی بـالای تپـه‌هـا زنـده‌گـی مـی‌کردنـد تـا از خطـرات سیلاب‌ها در امان باشند. در بین النهرین جنوبی نخستین تمدنی این سرزمین بوجود آمده که بنام سومرومردم آن سومریان یاد می‌شدند. سومریان در ابتدا در خانه‌های گلی زنده‌گی می‌کردنـد و بـه شـکار، مـاهی گیـری، زراعـت ومالداری اشتغال داشتند و از این طریق زنده‌گی خویش را به پیش می‌بردند.

پلان راهنمای تدریس درس: (۲۳)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	تمدن وفرهنگ بین النهرین	
هدف کلی	شاگردان درباره تمدن وفرهنگ بین النهرین معلومات کسب نمایند.	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند: - با تمدن وفرهنگ بین النهرین آشنایی پیداکنند. - درموردچگونگی تمدن وفرهنگ بین النهرین به دیگران معلومات ارایه کرده بتوانند. - عظمت تمدن وفرهنگ بین النهرین را تحلیل نمایند.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

<table>
<tr><th>فعالیت‌های میـــانی و پایـــانی درس</th><th>فعالیت‌های تدریس معلم</th><th>فعالیت‌های یادگیری شاگردان</th><th>زمان به دقیقه</th></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td>- نوشتن عنوان درس روی تخته.
- نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته.
- توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس.
- پاسخ به سؤالات شاگردان.
- تقسیم شاگردان به گروپها.
- سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان.
- فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی.
- خلاصه و جمع بندی درس.</td><td>- گوش دادن و دقت کامل به درس.
- یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس.
- اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی.
- خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان.
- طرح سؤالات پیرامون درس.
- اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی.
- رعایت نظم و دسپلین درسی.</td><td>۳۵ دقیقه</td></tr>
<tr><td colspan="3">جواب به سؤالات متن درس
۱- علوم دربین النهرین مخصوصاً علم نجوم(ستاره شناسی) پیشرفت زیاد نموده بود. دلیل آن پرستش ستاره گان بود، همچنان فعالیت‌های مقدماتی درقسمت علوم ریاضی و هندسه بوجود آمد و به دنبال آن عملیه‌های جمع و منفی، ضرب و تقسیم نیز به میان آمد.
۲- شهربابل ازجمله شهرهای قدیم بین النهرین اولین شهر در جهان به حساب می‌آید. به نظر مورخین قدامت تاریخی این شهربه ۴۰۰۰قبل از میلاد می‌رسید. شهربابل درزمان حکمرانی حمورابی بسیارانکشاف کرد وموقعیت آن درکنار دریای فرات واقع شده است، مساحت این شهر۵۲۰کیلومترمربع تخمین شده است.</td></tr>
<tr><td colspan="4">معلومات اضافی
اساس فرهنگ وتمدن بین النهرین توسط سومریان درحدود هزاره چهارم قبل از میلاد گذاشته شد. بعدها اکادیان، بابلیان وآشوریان به نوبهٔ خویش در این انکشاف سهیم شدند. تمدن و فرهنگ بین النهرین از این رو اهمیت زیادی دارد که نه تنها دربخش نخستین گام‌های برداشت، بلکه سبب انتقال علم به ممالک چون فنیقی، فلسطین، فارس ویونان گردید. بعداً راه تمدن بین النهرین از طریق یونان به روم و دیگر ممالک اروپایی باز شد.</td></tr>
</table>

پلان راهنمای تدریس درس: (۲٤)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	تمدن مصر	
هدف کلی	شاگردان درباره تمدن باستان مصردرمشرق زمین معلومات حاصل می‌نمایند.	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند: - باتمدن مصرباستان آشنا شوند. - علل بوجود آمدن تمدن مصرودوره‌های تاریخی آن را بیان کرده بتوانند. - عظمت تمدن مصررا تحلیل نموده با پیشرفت وترقی آن علاقه مند شوند.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

فعالیت‌های میـــــانی و پایـــــانی درس	فعالیت‌های تدریس معلم	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالـب و مفـاهیم مهـم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - و تقسیم شاگردان به. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتـاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۳۵ دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- در۳۲۰۰قبل از میلاد همزمان باوحدت دوحکومت (شمالی وجنوبی) یک حکومت مرکـزی توسط میر اول ایجاد شد.

۲- مؤرخین ادوارتاریخی مصر را به سه دوره تقسیم نموده اند. اول سلطنت قدیم، دوم سلطنت میانه ودوره امپراتوری (۱۰۹۰قبل از میلاد تا ۱۵۸۰قبل از میلاد.

۳- حضرت موسی(علیه سلام) در زمان حکمرانی رامسس دوم ظاهر شد.

معلومات اضافی

علل اصلی بوجود آمدن تمدن مصر باستان درقارۀ افریقا دریای نیل بود.

دریای نیل طولانی ترین دریای جهان به شمار میرود. این دریا ازجهیل‌های بزرگ افریقا سرچشمه گرفته ودرخـتم آب آن به بحیرۀ مدیترانه می‌ریزد. در اوایل مردمانی قبل از تاریخ درمصربه صورت پراگنده زنـده‌گـی کـوچ نـشینی داشتند، تا این که پیشرفت‌های در طرز زنده‌گی آنان به میان آمد ودرکنار دریای نیل اسـتقرار یافتنـد. مـاهی‌هـای متنوع موجود در آن به تـامین خـوراک مـردم مـصرقدیم کمـک مـی‌کـرد. باگذشـت زمـان بـه زراعـت ومالـداری درکناردریای نیل پرداختند واساس یک تمدن درخشان را درسواحل دریای نیل گذاشتند، آهسته آهـسته قریـه‌هـا وشهرها به میان آمد واین شهرها و قریه‌ها از یک دیگرمستقل بودند و هنـوز حکومـت مرکـزی واحـدی نداشـتند؛ اماجنگ و رقابت حکمرانان محلی سبب این شد تا سراسر مصر زیر فرمان یک شخص که از دیگران نیرومند وقـوی تربود در آید این فرمان (رامسس) نام داشت

پلان راهنمای تدریس درس: (۲۵)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	فرهنگ وتمدن مصر	
هدف کلی	شاگردان راجع به فرهنگ وتمدن مصرمعلومات حاصل نمایند.	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند: - بافرهنگ وتمدن مصرقدیم آشنایی پیدا نمایند. - راجع به دست آوردهای فرهنگی تمدن مصرباستان معلومات ارایه کرده بتوانند. - ارزش فرهنگ وتمدن مصر را درک نمایند.	
روش تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

فعالیت‌های میانی و پایانی درس	فعالیت‌های تدریس معلم	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - تقسیم شاگردان به گروپها. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۳۵ دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱. مصریان به ارباب النواع عقیده داشتند، آفتاب، مهتاب، دریای نیل وبعضی حیوانات را مقدس می‌پنداشتند وبه مقصد احترام تصاویرمجسمه آنها را در معابد می‌گذاشتند.
۲. جامعه مصرازچهارطبقه تشکیل شده بود، در راس هرطبقه افراد فرعون قرار داشت، درمیان طبقات تفاوت‌های زنده‌گی زیاد محسوس نبود، تمام افراد در برابر قانون یکسان بودند.
۳. نخستین خط را که مصریان ایجاد کردند خط هیروگلیف بود، کاهنان به منظور نوشتن مطالب مربوط به عبادت گاه ها، قصرها وقبور فرعونیان آنرا به کار می‌بردند ودر مکاتب خاص آنرا به شاگردان نیزتعلیم میدادند.

معلومات اضافی

میراث فرهنگی مصرباستان، شامل تعداد زیادی از اهرام، معابد ومقبره ها(قبرستان ها) مجسمه ها، نقوش، کتیبه هاو سروده‌ها است که همه درسایهٔ دین به میان آمده اند. مردمان مصرباستان به انواع خدایان اعتقاد داشتند که مشهورترین آن، (را) خدای آفتاب بود.
چنانچه آنها به طلوع وغروب آفتاب می‌فهمیدند فکرمی کردند که (را) هر روز به سرعت از آسمان می‌گذرد وشب در دشت‌ها و بیابان‌ها می‌رود. زمانیکه حکومت‌های برده‌گی بو جود آمدند فرعونیان نیزنماینده خدا در روی زمین شمرده می‌شدند؛ علاوه برآن از نظرآنها، ماه، خورشید، نیل وحیواناتی چون گاو، گربه نهنگ همه مقدس بودند.
ازجملهٔ آثارکشف شده از مصرقدیم که در مورد زنده‌گی اجتماعی معلومات ارزشمندی را برای ما حکایت می‌کند هرم چهار طبقه یی است، جامعه مصردر واقع از یک هرم چهارطبقه یی تشکیل شده بود که در هرطبقه، گروهی از مردم قرار داشتند. در راس این هرم فرعون قرارداشت که با قدرت تمام برمردم حکومت می‌کرد، ارتش، قانون گذاری، مذهب و سازمان‌های اداری، همه در اختیار وی بود که به کمک وزیر، آنها را اداره می‌کرد.
نوشته‌های مصریان باستان به خط هیروغلیف است خط هیروغلیف دارای الفبای مقدس بود که به عنوان علایم تصویری برای نشان دادن اشیای مقدس آن زمان بکارمیرفت. هیروغلیف بعداً ساده وبرای مقاصد نوشتن به دو نوع خط تقسیم گردید؛ اما هیچ گاه به صورت الفبا تحول پیدا نکرد.

پلان راهنمای تدریس درس: (۲۶)

زمان تدریس: دو ساعت درسی (۹۰ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	تمدن فارس	
هدف کلی	شاگردان راجع به تمدن فارس درمشرق زمین معلومات کسب نمایند.	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند: - با تمدن فارس آشنا شوند. - تمدن فارس را روی نقشه تاریخی نشان داده ومعلومات خویش را در زمینه ارایه کرده بتوانند. - اهمیت تمدن فارس را درمشرق زمین احساس نمایند.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط بـه درس و یـا هـم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

<table>
<tr><th>فعالیت‌های میـــانی و پایـــانی درس</th><th>فعالیت‌های تدریس معلم</th><th>فعالیت‌های یادگیری شاگردان</th><th>زمان به دقیقه</th></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td>- نوشتن عنوان درس روی تخته.
- نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته.
- توضیح و تـشریح مطالـب و مفـاهیم مهـم درس.
- پاسخ به سؤالات شاگردان.
- و تقسیم شاگردان به گروپها.
- سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی بـه شاگردان.
- فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی.
- خلاصه و جمع بندی درس.</td><td>- گوش دادن و دقت کامل به درس.
- یادداشـت مطالـب و مفـاهیم مهـم درس.
- اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی.
- خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان.
- طرح سؤالات پیرامون درس.
- اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی.
- رعایت نظم و دسپلین درسی.</td><td>۸۰ دقیقه</td></tr>
<tr><td colspan="3">جواب به سؤالات متن درس
۱. مناطق فارس (ایران امروز) عبارت از سیالک، گوران، مارلک، جیروخت وشهرسـوخته میباشد.
۲. بنیانگذار حکومت هخامنشی کوروش کبیربود، که بعداز حکومت مادها بـه میـان آمـد وبعداز تسلط شهربابل خود را پادشاه بابل نامید.
۳. درقبرهای که مادها برای شاهان شان حفرکرده بودنـد، آثارسـفالی وفلـزی بـه دسـت آمده که بیانگر مهارت‌های هنری و معماری مادها میباشد.</td></tr>
</table>

معلومات اضافی

ازجملۀ مراکزتمدنی وباستانی در فارس یکی هم تپه مارلک است این تپه اکنـون درمنطقـۀ گـیلان موقعیـت دارد قدامت تاریخی بعضی آثاربدست آمده از این منطقه، قبل از مهاجرت آریایی‌ها به سرزمین فارس می‌رسد.
منطقۀ دیگری فارس شهر سـوخته در زاهـدان قـراردارد. قـدامت آن بـه هـزارۀ چهـارم قبـل از مـیلاد مـی‌رسـد، درکشفیات شهرسوخته زیادترمهرهای گلی، پیکرهای کوچک گلی حیوانات، اشیای زینتی ازسنگ لاجورد، فیـروزه وعقیق بدست آمده است. ازمهـم تـرین آثارکـشف شـده، لوحـه‌هـا بـه زبـان ایلامـی اسـت، بنـابرآن شهرسـوخته مرکزارتباطی آن زمان بوده است.
حدوداً ۳۰۰۰سال قبل از میلاد ایلامی‌ها درسرزمینی بنام بوشهرقسمت‌های ازکرمان، لرسـتان وکردسـتان اسـاس تمدن ایلام را گذاشتند که مرکز فعالیت‌های سیاسی این تمدن شهر شوش بود. ایلام سـه دورۀ تـاریخی را سـپری نموده است.

۱. ایلام قدیم تا۱۵۰۰قبل از میلاد.
۲. ایلام میانه ۱۳۵۰-۱۱۰۰ قبل از میلاد دوران شگوفای تمدن ایلام.
۳. ایلام نو۹۰۰-۶۴۵قبل از میلاد دوران رقابت سیاسی با آشور.

پلان راهنمای تدریس درس: (۲۷)

زمان تدریس: دو ساعت درسی (۹۰ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	تمدن هند	
هدف کلی	شاگردان راجع به تمدن هندقدیم معلومات بدست بیاورند.	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند: - باعوامل بوجود آمدن تمدن هندباستان آشنا شوند. - از روی نقشه تاریخی معلومات خویش را درمورد تمدن هند به دیگران بیان کرده بتوانند. - ارزش تمدن هند را درجهان قدیم درک و احساس نمایند.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

فعالیت‌های میانی و پایانی درس	فعالیت‌های تدریس معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان به دقیقه
	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - تقسیم شاگردان به گروپها. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۸۰ دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱. هراپه وموهنجودارو از جملهٔ مناطق باستانی سرزمین هند محسوب می‌شود که قدامت تاریخی آن به ۳۰۰۰ سال قبل از میلاد می‌رسد، تمدن هراپه وموهنجودارو درغرب سند بوجود آمده است ومربوط به اقوام دراویدی می شود.
۲. آریایی‌ها درسال ۱۵۰۰قبل از میلاد به هند مهاجرت کردند و درهند سیستم کاست (طبقاتی) را به وجود آوردند، براساس این تقسیمات چهارطبقه مثل برهما(روحانیون) کشاتریان(جنگجویان)، ویستا (تجاروزارعین) وسودارا (کارگران) به وجود آمدند.
۳. مردم هند باستان در علوم؛ مانند: ریاضی، طبابت علم نجوم(ستاره شناسی) پیشرفت‌های زیادی داشتند. ارقام اعداد از یک الی ۹وسیستم اعشاری وغیره توسط هندیان ایجاد شد.

معلومات اضافی

هند، ازقدیمی ترین مراکز پیدایش تمدن در آسیا است، این سرزمین مرکز پیدایش ادیان واندیشه‌های است که نقش اساسی را درتاریخ بازی کرده است.

هند درعهد باستان روابط تجارتی وفرهنگی خویش را باهمسایگان بخصوص با چین برقرار نمود، تجاران از طریق جادهٔ ابریشم کلاهای ساخت چین را، به هند می‌آوردند وتولیدات آنها را نیز به دیگرنقاط جهان می‌بردند.

آریایی‌ها که مردمانی جنگجوی بوندند، بعداز ورود به سرزمین هند به سرکوب نمودن مردم هند اصلی یا بومی (دراویدی ها) پرداختند، برشهرها وقریه‌های آنان مسلط شدند. تسلط آریایی‌ها برقسمت‌های شمالی هند باعث مهاجرت دراویدی‌ها به قسمت مرکزی وجنوبی هندشد، عدهٔ از آنان در سواحل جنوبی هند، شهرهای بزرگی آباد نمودند وازطریق راه‌های آبی به تجارت با مردم بین النهرین پرداختند.

برای معلومات بیشتربه منابع ذیل مراجعه نمایند

۱. نگاهی به تاریخ جهان، جواهرلعل نهرو
۲- تاریخ بشریت، پوهنمل محمدرحیم« روهین»
۳- تمدن مغرب زمین، محمدحسین آریا

پلان راهنمای تدریس درس: (۲۸)

زمان تدریس: دو ساعت درسی (۹۰ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب
موضوع درس	تمدن چین
هدف کلی	شاگردان راجع به تمدن چین معلومات کسب نمایند.
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند: - باتمدن مشرق زمین چین درعهد باستان آشنا شوند. - درمورد ایجاد سلسله‌های حکومتی درچین قدیم بتوانند معلومات ارایه نمایند. - راجع به دست آوردهای علمی وفرهنگی چین باستان نظریات خویش را بیان کرده بتوانند. - به اهمیت وعظمت تمدن چین درشرق باستان پی ببرند.
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر
شیوۀ ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.

فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	فعالیت های مقدماتی	زمان به دقیقه
	- سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**۱۰ دقیقه**

فعالیت های میانی و پایانی درس	فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های شاگردان	زمان به دقیقه
	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - توزیع و تقسیم شاگردان به گروپهای متعدد. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۸۰ دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱. فرمانروای قبیله(چه این) شی هوانگ تی بود. وی نیروی نظامی قدرت مندی دراختیارداشت به همین لحاظ موفق شدتاحکومت کوچک را ازمیان بردارد وبرکشوروسیع چین تسلط پیدا کند وخود را اولین سلطان یا امپراتور اعلام کرد، در این دوره زمینه برای رشد وشگوفایی تمدن چین آغاز شد.
۲. مردم چین باستان، آسمان، زمین ونیاکان خودرا عبادت می‌کردند، ازمذاهب مشهور چین، دین تاو وکنفسیوس بود.
۳. چینی‌ها دربخش ریاضیات، نجوم وجغرافیه پیشرفت‌های زیادی داشتند. آنها راجع به جغرافیای کشورخویش، نقشه‌های بعضی ایالات چین وزلزله نیزمعلومات کسب نموده وحتی قطب نما را نیزاختراع کرده بودند.

معلومات اضافی

کشورچین که درشرق آسیا(شرق دور) موقعیت دارد ازجملهٔ مراکز تمدنهای باستانی محسوب می‌شود. تمدن باستانی چین درکنارسواحل دریای هوانگهو آغازشده بود، این دریا درهنگام جوش وخروش خاک زرد بنام(رس) با خود میاوردکه برای کشت وزراعت بسیارمؤثربود به این ملحوظ دریای هوانگهو را بنام دریای زرد نیز یاد می‌کنند. ابتدا مردمانی این سرزمین حاصلخیز غذای شان را از میوه جات، دانه‌های بوته‌ها وشکارحیوانات بدست میآوردند، درآن زمان آنها از آلات درشت که از سنگ ساخته می‌شد استفاده می‌نمودند. تااینکه به زراعت رو آوردند وبه اهلی نمودن حیوانات وساختن ظروف گلی آشنایی پیدا کردند. آهسته آهسته قریه‌ها بوجود آمد وقبیله‌ها نیز تشکیل گردید. بیشتر روئسای قبیله از قدرت خویش کارگرفته، بیشترین زمین‌ها وحاصلات آنرا بدست میآوردند.

برای معلومات بیشتربه منابع ذیل مراجعه نمایید

۱- نگاهی به تاریخ جهان، جواهرلعل نهرو
۲- تمدن مغرب زمین، محمدحسین آریا
۳- تاریخ بشریت، پوهنمل محمدرحیم« روهین»

پلان راهنمای تدریس درس: (۲۹)

زمان تدریس: دو ساعت درسی (۹۰ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	تمدن یونان	
هدف کلی	آشنایی شاگردان با تمدن یونان باستان	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان این درس به اهداف زیر دست یابند: - درمورد جزیره کرت واوضاع اجتماعی یونان آشنایی حاصل کنند. - در مورد دولت‌های شهری یونان معلومات حاصل نمایند. - درموردفرهنگ وهم چنان دست آوردهای علمی وهنری یونان معلومات حاصل نمایند. - اوضاع اجتماعی وفرهنگی یونان باستان را تحلیل وتفسیرکرده بتوانند. - درموردفلیسوفان مشهور یونان معلومات حاصل کنند. - باتمدن‌های مشهورجهان علاقمندشوند.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوه ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

فعالیت های میانی وپایانی درس	فعالیت‌های تدریس معلم(آموزشی، مفاهیم و ارزیابی	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - و تقسیم شاگردان به گروپها. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۸۰ دقیقه
	جواب به سؤالات متن درس ۱- کرت یک جزیرۀ وابسته به یونان بود. تحقیقات باستان شناسی درسال ۱۹۰۰میلادی واضح ساخت که درجزیرۀ کرت یک تمدن پیشرفته وجود داشته که باتمدن مصر و بین النهرین رقابت می‌نمود. ۲- دولت‌های شهری یونان، اسپارت و آتن بودندکه مردمان اسپارت درجنگ وساکنان دولت آتن در ترویج دموکراسی, علم و فلسفه شهرت زیاد داشتند. ۳- یونانیان به خدایان متعددی اعتقاد داشتند و معتقد بودند که آسمان و زمین رعد و برق هریک خدایان خاصی دارد. ۴- فلاسفه مشهور یونان؛ عبارتند از: سقراط، افلاطون، و ارسطو میباشد.		

معلومات اضافی

تا اواخر قرن نزدهم دانشمندان درمورد تمدن کرت یا تمدن ایژه کـدام معلومـات موثـق در اختیـار نداشـتند تـا اینکه به ویسلهٔ حفریات باستان شناس انگلیسی آرتورایوانزدرسال ۱۹۰۰م ثابت گردید که در حـدود۶۰۰۰ قبـل از میلاد درجزیره کرت تمدن پیشرفتهٔ موجود بوده که از هرحیث باتمدن مصر و سـومر برابـری مینمـود وحتـی دربعضی از جهات نسبت به آنها برتری داشته است. خصوصاً با کشف شـواهد و آثـار بدسـت آمـده از کنوسـوس تاریخ کرت تا اندازهٔ زیاد روشن گردید.

کشف ظروف کرتی در مصر و عکس آن ,درجزیرهٔ کرت دلالت برداشتن روابـط تجـارتی جزیـره کـرت بـا مـصر و بین النهرین مینماید.

مردم جزیرهٔ کرت از نژاد ایبری یا مدیترانه یی بوده که این مردم نخستین کسانی بودند کـه دسـت بـه سـاختن کشتی‌ها زدند و تجارت دریایی آنها از رونق خوبی برخوردار بود. از شواهد بدست آمده چنین برمی آید کـه ابتـدا درکرت دولت‌های کوچک موجود بود؛ اما بعداً در ۲۰۰۰ قبل از میلاد دولت متمرکزی در آنجـا بوجـود آمـد کـه مرکز آن شهر کنوسوس بود، پادشاهان و امرای پایتخت بنام مینوس یاد می‌شدند.

زبان مردم کریت بازبان یونانی‌ها فرق داشته و شباهت زیاد به زبان‌های مصری وقبرسـی داشـته اسـت, خـط ایشان در ابتدا از علایم هیروغلیف (تصویری) تشکیل یافته بود؛ ولی بعداً آهسته آهسته خط دیگـری رواج یافـت که اکثرحروف آن مشابه الفبای فنیقی بود.

- تمدن کرت بالاخره در اثر هجوم قبایل هندواروپایی ازبین رفت وقصرکنوسوس توسط دورین‌ها تخریب و بـه -
- تمدن کرت نقطه پایان گذاشته شد.

منابع:

- تمدن مغرب زمین، اسپیل فوگل
- تمدن‌های بزرگ جهان، نادر میر سعیدی
- نگاهی به تاریخ جهان، جواهر لعل نهرو
- تاریخ جهان، انتیا گانوی

پلان راهنمای تدریس درس: (۳۰)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	تمدن روم	
هدف کلی	آشنای شاگردان با تمدن روم باستان	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان این درس به اهداف زیر دست یابند: - درمورد ایجاد امپراتوری روم واوضاع سیاسی آن آشنایی حاصل نمایند. - وضیعت اجتماعی روم را بدانند. - با فرهنگ ودست آوردهای هنری روم آشنا شوند. - وضیعت اجتماعی وفرهنگی روم ویونان را با هم مقایسه کرده بتوانند. - ایجادعلاقه نسبت به هنرمعماری درشاگردان.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوه ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

فعالیت‌های میانی وپایانی درس	فعالیت های تدریس معلم(آموزشی، مفاهیم و ارزیابی	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - تقسیم شاگردان به گروپها. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۳۵ دقیقه
	جواب به سؤالات متن درس ۱- بعد از سرنگونی نظام شاهی در روم نظام جمهوری اساس گذاشته شد که مشتمل بر مجلس اعیان(سناتوری) یا شورای مرکب از صد نفراعضا که در ترکیب آن سران وبزرگان قومی وجود داشت. ۲- اکتاو شخصی بودکه امپراتوری روم را اساس گذاشت نامبرده از ۲۷ قبل از میلاد تا۱۶قبل از میلاد برروم حکمرانی نمود. درزمان حکمرانی موصوف اصلاحات زیاد صورت گرفت، فساد ازبین رفت، نظم و قانون تقویت شد, محاکم جدیدایجاد گردید وخدمات پوستی پی ریزی شد. ۳- جامعۀ روم به دوبخش شرقی وغربی تقسیم شد که روم غربی به زودی توسط اقوام وحشی بربر از بین رفت؛ اما روم شرقی که مرکزآن قسطنطنیه بود مدت‌های زیاد دوام کرد. ۴- قانون روم سه بخش داشت یکی قانون مدنی وخانواده دوم قانون مردم سوم قانون طبعی بود.		

معلومات اضافی

بارشد وتوسعهٔ امپراتوری روم در ایتالیا شهرکارتاژ که محـل حکومـت فنیقـی‌هـا در افریقـای شـمالی بـود از اهمیت زیاداقتصادی وتجارتی برخوردارگردید؛ زیرا کارتاژی‌ها مناطق شمال افریقا، ساردنی, سیـسلی, کوریـسکا، وهسپانیا را درتصرف داشتند وهمچنان انحصارتجارت مدیترانه غربی را بدسـت داشـتند آنهـا از مـدرک فـروش غلامان سیاه, عاج, فلزات وسنگ‌های قیمتی افریقا، ثروت هنگفت تصاحب نمودند.

درابتدا برای از بین بردن نفوذ یونانیان دربحیرهٔ مدیترانه روم وکارتاژ دست به هـم دادنـد؛ امـا بعـداز رانـدان یونانیان این دوتمدن رقیب همدیگر گردیدند وباهم جنگیدند, چون جزیـرهٔ سیـسیل کـه یـک جزیـرهٔ حاصـل خیزی بود ومی توانست منبع خوب غله برای رومیان باشد دردست کارتاژیان بود اگر رومیان موفق به تصرف آن می شدند و یک قسمت بیشتر ضرورت غلهٔ خود را ازین ناحیه مرفوع می‌ساختند. از همین جهت بود کـه حملـهٔ کارتاژ رابه شهرسینای یونان که بوسیله دزدان دریایی اشغال گردیده بود بهانه قرارداده و بنای جنگ با کارتاژهـا را گذاشتند که در سه مرحله تقریباً درحدود یک قرن دوام کرد و معروف به جنگ‌های پونیک میباشد.

جنگ اول پونیک ازسال ۲۶۴-۲۴۱قبل از میلاد جنگ دوم پونیک ازسـال ۲۱۸-۲۰۱قبـل از مـیلاد وجنـگ سوم پونیک از۱۴۹-۱۴۶ق.م دوام کرد که بالاخره رومیان برکارتاژیان غالب شدند. این جنگ‌هـا نتـایج بزرگـی را در اوضاع سیاسی, اجتماعی واقتصادی رومیان بمیان آورد؛ چون با ازبین رفتن کارتاژها تمـام متـصرفات ومنـابع بزرگ ثروت آن بدست رومیان افتاد که این امرباعث پیشرفت وانکـشاف روم گردیـد وروم را بـه یـک امپراتـوری بزرگ تبدیل کرد, در وضع زندگی پاتریسین (طبقه غنی) تغییـرات زیـاد بوجـود آمـد و در میـزان ثـروت شـان افزودگردید درحالیکه زنده‌گی مردم دهات وفقرا نه تنهـا بهبـود نیافـت؛ بلکـه در اثرجنـگ آنهـا بیـشترمتحمل خسارات گردیدند.

منابع:

- تمدن مغرب زمین، اسپیل فوگل
- نگاهی به تاریخ جهان، جواهر لعل نهرو
- تاریخ جهان، آنتیا گانوی

پلان راهنمای تدریس درس: (۳۱)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	تمدن امریکا	
هدف کلی	آشنای شاگردان با تمدن‌های قدیم امریکا	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان این درس به اهداف زیر دست یابند: - درمورداهالی بومی آمریکا ومنشأ اتنیکی آنها معلومات حاصل کنند. - باتمدن مایا آشنا شوند. - درموردتمدن آزتک‌ها واینکاها معلومات حاصل نمایند. - تمدن‌های قدیم امریکه را تحلیل وتفسیرکرده بتوانند. - نقشه امریکا را ترسیم کرده بتوانند. - به ارزش وفواید تمدن پی ببرند.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوه ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

<table>
<tr><th>فعالیت‌های میانی وپایانی درس</th><th>فعالیت‌های تدریس معلم(آموزشی، مفاهیم و ارزیابی</th><th>فعالیت‌های یادگیری شاگردان</th><th>زمان به دقیقه</th></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td>- نوشتن عنوان درس روی تخته.
- نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته.
- توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس.
- پاسخ به سؤالات شاگردان.
- تقسیم شاگردان به گروپها.
- سپردن کار و وظایف صنف و خانه‌گی به شاگردان.
- فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی.
- خلاصه و جمع بندی درس.</td><td>- گوش دادن و دقت کامل به درس.
- یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس.
- اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی.
- خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان.
- طرح سؤالات پیرامون درس.
- اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی.
- رعایت نظم و دسپلین درسی.</td><td rowspan="2">۳۵ دقیقه</td></tr>
<tr><td colspan="2">جواب به سؤالات متن درس
۱- جمیعت بومی آمریکا مغول‌ها بودند که از طریق سایبریا الاسکا مهاجر شدند و بعضی از ظواهر تمدن را با خود انتقال دادند.
۲- تمدن مایا تقریباً در۱۵۰۰قبل از میلاد ایجاد شد و تا نواحی گواتیمالا، مکسیکو، هاندوراس یوکامان در آمریکای مرکزی انتشار یافت.
۳- آزتک‌ها درقرن نهم قبل از میلاددرمکسیکوظاهرشدند آنها مردمان جنجگو بودند آنها امپراتوری بزرگی را بوجود آوردند که به ۳۸ولایت تقسیم شده بود.</td></tr>
</table>

معلومات اضافی

مرکز آزتک‌ها تنوچ تیتلا بود تنوچ تیتلان در آغاز یک روستا یا قریه بود که این روستا به سرعت رشد کرد در مرکز آن خانه‌های ساخته شده که نخستین پرستشگاه به حساب میرفت این خانه چندین بار بازسازی شده سرانجام به پرستشگاه بزرگ شهرتبدیل شد.

شهرتنوچ تیتلان براساس طرح شهرباستانی تئوتی هواکان ساخته شد و به چهار بخش تقسییم شده بود. هرخاندان آزتکی در یکی از این بخش‌ها ساکن شدند و به هرخاندان قطعه زمین تعلق میگرفت که اعضای آن بر روی زمین کار می‌کردند و از محصولات آن نیازهای خود را تامین می‌کردند و آنها با احترام ریس قدیمی خود تنوچ ، شهر را تنوچ تیتلان نام نهادند.

تنوچ تیتلان در دورهٔ شگوفای اش به شهری تبدیل شد که پیش از آن در قارهٔ آمریکا چنان عظمتی دیده نشده بود. تاجاییکه موجب حیرت فاتحان اسپانیا شدکه آنها با دیدن آن او را (ونیز) یاقارهٔ جدید نامیدند.

منابع:

- تمدن‌های بزرگ جهان، محمد علی علوی کیا
- تاریخ آمریکا، آندره مورا
- تاریخ جهان، آنتیاگانوی

پلان راهنمای تدریس درس: (۳۲)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	اوضاع جهان وشبه جزیره عربستان مقارن ظهوراسلام	
هدف کلی	آشنایی شاگردان با اوضاع جهان وشبه جزیره عربستان مقارن ظهور اسلام	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان این درس به اهداف زیر دست یابند: - باچگونگی وضعیت جهان در آستانه ظهوراسلام آشنا شوند. - وضعیت شبه جزیره عربستان را مقارن ظهوراسلام بدانند. - اوضاع جهان وشبه جزیره عربستان را درآستانه ظهوراسلام تحلیل وتفسیرکرده بتوانند. - به ارزش‌های دین مقدس اسلام علاقه مند شوند.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوه ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

<table>
<tr><th>فعالیت‌های میـــــانی وپایـــــانی درس</th><th>فعالیت های تدریس معلم(آموزشـــی، مفاهیم و ارزیابی</th><th>فعالیت‌های یادگیری شاگردان</th><th>زمان بـه دقیقه</th></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td>- نوشتن عنوان درس روی تخته.
- نوشـتن مطالـب و مفـاهیم مهـم روی تخته.
- توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس.
- پاسخ به سؤالات شاگردان.
- تقسیم شاگردان به گروپها.
- ســـپردن کـــار و وظـــایف صـــنفی و خانه‌گی به شاگردان.
- فعــال ســاختن شــاگردان در کارهــای گروپی.
- خلاصه و جمع بندی درس.</td><td>- گوش دادن و دقت کامل به درس.
- یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس.
- اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی.
- خواندن و قرائـت درس از روی کتـاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان.
- طرح سؤالات پیرامون درس.
- اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی.
- رعایت نظم و دسپلین درسی.</td><td>۳۵ دقیقه</td></tr>
<tr><td colspan="2">جواب به سؤالات متن درس
۱- مردم عربستان قبل از اسلام دختران خود را از ترس گرسنه‌گی ویـا از روی ننگ و عار زنده به گور میکردند. زنان در نزد آنها بی ارزش بوده مانند متـاع موردخریدوفروش قرارمیگرفتند.
۲- چـون قبـل از ظهـور دیـن مقـدس اسـلام در روی زمـین کفـر و وحـشت حکمفرما بود تمام مردم جهان درجهل وتاریکی عمیقی فرورفته بودند.
۳- مردم عرب قبل از اسلام به ادیـان چـون یهـودی, نـصرانی, بـت پرسـتی , پرستش آفتاب, مهتاب وستاره گان معتقد بودند.</td><td></td></tr>
</table>

معلومات اضافی

دربارۀ پدید آمدن شرک درجزیرة العرب سه نظر اظهار شده است:

۱- عده یی باور دارندکه شرک برخواسته از محیط جزیرة العرب بوده است. این عده می‌گویند, وقتیکه حضرت اسماعیل(ع) برحجازحاکم شد (جرهمی)ها از اقوام مادری او به مکه آمدند حضور اینان در مکه و تماس شان با بیت الحرام (کعبه) و علاقه یی که بر اثر این تماس حاصل شده بود آنان را وا می‌داشت تا از حرم دور نشوند. سرانجام به اثرضرورت چون مجبور به مسافرت شدند، مقداری از خاک یا پاره‌های از سنگ‌های حرم را برای حفظ ارتباط با خود همراه بردند که بالاخره همین خاک وسنگ به تدریج و در طول زمان از لحاظ احترام به اشکال مختلف مورد پرستش واقع شد و در نتیجه بت پرستی و شرک رواج پیدا کرد.

۲- بعضی دیگر گفته اند که عمرو پسر لوحی بر مکه حاکم شد او به بخاطرتجارت به شام رفت و خانواده اش را دید که بتها را پرستش می‌کند، او نیز شیفته این کار شد و قسمت از بتها را به مکه حمل و به مردم دستور داد که آنها را عبادت کنند و به آنان احترام بگذارند.

۳- برخی دیگر از محققان براین باور اند که از اثر فاصله‌های که بین دین حنیف ابراهیمی و مردم پدید آمد کم کم آثار انحراف آشکار و همچنین از تمدن‌های مجاور، مثل سینایی، رومی و بین النهرین باورهای شرک زمینۀ دیگری بر آن افزوده شده و سرانجام مردم عربستان را به سوی شرک کشانید.

منابع:

- سیرة النبی، مولانا صفی الرحمن مبارکپوری
- اطلس تاریخ اسلام، داکتر صادق آئینه

پلان راهنمای تدریس درس: (۳۳)

زمان تدریس: دو ساعت درسی (۹۰ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	زنده گی حضرت پیامبر(ص) ازتولد تابعثت	
هدف کلی	آشنایی شاگردان با زنده گی حضرت محمد(ص) ازتولد تابعثت	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان این درس به اهداف زیر دست یابند: - بازنده گانی حضرت محمد(ص) قبل از ظهوردین مقدس اسلام آشنا شوند. - باچگونگی مبعوث شدن حضرت محمد (ص) به پیغمبری آشنا شوند. - درباره هجرت مسلمانان به حبشه معلومات حاصل نمایند. - درباره شخصیت والایی پیامبراسلام حضرت محمد(ص) معرفت حاصل نمایند. - مفهوم وماهیت اسلام و ارزشهای دینی را درک کرده بتوانند. - تقویه روحیه امانت داری وراستکاری در شاگردان.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوه ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

زمان به دقیقه	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	فعالیت‌های تدریس معلم(آموزشی، مفاهیم و ارزیابی	فعالیت‌های میانی وپایانی درس
۸۰ دقیقه	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - و تقسیم شاگردان به گروپها. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	
	جواب به سؤالات متن درس ۱- محمد بن عبدالله بن عبدالمطلب بن هاشم بن عبدمناف بن قصی بن کلاب بن مره میباشد. ۲- مسلمانان از دست آزار و اذیت کافران مکه به حبشه مهاجرت کردند. ۳- وقتیکه حضرت محمد(ص) به طایف رفت تا مردم آنجا را به اسلام دعوت کند آنها نه تنها دعوت پیامبر اسلام(ص) را قبول نکردند؛ بلکه پسران خوردسال وجوانان را وظیفه دادند تا به آزار و اذیت حضرت محمد(ص) بپردازند و از شهر بیرونش کنند.		

معلومات اضافی

حضرت محمد (ص) روز دو شنبه دوازدهم ربیع الاول، سال عام الفیل مطابق ۵۷۱م. دیده به جهان گشود. پدر آن حضرت(ص) عبدالله نام داشت که قبل از تولد ایشان وفات یافته بود. وقتیکه حضرت محمد(ص) به سن شش ساله‌گی رسید بی بی آمنه مادر آن حضرت(ص) وفات یافت و سر پرستی آن را عبدالمطلب جد ایشان به دوش گرفت؛ اما بعد از دو سال عبدالمطلب نیز وفات یافت و کفالتش را کاکایش ابوطالب به عهده گرفت.

ابوطالب مرد شریفی بود حضرت محمد(ص) را بیشتر از فرزندان خود دوست داشت؛ ولی بضاعت چندانی نداشت؛ بنا بر آن حضرت محمد(ص) مجبور شد که تمام اوقات خود را صرف کار برای تأمین معیشت زنده‌گی نماید. آن هم مشکل ترین کار ها، یعنی نگاهداری گله‌ها در گرمای تابستان که تأثیر زیادی در روح و روان آن حضرت(ص) به جای گذاشت. چون صحرا بهترین مکان بود برای تفکر در بارهٔ خلقت مناظر

هستی جهان.
حضرت محمد(ص) در سن دوازده ساله‌گی با کاکای خود ابوطالب به خاطر تجارت به شام (سوریه) رفت. ولی کاروان در نزدیک شهر(بصرا) در سوریه توقف نمود. در این شهر راهبی بنام بحیرا و جود داشت، بحیری تا آن زمان با کاروان‌های که از آنجا می‌گذشتند تماس نمی‌گرفت و سخن نمی‌گفت؛ ولی در این سال وی به استقبال این کاروان آمد، از روی نشان‌ها و علایم مطالعات و تجارب زنده‌گی حضرت محمد (ص) را شناخت و به ابو طالب گفت: این سید عالمیان و رسول جهانیان است و خداوند(ج) او را به عنوان رحمت برای جهانیان مبعوث خواهد کرد. ابوطالب و بزرگان قریش گفتند از کجا می‌دانی؟ گفت: هنگامیکه به گردنه نزدیک شدید، هیچ سنگ و درختی نبود که سجده نکنند و اینها جز برای پیامبر به کسی دیگری سجده نمی‌کنند و من اورا از مهر نبوت می‌شناسم که در کتاب خود خوانده ام. بعداً برای کاروانیان دعوتی ترتیب داد و از ابوطالب خواست که جناب ایشان را به شام نبرد و به مکه باز گرداند؛ چون امکان آن میرود که رومیان و یهودان شام به او آسیب رسانند و همین بود که آن‌ها دوباره برگشتند.
حضرت محمد(ص) دارای اخلاق نیک و پسندیده بود. جناب ایشان در میان قوم خود به مروت، وفا، حفظ پیمان، برده باری، عفت، تواضع، شجاعت و راستی و امانت داری معروف بود. تا آنجاییکه وی را امین لقب داده بودند.
پیامبر(ص) در ایام جوانی با عده یی از جوانان مکه به خاطر دفاع از ستمدیده گان پیمانی را بنام حلف الفضول در مکه بستند همچنان آن حضرت(ص) در سن ۳۵ ساله‌گی یعنی زمانیکه بر سر گذاشتن حجرالاسود میان قبایل مختلف اعراب اختلاف به وجود آمد و بعد از مباحثه و مناقشهٔ زیاد، سران قبایل عرب جهت حل معظله فیصله کردند، تصمیم به آن گرفتند که هر کسی که قبل از همه به دروازه کعبه داخل شود، حکمیت آن را قبول می‌نماییم. در این وقت حضرت محمد(ص) قبل از همه وارد خانه کعبه شد و همه صدا زدند که امین داخل شد، بناءً آنحضرت با درایت و تدبیر خاص حجرالاسود را در چادری گذاشت و گوشه‌های آنرا به دست بزرگان قبایل داد و به این ترتیب از یک خون ریزی بزرگ جلوگیری به عمل آمد.
پیامبر اسلام(ص) در تمام مدت زنده‌گی مانند مردم عادی زنده‌گی می‌کرد. خانه، غذا و لباسش ساده بود. هر گز خود را از دیگران بهتر نمی‌دانستند. طبق احکام الهی (قرآن شریف) نسبت به دوستان و مؤمنان مهربان و نسبت به کافران و دشمنان سرسخت بود، کودکان را دوست می‌داشت و با زنان و اهل بیت خویش بسیار مهربان بود.
شخصیت جناب ایشان چنان بود که صورت تجسم یافته و عملی قرآن در وجود ایشان بازتاب یافته بود به گونه یی که زنده گانی ایشان یک اسوه و الگو برای مسلمانان بوده است.

مأخذ:

- تاریخ سیاسی اسلام، داکتر حسن ابراهیم حسن
- سیرة النبی، مولانا صفی الرحمن مبارکپوری
- تاریخ صدر اسلام، داکتر غلام حسین زرگری نژاد

پلان راهنمای تدریس درس: (۳٤)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	بیعت عقبه	
هدف کلی	آشنایی شاگردان با بیعت عقبه	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان این درس به اهداف زیر دست یابند: - بابیعت عقبه وچگونگی هجرت مسلمانان به مدینه آشناشوند. - درباره بیعت اول ودوم عقبه معلومات حاصل کنند. - مهارت ترسیم خط سیرهجرت مسلمانان را از مکه به مدینه حاصل کنند. - ایجاد روحیه صبر, استقامت وپایداری دربرابرمشکلات داشتن صله رحم دربرابریکدیگر. - تقویه روحیه تعاون وهمکاری با یکدیگر.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوه ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

فعالیت‌های میانی وپایانی درس	فعالیت‌های تدریس معلم(آموزشی، مفاهیم و ارزیابی	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - تقسیم شاگردان به گروپها. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۳۵ دقیقه
	جواب به سؤالات متن درس ۱- هیچ کس و یا چیزی را با خداوند شریک نمی‌سازیم اعمال شایسته را انجام میدهیم، اولادهای خود رانمی کشیم، دروغ نمی‌گویم به کسی تهمت نمی‌بندیم ونافرمانی رسول خدا را نمی‌نماییم. ۲- بیعت دوم عقبه درسال سیزدهم بعثت عقد گردید. ۳- حضرت محمد(ص) اولین نمازجمعه را درقبیله بنی سالم بن عوف ادا کرد.		

معلومات اضافی

بعد از آنکه مسلمانان از مکه به مدینه هجرت نمودند بین مهاجرین و انصار عقد مواخات بوجود آمد، چون مسلمین مکه که به مدینه هجرت کردند فقیر بودند و توان زنده‌گی کردن را در مدینه نداشتند بنأ پیغمبر(ص) با انصار توصیه کرد که هریک از آنها با یکی از مسلمین مکه عقد اخوت ببندد و او را در منزل خود جای دهد و با اتفاق هم امرار مشیعت نمایند تا اینکه وضع زنده‌گی مسلمین مکه بهترشود. و همینکه آنها توانستند مسکن برای خود فراهم نمایند و مصارف خود را به تنهای تامین کنند از مسلمین مدینه (انصار) جدا خواهد شد.

مأخذ:

- تاریخ سیاسی اسلام، داکتر حسن ابراهیم حسن
- سیرة النبی، مولانا صفی الرحمن مبارکپوری
- تاریخ صدر اسلام، داکتر غلام حسین زرگری نژاد

پلان راهنمای تدریس درس: (۳۵)

زمان تدریس: دو ساعت درسی (۹۰ دقیقه)

<table>
<tr><td>عناوین مطالب</td><td colspan="2">شرح مطالب</td></tr>
<tr><td>موضوع درس</td><td colspan="2">غزوات</td></tr>
<tr><td>هدف کلی</td><td colspan="2">آشنایی شاگردان با غزوات حضرت محمد(ص) عوامل، بوقوع پیوستن ونتایج آنها.</td></tr>
<tr><td>اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی</td><td colspan="2">از شاگردان انتظار می‌رود که در پایان این درس به اهداف زیر دست یابند:
- با غزوات پیامبراسلام حضرت محمد(ص) آشنا شوند.
- بتوانند پیام‌های غزوات حضرت محمد(ص) را سرمشق در زنده‌گی خودقراردهند.
- ایجاد روحیه مبارزه حق علیه باطل.
- ایجاد علاقه نسبت به اخلاق حضرت محمد(ص).
- پیامدهای غزوات را بدانند.</td></tr>
<tr><td>روش‌های تدریس</td><td colspan="2">سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.</td></tr>
<tr><td>لوازم ضروری تدریس</td><td colspan="2">نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر</td></tr>
<tr><td>شیوه ارزیابی</td><td colspan="2">تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه</td><td rowspan="2">فعالیت های مقدماتی
- سلام و احوال پرسی.
- گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف.

ایجادانگیزه باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس.
- گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.</td><td>زمان به دقیقه</td></tr>
<tr><td>۱۰ دقیقه</td></tr>
</table>

فعالیت‌های میـــــانی وپایـــــانی درس	فعالیت های تــدریس معلــم(آموزشــی، مفاهیم و ارزیابی	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان بـه دقیقه
	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالـب و مفـاهیم مهـم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - تقسیم شاگردان به گروپها. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی بـه شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشـت مطالـب و مفـاهیم مهـم درس. - اشـــتراک فعـــال در فعالیـــت‌هـــای گروپی. - خوانـــدن و قرائـــت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یـک تـن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجـــرای کـــار و وظـــایف صـــنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۸۰ دقیقه
	جواب به سؤالات متن درس ۱- درغزوۀ بدر هفتاد تن از مشرکین کشته شدند. ۲- علت وقوع غزوۀ احد انتقام گرفتن کفارمکه از تلفات غزوۀ بدر بود. ۳- علت شکست کفارومشرکین در غزوۀ خندق، حفرخنـدق و مـسلمان شـدن حضرت نعیم بن مسعود وطوفان شدید بود.		

معلومات اضافی

بعد از آنکه حضرت محمد(صلی الله علیه وسلم) حکومت اسلامی را در مدینه منوره بنیانگذاری نمود و پایه‌های اسلام را استحکام بخشید، تشکیل حکومت اسلامی و توانمندی روز افزون مسلمانان کفارمکه را به وحشت انداخت و تلاش‌های آنان برای اذیت و آزار مسلمانان افزایش یافت بدین دلیل غزوات بدر، احد، بنی نظیر، خندق وبنی قریظه میان مسلمانان و کفار به فرمان خداوند (جل جلاله) بوقوع پیوست.

اولین غزوه بین مسلمانان و کفار مکه غزوه بدر بود که در۱۷رمضان سال دوم هجری در محلی بنـام بـدر بوقـوع پیوست در نتیجه فداکاری، شجاعت و ایمان قوی مسلمانان با وجود آنکه تعداد دشمنان اسلام چنـد برابـر آنهـا بود، بر مشرکان غالب شدند که این غزوه برای کافران مایهٔ عبرت و حیرت شـده و آنهـا را متوجـه سـاخت کـه مسلمانان تا چه حد به دین خود علاقه دارند و برای دفاع از آن حتی از مرگ هراس ندارند.

درغزوهٔ بدر خداوند(جل جلاله) کفار مکه را خوار و ذلیل ساخت تا آن جاییکه تصمیم گرفتند کـه بـار دیگـر بـا مسلمانان مصاف داده و ننگ این شکست را از دامان خود پاک کنند.

بناً آمادگی جنگی گرفتند مسلمانان نیز مجبور شدند تا بخاطر دفاع از دین مقـدس اسـلام و ارزش‌هـای دینـی خویش به غزوات احد، بنی نظیر، خندق و بنی قریظه متوصل شوند که تفصیل آن‌ها در مـتن کتـاب گنجانیـده شده است.

جهت معلومات بیشتر به اثرد اکترحسن ابراهیم حسن (تاریخ سیاسی اسلام) و سیرة النبی، مولانا صفی الرحمن مبارکپوری مراجعه کنید.

پلان راهنمای تدریس درس: (۳۶)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	صلح حدیبیه	
هدف کلی	آشنا ساختن شاگردان با صلح حدیبیه – بیعت الرضوان	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	انتظاربرده می‌شود تا شاگردان در پایان این درس به اهداف ذیل برسند: - در مورد مفهوم صلح و اهمیت صلح حدیبیه معلومات حاصل کنند، - در مورد مفهوم غزوه و غزوات خیبر و موته آگاهی پیدا نمایند، - اهمیت صلح حدیبیه را بتوانند تحلیل و بررسی کنند، - غزوه، سریه و جنگ را بتوانند با هم مقایسه نمایند، - از مزایای صلح در زنده‌گی عملی لذت ببرند.	
روش تدریس	روش تلفیقی(روش‌های لکچر، مباحثۀ گروپی و سؤال و جواب).	
لوازم ضروری تدریس	تخته، تباشیر، نقشه، کتاب وغیره	
شیوۀ ارزیابی	تقریری، تحریری، مشاهده یی و پروژه یی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجـاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

<table>
<tr><th>فعالیت‌های</th><th>فعالیت‌های معلم</th><th>فعالیت‌های شاگردان</th><th>زمان به دقیقه</th></tr>
<tr><td>میانی و پایانی درس</td><td>- انجام فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه،
- نوشتن عنوان بر روی تخته،
- نوشتن مطالب مهم بر روی تخته،
- تشریح درس
- سؤال نمودن از شاگردان،
- جواب دادن به سؤالات شاگردان،
- رهنمایی و نظارت از فعالیت‌های گروپی،
- جمع بندی و خلاصه کردن درس،
- سپردن وظایف به شاگردان.</td><td>- سهمگیری در فعالیت‌های مقدماتی درس،
- گوش دادن به توضیحات معلم،
- یادداشت نمودن مطالب مهم در کتابچه،
- جواب دادن به سؤالات معلم،
- سؤال نمودن از معلم،
- شرکت فعال در کارهای گروپی،
- انجام وظایف سپرده شده.</td><td>۳۵ دقیقه</td></tr>
<tr><td></td><td colspan="3">جواب به سؤالات متن درس
ممکن است شاگردان جوابات مختلف بدهند شما نباید ملاحظه کنید که کی صحیح و از کدام غلط است. به سؤالات تا زمانی ادامه دهید که جواب درست توسط خود شاگردان ارائه گردد.
۱- صلح حدیبیه.
۲- به قیصر روم، شاه ایران، عزیز مصر و نجاشی پادشاه حبشه.
۳- علت غزوه موته.
غسانی‌ها نمایندهٔ حضرت پیامبر(ص) را به شهادت رسانیده بودند.</td></tr>
</table>

معلومات اضافی

نتایج سودمند صلح حدیبه از این قرار است:

۱- بعضی از اصحاب رسول الله(ص) گفته اند، هیچ واقعه یی چون صلح حدیبیه برای مسلمانان سودمند نبود، گرچه تعداد مسلمانان در ابتدا این را در نیافته بودند.

۲- صلح حدیبه بزرگترین فتح مسلمانان بود؛ زیرا از این تاریخ به بعد هر کس که به اسلام دعوت شد، پذیرفت.

۳- در صلح حدیبه، مشرکان در عمل به موقعیت پیامبر(صلی الله علیه وسلم) و مسلمانان به عنوان نیروی مستقل از قریش اعتراف کردند.

۴- با انجام صلح حدیبه، مسلمانان با اندیشهٔ جدید، نظام اجتماعی جدید و رابطهٔ انسانی جدیدی به نام اسلام آشنا شدند، ازینرو، چه آنها که اسلام آوردند و چه آنها که اسلام نیاوردند، رسماً به این نظم و روابط اعتراف کردند.

۵- بعضی از عاقلان قبایل قریش و ثقیف، بعد از صلح حدیبه، در یافتند که اسلام به زودی پیروز خواهد شد، از این رو، از مقابله با اسلام دست کشیدند.

۶- صلح حدیبه، ارتباط بین قریش و یهود را از هم گسست و زمینه انعقاد پیمانها و اتحاد میان آنها را علیه اسلام، از میان برداشت.

بیعت الرضوان

چون مشرکان قریش، حضرت عثمان(رض) فرستادهٔ رسول الله (ص) را پیش خود نگه داشتند، پیامبر(ص) از مسلمانان بیعت گرفت تا پایدار باشند و فرار نکنند، از این سبب این بیعت به بیعت رضوان نامیده شد.

پلان راهنمای تدریس درس: (۳۷)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>موضوع درس</td><td colspan="2">فتح مکه معظمه</td></tr>
<tr><td>هدف کلی</td><td colspan="2">آشنا ساختن شاگردان با چگونگی فتح مکـه، غـزوۀ حنـین، حجة الـوداع و رحلـت رسول الله(صلی الله علیه وسلم).</td></tr>
<tr><td>اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی</td><td colspan="2">انتظار میرود تا شاگردان درپایان این درس به اهداف ذیل دست یابند:
- چگونگی فتح مکه مکرمه را بدانند،
- به چگونگی غزوات حنین و تبوک معلومات حاصل نمایند،
- حجة الوداع و رحلت حضرت رسول اکرم(ص) را بفهمند،
- فتح مکه را به وسیله مسلمانان بتوانند تحلیل و بررسی کنند،
- دلایل بوقوع پیوسـتن غـزوات حنـین و تبـوک را بتواننـد تـشخیص نمایند،
- نکات عمـدۀ حجة الـوداع و رحلـت حـضرت محمـد(ص) را بتواننـد تشخیص و تحلیل نمایند،
- از آموزش تاریخ اسلام لذت ببرند.</td></tr>
<tr><td>روش تدریس</td><td colspan="2">روش تلفیقی(روش‌های لکچر، مباحثۀ گروپی و سؤال و جواب).</td></tr>
<tr><td>لوازم ضروری درس</td><td colspan="2">تخته، تباشیر، نقشه، کتاب درصورت موجودیت پروجکتور.</td></tr>
<tr><td>شیوۀ ارزیابی</td><td colspan="2">تقریری، تحریری، مشاهده یی و پروژه یی.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">فعالیت‌های مقدماتی و ایجـاد انگیزه</td><td rowspan="2">فعالیت های مقدماتی
- سلام و احوال پرسی.
- گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف.

ایجادانگیزه باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس.
- گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.</td><td>زمان به دقیقه</td></tr>
<tr><td>۱۰ دقیقه</td></tr>
</table>

<table>
<tr><th>فعالیت‌های میانی و پایانی درس</th><th>فعالیت‌های معلم</th><th>فعالیت‌های شاگردان</th><th>زمان به دقیقه</th></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td>- انجام فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه،
- نوشتن عنوان بر روی تخته،
- نوشتن مطالب مهم بر روی تخته،
- تشریح درس
- سؤال نمودن از شاگردان،
- جواب دادن به سؤالات شاگردان،
- رهنمایی و نظارت از فعالیت‌های گروپی،
- جمع بندی و خلاصه کردن درس،
- سپردن وظایف به شاگردان.</td><td>- سهمگیری در فعالیت‌های مقدماتی درس،
- گوش دادن به توضیحات معلم،
- یادداشت نمودن مطالب مهم در کتابچه،
- جواب دادن به سؤالات معلم،
- سؤال نمودن از معلم،
- شرکت فعال در کارهای گروپی،
- انجام وظایف سپرده شده.</td><td>۳۵ دقیقه</td></tr>
<tr><td colspan="3">جواب به سؤالات متن درس
۱- در سال هشتم هجری به دلیل پیمان شکنی کفار...
۲- علل وقوع غزوۀ حنین، زیر عنوان فرعی « غزوۀ حنین» تشریح شده به آن مراجعه نمایید.
۳- در سال یازدهم هجری چاشت روز دو شنبه دوازدهم ربیع الاول...</td></tr>
</table>

معلومات اضافی

زمانیکه مسلمانان وارد کعبۀ شریف شدند. حضرت محمد(ص) خانۀ کعبه را از بتان تطهیر فرمود آنگاه سوار بر شتر، خانۀ خدا (جل جلاله)را هفت بار طواف کرد و با چوبی که در دست داشت، استلام فرمود. نوشته اند که ۳۶۰ بت پیرامون خانۀ خدا (ج) نصب شده بود که پیامبر(ص) با همان چوبی که در دست داشت، به هر کدام اشاره می‌فرمود، به زمین می‌افتاد.
حضرت پیامبر(ص) در این حال، این آیه را تلاوت می‌فرمود که تر جمه اش چنین است((حق آمد و باطل نابود شد، راستی که باطل نابود شدنی است)).
حضرت رسول الله(ص) کلید کعبه را از عثمان بن طلحه عبددی(رض) گرفتند، دروازه را گشودند و داخل خانه شدند. صورت‌ها و ازلام موجود را از خانه کعبه بیرون ریختند. آنگاه بلال را فرمودند تا بر بام کعبه رود و اذان بگوید.

منابع و ماخذ

- اطلس تاریخ اسلام
- سیرت پیامبر(ص)، فضلی
- تاریخ تحلیلی اسلام(تا پایان امویان)، دورۀ کاردانی تربیت معلم.
- تاریخ تمدن اسلام، جرجی زیدان
- منبع اصلی: تاریخ طبری

پلان راهنمای تدریس درس: (۳۸)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	حضرت ابوبکر صدیق(رض)	
هدف کلی	آشنا ساختن شاگردان با چگونگی خلافت، خلیفهٔ اول مسلمانان	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	انتظار میرود که در پایان این درس شاگردان به اهداف ذیل دست یابند: - با چگونگی به خلافت رسیدن و وقایع مهم دورهٔ خلافت حضرت ابوبکر صدیق (رض) معلومات حاصل نمایند، - چگونگی به خلافت رسیدن و وقایع مهم دورهٔ خلافت حضرت ابوبکر صدیق(رض) را بتوانند تحلیل و بررسی نمایند، - از حسن رفتار اولین خلیفهٔ مسلمانان حضرت ابوبکرصدیق(رض) لذت ببرند.	
روش تدریس	روش تلفیقی(روش‌های لکچر، مباحثهٔ گروپی و سؤال و جواب).	
لوازم ضروری درس	تخته، تباشیر، نقشه، کتاب.	
شیوهٔ ارزیابی	تقریری، تحریری، مشاهده یی و پروژه یی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجـاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

<table>
<tr><th>فعالیت‌های میانی و پایانی درس</th><th>فعالیت‌های معلم</th><th>فعالیت‌های شاگردان</th><th>زمان به دقیقه</th></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td>- انجام فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه،
- نوشتن عنوان بر روی تخته،
- نوشتن مطالب مهم بر روی تخته،
- تشریح درس
- سؤال نمودن از شاگردان،
- جواب دادن به سؤالات شاگردان،
- رهنمایی و نظارت از فعالیت‌های گروپی،
- جمع بندی و خلاصه کردن درس،
- سپردن وظایف به شاگردان.</td><td>- سهمگیری در فعالیت‌های مقدماتی درس،
- گوش دادن به توضیحات معلم،
- یادداشت نمودن مطالب مهم در کتابچه،
- جواب دادن به سؤالات معلم،
- سؤال نمودن از معلم،
- شرکت فعال در کارهای گروپی،
- انجام وظایف سپرده شده.</td><td>۳۵ دقیقه</td></tr>
<tr><td colspan="3">جواب به سؤالات متن درس
ممکن است شاگردان جوابهای مختلف ارائه کنند؛ اما صحیح آن چنین است:
۱- بعد از رحلت حضرت محمد(ص) انصار در سقیفه بنی ساعده جمع شدند و می‌خواستند خلیفه را از میان خود برگزینند، حضرت ابو بکر صدیق(رض) و حضرت عمر(رض) با شنیدن این خبر به طرف سقیفه روان شدند و در راه حضرت ابوعبیده بن جراح نیز با آنها یکجا شد، زمانیکه به سقیفه رسیدند حضرت ابوبکر صدیق(رض) انصار را مورد خطاب قرار داد و سر انجام آنها را متقاعد ساخت تا از خلافت دست بردارند بعداً حضرت عمر(رض) و حضرت ابو عبیده به حضرت ابوبکر صدیق بیعت نمودند و سپس دیگران نیز به آن بیعت کردند.
۲- دو سال و سه ماه خلافت نمودند.
۳- کار کردهای حضرت خالد بن ولید عبارت بود از: در طی یک سال و دو ماه اهالی منطقهٔ رود فرات را به اسلام مشرف نمود، در شام در کنار دریای یرموک جنگی که میان او و رومیان صورت گرفت در حالیکه سپاه اسلام با سپاه دشمن ازلحاظ تعداد قابل مقایسه نبود موفقیت چشمگیری بدست آورد.</td></tr>
</table>

معلومات اضافی

خلافت یک نوع حکومتی است که مخصوص نظام اسلامی می‌باشد. خلیفهٔ اسلام از نظر مقررات شرع، امور دینی و دنیوی مسلمانان را بعد از پیامبر اسلام (ص) مطابق به احکام قرآن کریم و احادیث نبوی به پیش می‌بُرد.

وظیفهٔ خلیفه تنها در سیاست و حکومت خلاصه نمی‌شد، بلکه مهمترین وظیفهٔ خلیفه اصلاح، ارشاد و رهنمایی بندگان خداوند (ج) بود که باید در این مورد از تمام امکانات استفادهٔ معقول و همه جانبه می‌کرد. عدالت اجتماعی را تأمین می‌کرد و در جهت رفاه عامه می‌کوشید و مکلف بود تا دین اسلام را اشاعه و نظام اسلامی را در جهان گسترش میداد زیرا در این دنیا خلیفه در برابر مسلمانان و در آخرت در نزد الله (جل جلاله) مسئوول بود.

منابع و ماخذ

- تاریخ تمدن اسلام، جرجی زیدان
- خلفای راشدین
- منبع اصلی: تاریخ طبری

پلان راهنمای تدریس درس: (۳۹)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	حضرت عمر فاروق (رض)	
هدف کلی	آشنا ساختن شاگردان با نسب، شخصیت، فتوحات، و دست آوردهای دورۀ خلافت حضرت عمر فاروق(رض)	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	انتظار میرود که در پایان این درس شاگردان به اهداف ذیل دست یابند: - نسب حضرت عمر فاروق(رض) را بدانند، - در بارۀ شخصیت حضرت عمر فاروق(رض) معلومات پیدا نمایند، - فتوحات و دست آوردهای حضرت عمر فاروق(رض) را بفهمند، - فتوحات و دست آوردهای حضرت عمر فاروق(رض) را بتوانند تحلیل و ارزیابی نمایند، - به تأمین عدالت اجتماعی علاقه مند گردند.	
روش تدریس	روش تلفیقی(روش‌های لکچر، مباحثۀ گروپی و سؤال و جواب).	
لوازم ضروری درس	تخته، تباشیر، نقشه، کتاب.	
شیوۀ ارزیابی	تقریری، تحریری، مشاهده یی و پروژه یی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

فعالیت‌های میانی و پایانی درس	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان به دقیقه
	- انجام فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه، - نوشتن عنوان بر روی تخته، - نوشتن مطالب مهم بر روی تخته، - تشریح درس - سؤال نمودن از شاگردان، - جواب دادن به سؤالات شاگردان، - رهنمایی و نظارت از فعالیت‌های گروپی، - جمع بندی و خلاصه کردن درس، - سپردن وظایف به شاگردان.	- سهمگیری در فعالیت‌های مقدماتی درس، - گوش دادن به توضیحات معلم، - یادداشت نمودن مطالب مهم در کتابچه، - جواب دادن به سؤالات معلم، - سؤال نمودن از معلم، - شرکت فعال در کارهای گروپی، - انجام وظایف سپرده شده.	۳۵ دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- در سال ششم بعثت به دین مقدس اسلام مشرف شدند.

۲- زمانی که خلیفهٔ اول مسلمانان مریض شد بعد از مشورهٔ با اصحاب حضرت عمر فاروق(رض) را به حیث جانشین خود تعیین نمود و از طرف انصار و مهاجرین نیز تایید گردید.

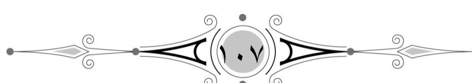
۳- بعد از ده سال و پنج ماه خلافت در سال ۲۳ هجری توسط ابو لؤلؤ به شهادت رسید.

معلومات اضافی

یکی از حوادث مهم دورهٔ خلافت حضرت عمر فاروق (رض) فتح فلسطین برای مسلمانان بود که از نظر نظامی و هم از نگاه تبلیغاتی اهمیت فراوان داشت؛ چرا که مسجد اقصی اولین قبلهٔ مسلمانان در این سرزمین است. به سبب همین اهمیت حضرت عمر (رض) خود سفری بدانجا کرد و با مسیحیان پیمان نامهٔ نوشت و حقوق آنان را محترم شمرد. مردم شام و فلسطین که سالها شکوه و جلال امپراتوری روم را دیده بودند وقتی که با وضع سادهٔ سپاهیان اسلام و رفتار ملایم خلیفهٔ مسلمانان حضرت عمر فاروق(رض) روبرو شدند متحیر گردیدند.

منابع و ماخذ

- تاریخ تمدن اسلام، جرجی زیدان
- خلفای راشدین
- منبع اصلی: تاریخ طبری

پلان راهنمای تدریس درس: (٤٠)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	حضرت عثمان (رض)	
هدف کلی	آشنا ساختن شاگردان با نسب، شخصیت، چگونگی به خلافت رسیدن، فتوحات و دست آوردهای حضرت عثمان (رض)	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	انتظار میرود که در پایان این درس شاگردان به اهداف ذیل دست یابند: - در بارۀ نسب حضرت عثمان (رض) معلومات پیدا نمایند، - چگونگی به خلافت رسیدن حضرت عثمان (رض) را بدانند، - در مورد فتوحات و پیشرفت اسلام در زمان خلافت معلومات حاصل نمایند، - چگونگی به خلافت رسیدن حضرت عثمان(رض) را بتوانند تحلیل کنند، - پیشرفت و دست آوردها را بتوانند فهرست نمایند، - از سخاوتمندی لذت ببرند.	
روش تدریس	روش تلفیقی(روش‌های لکچر، مباحثۀ گروپی و سؤال و جواب).	
لوازم ضروری درس	تخته، تباشیر، نقشه، کتاب.	
شیوۀ ارزیابی	تقریری، تحریری، مشاهده یی و پروژه یی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان به دقیقه
فعالیت‌های میانی و پایانی درس	- انجام فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه، - نوشتن عنوان بر روی تخته، - نوشتن مطالب مهم بر روی تخته، - تشریح درس - سؤال نمودن از شاگردان، - جواب دادن به سؤالات شاگردان، - رهنمایی و نظارت از فعالیت‌های گروپی، - جمع بندی و خلاصه کردن درس، - سپردن وظایف به شاگردان.	- سهمگیری در فعالیت‌های مقدماتی درس، - گوش دادن به توضیحات معلم، - یادداشت نمودن مطالب مهم در کتابچه، - جواب دادن به سؤالات معلم، - سؤال نمودن از معلم، - شرکت فعال در کارهای گروپی، - انجام وظایف سپرده شده.	۳۵ دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- چگونه‌گی به قدرت رسیدن حضرت عثمان(رض) در متن درس تشریح شده به آن رجوع شود.

۲- مناطق مفتوحه نیز در درس توضیح شده به آن رجوع شود.

۳- بعد از دوازده سال خلافت در سال ۳۶ هجری به شهادت رسید.

معلومات اضافی

از کارهای مهمی که در زمان خلافت حضرت عثمان (رض) رخ داد یکی این بود که خلیفه از بیم انکه مبادا اختلاف در قرآئت قرآن شریف موجب شود که کلام خداوند (جل جلاله) دستخوش زیادت و نقصان گردد دستور داد مصحفی را که در عهد حضرت ابوبکر صدیق (رض) نوشته شده و نزد بی بی حفصه (رض) دختر حضرت عمر(رض) بود، آوردند و از روی آن چند نسخه نوشتند. این قرآن‌ها به شهرهای اسلامی فرستاده شد. در دوران خلافت حضرت عثمان(رض) نیروی بحری بزرگی در تشکیلات سپاه اسلام اضافه گردید و در جزیرۀ قبرس اسلام پیروز شد و سپس به فکر تسخیر قسطنطنیه شدند.

منابع و ماخذ

۱- تاریخ تمدن اسلام، جرجی زیدان

۲- خلفای راشدین

۳- فتوح البلدان، بلاذری

۴- منبع اصلی: تاریخ طبری

پلان راهنمای تدریس درس: (٤١)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	حضرت علی (رض)	
هدف کلی	آشنا ساختن شاگردان با نسب، چگونگی به خلافت رسیدن ووقایع مهم دوره خلافت خضرت علی (رض)	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	انتظار میرود که در پایان این درس شاگردان به اهداف ذیل دست یابند: - نسب حضرت علی کرم الله وجهه را بشناسند. - چگونگی به خلافت رسیدن حضرت علی (رض) بدانند. - عوامل اختلاف جنگ صفین را بتوانندتحلیل نمایند. - به مطالعه تاریخ صدراسلام علاقه مندگردند.	
روش تدریس	روش تلفیقی(روش‌های لکچر، مباحثهٔ گروپی و سؤال و جواب).	
لوازم ضروری درس	تخته، تباشیر، نقشه، کتاب، پروجکتور وسلاید.	
شیوهٔ ارزیابی	تقریری، تحریری، مشاهده یی و پروژه یی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجــاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان	زمان به دقیقه
فعالیت‌های میانی و پایانی درس	- انجام فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه، - نوشتن عنوان بر روی تخته، - نوشتن مطالب مهم بر روی تخته، - تشریح درس - سؤال نمودن از شاگردان، - جواب دادن به سؤالات شاگردان، - رهنمایی و نظارت از فعالیت‌های گروپی، - جمع بندی و خلاصه کردن درس، - سپردن وظایف به شاگردان.	- سهمگیری در فعالیت‌های مقدماتی درس، - گوش دادن به توضیحات معلم، - یادداشت نمودن مطالب مهم در کتابچه، - جواب دادن به سؤالات معلم، - سؤال نمودن از معلم، - شرکت فعال در کارهای گروپی، - انجام وظایف سپرده شده.	۳۵ دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- حضرت علی (رض) بن ابوطالب، پسرکاکا وداماد حضرت محمدصلی الله علیه وسلم است.

۲- جنگ میان حضرت علی (رض) وحضرت معاویه (رض) درسال ۳۷هجری رخ داد.

۳- حضرت علی(رض) درسال ۴۰هجری توسط عبدالرحمن بن ملجم به شهادت رسید.

معلومات اضافی

حضرت علی کرم الله وجهه پس از فراغت از کار بیعت، عاملان (والیان) خود را روانهٔ ایالت‌های اسلامی ساخت. عثمان بن حنیف را به بصره و عماره بن شهاب را به کوفه، عبدالله بن عباس را به یمن و قیس بن سعد بن عباده را به ری و بعد از او محمد بن ابی بکر و سپس مالک اشتر را به مصر فرستاد و سهیل بن حنیف را والی شام گردانید. هیچیک از این عاملان درکار خود توفیقی نیافتن؛ زیرا در شهرها دو دستگی پدید آمده بود.

منابع و ماخذ

۱- تاریخ تمدن اسلام، جرجی زیدان

۲- اطلس تاریخ اسلام

۳- خلفای راشیدن

۴- منبع اصلی: تاریخ طبری

۵- فتوح البلدان، بلاذری

پلان راهنمای تدریس درس: (٤٢)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	نگاه مختصری به دوره درخشان خلفای راشدین	
هدف کلی	آشنا ساختن شاگردان درمورد چگونگی سیاست خلفای راشدین ودست آوردهای آنها	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	انتظار میرود که در پایان این درس شاگردان به اهداف ذیل دست یابند: - سیاست خلفای راشدین را بدانند. - عوامل فتوحات را بدانند. - چگونگی سیاست خلفای راشدین را بتوانندتحلیل وبررسی کنند. - عوامل فتوحات اسلام را در زمان خلفای راشدین بتوانند تحلیل نمایند. -کارکردهای خلفای راشدین را سرمشق زنده‌گی خود قرار دهندوازانجام آنها لذت ببرند.	
روش تدریس	روش تلفیقی(روش‌های توضیحی، مباحثهٔ گروپی و سؤال و جواب).	
مواد ممد درسی	تخته، تباشیر، نقشه، کتاب.	
شیوهٔ ارزیابی	تقریری، تحریری، مشاهده یی و پروژه یی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجـاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

<table>
<tr><td rowspan="3">فعالیت‌های میانی و پایانی درس</td><td>فعالیت‌های معلم</td><td>فعالیت‌های شاگردان</td><td>زمان به دقیقه</td></tr>
<tr><td>- انجام فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه،
- نوشتن عنوان بر روی تخته،
- نوشتن مطالب مهم بر روی تخته،
- تشریح درس
- سؤال نمودن از شاگردان،
- جواب دادن به سؤالات شاگردان،
- رهنمایی و نظارت از فعالیت‌های گروپی،
- جمع بندی و خلاصه کردن درس،
- سپردن وظایف به شاگردان.</td><td>- سهمگیری در فعالیت‌های مقدماتی درس،
- گوش دادن به توضیحات معلم،
- یادداشت نمودن مطالب مهم در کتابچه،
- جواب دادن به سؤالات معلم،
- سؤال نمودن از معلم،
- شرکت فعال در کارهای گروپی،
- انجام وظایف سپرده شده.</td><td>۳۵ دقیقه</td></tr>
<tr><td colspan="3">جواب به سؤالات متن درس
۱- خلفای راشیدین (رض) از خداوند(جل جلاله) وضایع نمودن حقوق مردم سخت در هراس بودند ازسؤال و جواب روز جزا غافل نبودند. شوکت و دبدبه را نمی‌پسندیدند، هرکس می‌توانست هر وقت و در هر حال با ایشان ملاقات کند، دارالخلافۀ شان مساجد، فرش شان بوریا و قصرشان همین مساجد بود.
۲- عوامل فتوحات خلفای راشدین در متن درس آمده به آن مراجعه کنید.</td></tr>
</table>

معلومات اضافی

چکیده مطالب دورۀ درخشان خلفای راشدین (رضی الله تعالی عنهم):

- دوره خلفای راشدین بر بنیاد احکام الهی، سنت حضرت محمد(ص) و پرهیزگاری استوار بود و با عدالت گسترش یافت.
- خلفای راشدین بازنده‌گی ساده آمدندورفتند.
- دربارخلفای راشدین شان وشوکت دولتی و سلطنتی نداشت.
- خلفای راشدین لباس ساده می‌پوشیدند و مثل مردم عادی در کوچه و بازار می‌گشتند.
- حکومت خلفای راشدین از روی تقوا، پرهیزگاری و عدالت سرمشق دولت‌های اسلامی بود.
- خلفای راشدین با مردم رفتار نیکوداشتند.
- خوراک خلفای راشدین با خوراک فقیر ترین مردم یکسان بود.

پلان راهنمای تدریس درس: (٤٣)

زمان تدریس: دو ساعت درسی (۹۰ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	امویان	
هدف کلی	با چگونگی به قدرت رسیدن امویان و امرای مشهور آن معلومات حاصل نمایند.	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند: - با چگونگی به قدرت رسیدن امویان معلومات حاصل نمایند. - خلفای مشهور و مهم این خانواده را بشناسند. - چگونگی تامین عدالت عمر بن عبدالعزیز (عمر ثانی) را بدانند. - عوامل زمینه‌های سقوط امویان را تحلیل کرده بتوانند. - شهر و مراکز بزرگ خلافت امویان را در روی نقشه نشان داده بتوانند.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوۀ ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

فعالیت‌های	فعالیت های تدریس معلم	فعالیت های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
میـــانی و پایـــانی درس	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - تقسیم شاگردان به گروپها. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۸۰ دقیقه
	جواب به سؤالات متن درس ۱- حضرت معاویه(رض) پسر ابو سفیان و نواسهٔ حرب می‌باشد. ۲- دامنهٔ فتوحات اسلامی در زمان معاویه(رض) در غرب تا هسپانیه و فرانسه و در شرق الی ترکستان، چین و هند رسید. ۳- عمر بن عبدالعزیز(رض) خلیفه اموی بنام عمر ثانی یاد گردیده است.		

معلومات اضافی

پس از وفات حضرت رسول اکرم(ص) در سال ۱۱هـ / ۶۳۲ میلادی چهار تن از صحابهٔ او از عربستان، جهان اسلام را رهبری کردند، بعد از خلفای راشده قدرت عالیه جهان اسلام به دست امویان، نخستین سلسلهٔ اسلامی افتاد. امویان منسوب به یک خانواده تاجر پیشه و ثروتمند مکه بودند. قدرت امویان با حکومت معاویه در سوریه در دههٔ سوم قرن هفتم میلادی آغاز شد.

حضرت معاویه(رض) با سیاست روشن و تدبیر عالی در بین قبایل عرب و ممالک مفتوحه و نیز استفادهٔ موثر از موقعیت‌های بدست آمده، به سرعت یکی از حکام قدرتمند و توانای اعراب در عصر خویش گردید. نامبرده در سال چهل و یک هجری قمری خلافت را از آن خود ساخت و رهبری مسلمانان را به عهده گرفت. ورثه و بازمانده گان وی به طور مستقیم و یا غیر مستقیم تا سال ۱۳۲هـ ق/ ۷۵۰ م. با وجود دگرگونیها و شورش ها، بر جهان وسیعی که اعراب مسلمان فاتح آن بودند حکومت کردن.

جهت معلومات بیشتر به منابع زیر مراجعه شود

- افغانستان در مسیر تاریخ
- هنر معماری اسلامی، ترجمه داکتر یعقوب آژمند
- تاریخ معماری، داکتر لطیف قاسمی
- تاریخ جوامع اسلامی

پلان راهنمای تدریس درس: (٤٤)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

<table>
<tr><th>عناوین مطالب</th><th colspan="2">شرح مطالب</th></tr>
<tr><td>موضوع درس</td><td colspan="2">وضعیت اقتصادی، اداری، فرهنگی و نظامی در زمان اموی ها</td></tr>
<tr><td>هدف کلی</td><td colspan="2">با وضعیت اقتصادی، ادرای، فرهنگی و نظامی دوران اموی‌ها آشنا شوند.</td></tr>
<tr><td>اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی</td><td colspan="2">از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند:
- در مورد وضعیت اقتصادی، اداری دورۀ اموی‌ها معلومات حاصل نمایند.
- در باره اوضاع فرهنگی و نظامی عصر امویان معلومات کسب نمایند.
- عوامل کامیابی و موقعیت نظامی امویان را بدانند.
- خدمات برجسته امویان را فهرست کرده بتوانند.
- در روی نقشه سر زمین مفتوحه امویان را نشان داده بتوانند.
- به مطالعه تاریخ اسلام علاقه مند شوند.</td></tr>
<tr><td>روش‌های تدریس</td><td colspan="2">سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.</td></tr>
<tr><td>لوازم ضروری تدریس</td><td colspan="2">نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر</td></tr>
<tr><td>شیوۀ ارزیابی</td><td colspan="2">تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه</td><td rowspan="2">فعالیت های مقدماتی
- سلام و احوال پرسی.
- گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف.

ایجادانگیزه باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط بـه درس و یـا هـم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس.
- گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.</td><td>زمان به دقیقه</td></tr>
<tr><td>۱۰ دقیقه</td></tr>
</table>

فعالیت‌های	فعالیت‌های تدریس معلم	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
میانی و پایانی درس	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - تقسیم شاگردان به گروپها. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۳۵ دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- در زمان اموی‌ها مالیات تحت عناوین عشر، خمس و غنیمت از کشورهای مفتوحه به مرکز خلافت فرستاده می‌شد.

۲- اموی‌ها دمشق را پایتخت خویش انتخاب نمودند.

۳- اموی‌ها جهت رفاه عامه دست به اعمار شفاخانه ها، شهرها، پل‌ها و مساجد زدند.

۴- محمد بن قاسم کراچی و ملتان را فتح نمود.

معلومات اضافی

اویان شالوده ای محکم برای تحولات آینده جهان اسلام پدید آوردند. آن‌ها با مرکز شان دمشق و لشکر کشی‌های متعدد علیه بیزانس، بهتر از هر حکومت دیگر با گذشته مسیحیان خاور نزدیک آشنا بودند و نیز می‌دانستند که حکمرانان امپراتوری بزرگ و وسیعی هستند و بخش‌های شرقی امپراتوری آن ها، زیاد ترین غنایم را در اختیار آن‌ها قرار دادند.

با وجود آنکه دورۀ امویان بیشتر در سوقیات، فتوحات و گسترش حکومت اسلامی گذشت و در طی آن توانستند مراکش و المغرب را در غرب، ترکیه را در شمال، سیستان و خراسان را در شرق فتح نمایند؛ ولی با آنهم با پیشرفت‌های چشمگیری در عرصه‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی و فرهنگی نایل آمدند.

شهرهای جدید، مساجد، کاروانسراها، حمام‌ها و کاخ‌های جدید اعمار گردید که می‌توان از مسجد کوفه، بصره، قسطاط، مسجد مدینه، قبته الصخره، مساجد ولید و سایر بناهای دیگر متعلق به اموی‌ها نام برد که نماینده‌گی از توجه و حمایت امویان از فرهنگ و هنر می‌نماید.

با وسعت وگسترش قلمرو حکومت امویان شهرهای جدید در مناطق مفتوحه تاسیس گردیدند، این شهرها به مراکز بزرگ مبادله، خرید و فروش امتعه‌های تجارتی مبدل گردیده و کاروان‌های تجارتی از آسیا و افریقا و اروپا در حرکت بودند، اخذ مالیات از زمین و تکس‌های تجارتی در تقویۀ بنیۀ مالی حکومت امویان نقش برازنده داشت که از سرتاسر امپراطوری اموی به مرکز خلافت به شکل نقد و جنس آورده می‌شد.

خلاصه اینکه تمدنی که امویان ایجاد نمودند از اثر رویارویی دین و دولت جدید مسلمانان با سنت‌های باستانی خاور نزدیک پدید آمد. امویان در سایر زمینه‌های زنده‌گی به فرهنگ نیز توجه نمودند از جمله مسکوکات دیوان سالاری از شیوه‌ها و سنت‌های خاور نزدیک بهره گرفتند. در زمان عبدالملک خلیفۀ اموی سکۀ خاص اسلامی بدون تصویر؛ ولی با کتیبۀ مذهبی ضرب زده شد و زبان دیوانی یا دفتری از یونانی به عربی آورده شد.

پلان راهنمای تدریس درس: (۴۵)

زمان تدریس: دو ساعت درسی (۹۰ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	عباسیان	
هدف کلی	در مورد چگونگی به قدرت رسیدن عباسیان و خلفای مشهور آن معلومات حاصل نمایند.	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند: - با چگونگی به قدرت رسیدن عباسیان معلومات حاصل نمایند. - خلفای مشهور این دودمان را بشناسند. - نقش مامون الرشید و هارون الرشید را در رشد و اعتلای فرهنگی دوره عباسیان بدانند. - عوامل پیشرفت و تداوم اداره عباسیان را تحلیل کرده بتوانند. - با مطالعه تاریخ اسلام علاقه مند شوند.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوهٔ ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

<table>
<tr><th>فعالیت‌های میـــانی و پایـــانی درس</th><th>فعالیت‌های تدریس معلم</th><th>فعالیت‌های یادگیری شاگردان</th><th>زمان به دقیقه</th></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td>- نوشتن عنوان درس روی تخته.
- نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته.
- توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس.
- پاسخ به سؤالات شاگردان.
- تقسیم شاگردان به گروپها.
- سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان.
- فعـــال ســـاختن شـــاگردان در کارهـــای گروپی.
- خلاصه و جمع بندی درس.</td><td>- گوش دادن و دقت کامل به درس.
- یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس.
- اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی.
- خواندن و قرائت درس از روی کتـاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان.
- طرح سؤالات پیرامون درس.
- اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی.
- رعایت نظم و دسپلین درسی.</td><td>۸۰ دقیقه</td></tr>
<tr><td colspan="3">جواب به سؤالات متن درس
۱- امین خلیفهٔ عباسی به امر مامون الرشید به قتل رسید.
۲- آخرین خلیفه عباسی مستعصم باالله توسط نواسهٔ چنگیز«هلاکو» به قتل رسید.
۳- در زمان خلافت مامون الرشید به علوم چون طب، ریاضیات، فلـسفه، ادب و منطـق توجـه زیاد صورت گرفت.
۴- منصور خلیفهٔ عباسی در سال ۱۶۹ هـ ق. وفات نمود.</td></tr>
</table>

معلومات اضافی

عامل بر اندازی حکومت اموی‌ها شورش‌ها و قیام هایی بود که در عراق و دیگر نقاط امپراتوری اسلامی آغاز گردید گرچه در ابتدأ اموی‌ها از روش تنبیه و تشویق و دادن امتیازات توانستند بر اوضاع تـسلط شـوند؛ ولـی در سـالهای ۱۲۵هـ ق / ۷۴۶ م. پیمان گروه‌های ناراضی سرتاسری امپراتوری و سازمان دادن عظیم شورشـیان موجـب قیـام بزرگ در خراسان شد.

با آغاز تحرکات در خراسان قیام تاریخی ابو مسلم خراسانی به وقوع پیوست و زمینه‌های سقوط خلافت اموی‌ها بـا قیام ابو مسلم آغاز و شهزاده‌های اموی یکی پی دیگر نابود و آخرین خلیفهٔ آن مروان حمار به قتل رسید و خلافت از امویان به عباسیان انتقال یافت.

خلافت عباسیان رسماً تا سال ۶۵۶هـ ق / ۱۲۵۸م به طول انجامید و هم در این سال بغداد به دست مغولان افتاد.

جهت معلومات مزید به مراجع ذیل رجوع شود

- غبار، افغانستان در مسیر تاریخ
- داکتر یعقوب آژند، هنر معماری اسلامی
- داکتر لطف قاسمی، تاریخ معماری
- تاریخ جوامع اسلامی

پلان راهنمای تدریس درس: (۴۶)

زمان تدریس: یک ساعت درسی (۴۵ دقیقه)

عناوین مطالب	شرح مطالب	
موضوع درس	وضعیت سیاسی، اقتصادی، اداری و فرهنگی دورۀ عباسیان	
هدف کلی	با وضعیت سیاسی، اداری و فرهنگی عصر عباسیان آشنا شوند.	
اهداف دانشی، مهارتی و ذهنیتی	از شاگردان انتظار میرود که در پایان این درس به اهداف زیر، دست یابند: - در مورد وضعیت سیاسی و اقتصادی دورۀ عباسیان معلومات حاصل نمایند. - در بارۀ اوضاع فرهنگی و اداری عصر عباسیان معلومات کسب نمایند. - عوامل رشد و انکشاف فرهنگی عصر عباسیان را تحلیل کرده بتوانند. - خدمات برجسته مامون الرشید و هارون الرشید را فهرست کرده بتوانند. - طرز اداره و نظام عباسیان را بدانند. - با مطالعه تاریخ اسلام علاقه مند شوند.	
روش‌های تدریس	سؤال وجواب، توضیحی، کارگروپی و مباحثه.	
لوازم ضروری تدریس	نقشه تاریخی، تصاویر، چارت، سلایدها، فلم ها، تخته، تباشیر، مارکر	
شیوۀ ارزیابی	تحریری، تقریری، مشاهده، تست صنفی.	
فعالیت‌های مقدماتی و ایجاد انگیزه	**فعالیت های مقدماتی** - سلام و احوال پرسی. - گرفتن حاضری وآماده ساختن صنف. **ایجادانگیزه** باطر ح یک یا دو سؤال مرتبط به درس و یا هم نشان دادن تصویر مناسب در ارتباط با درس. - گفتن یک مطلب و یا داستان جالب تاریخی.	**زمان به دقیقه** **۱۰ دقیقه**

فعالیت‌های میانی و پایانی درس	فعالیت‌های تدریس معلم	فعالیت‌های یادگیری شاگردان	زمان به دقیقه
	- نوشتن عنوان درس روی تخته. - نوشتن مطالب و مفاهیم مهم روی تخته. - توضیح و تشریح مطالب و مفاهیم مهم درس. - پاسخ به سؤالات شاگردان. - تقسیم شاگردان به گروپها. - سپردن کار و وظایف صنفی و خانه‌گی به شاگردان. - فعال ساختن شاگردان در کارهای گروپی. - خلاصه و جمع بندی درس.	- گوش دادن و دقت کامل به درس. - یادداشت مطالب و مفاهیم مهم درس. - اشتراک فعال در فعالیت‌های گروپی. - خواندن و قرائت درس از روی کتاب به آواز بلند توسط یک تن از شاگردان. - طرح سؤالات پیرامون درس. - اجرای کار و وظایف صنفی و خانگی. - رعایت نظم و دسپلین درسی.	۳۵ دقیقه

جواب به سؤالات متن درس

۱- شهرهای بصره، کوفه، قاهره، قیروان، مرو، ری، بخارا و نیشاپور مراکز بزرگ تمدن اسلامی به شمار می‌رفتند.

۲- در زمان خلافت مامون الرشید در بخش ریاضی و الجبر پیشرفت‌های زیاد صورت گرفت.

۳- در دوران عباسیان بخصوص در عهد هارون الرشید روابط دیپلوماتیک با کشورهای متعدد جهان از جمله چین، هند، فرانسه و یونان برقرار گردید و هم به تبادلۀ سفراء اقدام به عمل آمد.

معلومات اضافی

دولت عباسی در مورد قلمرو حکومت اسلامی و ساکنان روم و برخورد مغایر اموی‌ها را در پیش گرفت، با اعیان و اشراف از مدارا وگذشت کار گرفته و منافع ایشان را در حاکمیت سیاسی و اقتصادی در نظر گرفتند و به همین اساس بود که سلطه عباسی‌ها نسبت به اموی‌ها تداوم بیشتر نمود. قابل تذکر است که در استحکام و بقای خلافت عباسی مردم خراسان (افغانستان) نقش و رول بس مهم و ارزنده را ایفا نمودند که از جمله می‌توان خاندان برمکی رانام برد، این فامیل حکومت هارون الرشید را به اوج کمال آن رسانید یحیی برمکی شخصی مدبر بوده که هارون الرشید او را پدر خوانده و وزیر خویش ساخت، بالترتیب پسران یحیی در دربار بغداد جا و مقام خاص احراز نمودند، جعفر بن یحیی وزیر هارون الرشید گردید و فضل برادرش والی خراسان شد. این خانواده هفده سال تمام زمام خلافت بغداد را در اختیار داشتند و در عصر همین فامیل منور آثاری زیاد از زبان‌های هندی، پهلوی و یونانی به عربی ترجمه شد.

خلافت عباسی در اواخر قرن سوم و اوایل قرن چهارم به اوج ترقی و ا عتلای خود دست یافت.

استقلال ظاهری به حکام سلسله‌های شمال افریقا، مصر و خراسان اعطا شد، وحدت مذهبی بوجود آمد. رشد تجارت و زراعت به اثر تجمع ثروت عظیم در مراکز امپراتوری منجر گردید شهرها با هم وصل شدند، مالیات بر عایدات وضع گردید، شهرها، مساجد، کاروانسراها، حمام و کاخ‌های مجلل در سرتاسر قلمرو حکومت اسلامی ساخته شدند که می‌توان به گونۀ مثال از شهرهای بغداد، رقه، سامرا، مصر و مساجد چون الازهر، قیروان، المالک، ابن طولون و ابودلف نام برد.

از نظر معماری، دورۀ عباسی هم مانند دورۀ اموی متنوع و شایان توجه است؛ علاوه بر تزیین خشت‌ها و قوسها می‌توان به فنون دیگر آرایش مثل نقاشی، سفالکاری، منبت کاری، گچ بری منقوش و یا قالبی اشاره کرد.

جهت معلومات مزید به مراجع ذیل رجوع شود

- غبار، افغانستان در مسیر تاریخ
- داکتر یعقوب آژند، هنر معماری اسلامی
- داکتر لطف قاسمی، تاریخ معماری
- تاریخ جوامع اسلامی